

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

UZUN VADELİ KREDİ TALEPLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN
YÖNTEMLER VE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihangir ÖZÇELİK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Arıkan Tarık SAYGILI

Balıkesir 2006

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

UZUN VADELİ KREDİ TALEPLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN
YÖNTEMLER VE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihangir ÖZÇELİK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Arıkan Tarık SAYGILI

Balıkesir 2006

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
..... Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans /
Doktora tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday
....., .../.../2006 tarihinde tez savunma
sınavına alınmış ve yapılan sınav sonucunda sunulan tezin
olduğuna oy ile karar verilmiştir.

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÖZET

UZUN VADELİ KREDİ TALEPLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER VE BİR UYGULAMA

Cihangir ÖZÇELİK

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arıkan Tarık SAYGILI

Haziran 2006, 121 sayfa

Uzun vadeli krediler yatırım amacıyla alınan vadeleri en az 5 yıl olan, belli bir ödemesiz dönemden sonra belirli periyodlarla anapara ve faiz ödemesine başlanan kredilerdir. Uzun vadeli kredi taleplerinin değerlendirilmesinde öncelikle ekonomik ve sektörel analiz yapılır. Ekonomik istikrarın süreceği ve sektörün büyüme potansiyeli olduğu kanısına varıldıktan sonra firma analizine geçilir. Firma analizinde çeşitli kaynaklardan toplanan istihbarat verileri geleneksel analiz yöntemleri ile modern analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilir. Projenin teknik, ekonomik ve mali yönden değerlendirilmesi yapılır. Firma istihbarat verileri olumlu ve projenin yapılabilirliği yeterli görülürse kredi serbest bırakılır. Çalışmada Bursa merkezde faaliyet gösteren banka şubelerine, kredi talebinde bulunan firmalarda aradıkları özellikleri ve analizde kullandıkları yöntemleri tespit etmek amacıyla anket uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzun Vadeli Kredi, Modern Analiz Yöntemleri, Geleneksel Analiz Yöntemleri, İstihbarat.

ABSTRACT

METHODS USED TO EVALUATE LONG-TERM CREDIT DEMANDS AND AN APPLICATION

Cihangir ÖZÇELİK

**Ma/Thesis, Department of Business Administration
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Arıkan Tarık SAYGILI
June 2006, 121 pages**

Long-term credits are types of credits that are claimed for investments, having at least 5 years of maturity date, principal payments and interest payments are started to be paid after a period. In order to evaluate long-term credit demands, first, economic and sectoral analysis are made. If economic stability is believed to continue and sector is thought to grow, company analysis is the next step. In company analysis process, information data collected from various sources are evaluated with the help of traditional and modern analysis methods. The project is evaluated technically, economically and financially. Credit is issued if information data is positive and project's feasibility is sufficient. In this study, a survey is conducted to bank branches located in the Bursa City Center to determine which features are required for credit-demanding companies and which methods are used in the analysis process.

Keywords: Long-term Credit, Modern Analysis Methods, Traditional Analysis Methods, Information.

ÖNSÖZ

Bir ekonomide reel sektöre kaynak sağlayan en önemli kurum bankalardır. Bankalar fon fazlası olan kişi ve kurumların tasarruflarını değerlendirirken aynı zamanda fon açığı içinde olan kişi ve kurumlara tüketim ve yatırım amacıyla finansman sağlar.

Bankaların üretim amacıyla kredi vermeleri güçlü ekonomi ve sürdürülebilir büyüme ortamı için zorunlu unsurlardan biridir. Ülkemizde geçmiş dönemlerde görülen yüksek enflasyon nedeniyle mevduat vadelerinin kısa olması, bankaların daha çok kamu kağıtlarına yatırım yapması, ülkemizin derecelendirme(rating) notunun düşük olması, finansal derinleşmenin sağlanamaması vs. nedenlerle üretime sınırlı miktarda kaynak aktarılabilmiştir. Ancak günümüzde ekonomik göstergelerdeki iyileşmeler, ülkemizin kredi kurumlar nazarında kredibilitesinin artması, AB ile ilişkiler müteşebbislerde olumlu izlenimler bırakmış, yatırım kredilerinde bir nebze de olsa artışa yol açmıştır. Ayrıca, Basel II kriterlerinin 2007 yılında yürürlüğe girmesinin planlanması finans kesiminde ve reel kesimde önemli değişimler meydana getirmesi beklenmektedir. Bu süreç içerisinde firmaların bilançolarını daha şeffaf hale getirmeleri, risk yönetim stratejilerini uygulamaları, kurumsal yönetim anlayışını oluşturmaları vb. gelişimler içerisinde olmaları kredibilitelelerini önemli bir şekilde etkileyecektir. Dolayısıyla bu süreçte değişimi yapamayan işletmeler, bankalar tarafından daha yüksek bir risk priminden kredilendirilecektir. Bu gelişmeler firmaları değişime zorladığı gibi bankalar açısından sermayenin etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayacaktır. Şüphesiz bu gelişmeler,uzun dönemde, bankacılık sektörünün asli amacı olan yatırımları finanse etme misyonuna geri döndürecektir.

Derecelendirme notunun belirlenmesinde kalitatif ve kantitatif istihbarat sonucu elde edilen verilerden yararlanır. Elde edilen istihbarat bilgilerinin güvenilirliği ve tarafsız bir şekilde yorumu kadar sistematik bir bütünlük içerisinde analiz edilmesi doğru kararlar alınması açısından önemlidir.

Bu çalışmada Bursa ilinde faaliyet gösteren bankalara, uzun vadeli kredi talebinde bulunan firmaların departmanlarında öncelikle aradıkları özellikler, firmanın hukuki yapısının önemli olup olmadığı, sıklıkla kullandıkları analiz yöntemlerini belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır. Kamu, özel ve yabancı banka ayrımı yapılarak verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır.

Tez çalışmamda benden desteğini eksik etmeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Arıkan Tarık SAYGILI'ya teşekkür ederim.

Balıkesir 2006

Cihangir ÖZÇELİK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	x
EKLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MALİ TABLOLARIN ANALİZE UYGUN HALE GETİRİLMESİ VE YORUMU

1.1 Bilanço Analizi.....	4
1.1.1 Aktif Kalemler	4
1.1.1.1 Dönen Varlıklar.....	4
1.1.1.2 Duran Varlıklar.....	8
1.1.2 Pasif Kalemler.....	11
1.1.2.1 Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar.....	11
1.1.2.2 Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar.....	15
1.1.2.3 Özkaynaklar.....	16
1.1.3 Bilanço Dipnotları.....	18
1.2 Gelir Tablosu Analizi.....	25
1.2.1 Gelir Tablosu Dipnotları.....	31
1.3 Satılan Malın Maliyeti Tablosu Analizi.....	34
1.4 Fon Akım Tablosu Analizi.....	36
1.5 Nakit Akım Tablosu Analizi.....	37
1.6 Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu Analizi.....	37
1.7 Özkaynak Değişim Tablosu Analizi.....	38
1.8 Kar Dağıtım Tablosu Analizi.....	39

İKİNCİ BÖLÜM İSTİHBARAT VERİLERİNİN ANALİZİ

2.1 İstihbaratın Tanımı	40
2.2 İstihbarat Prensipleri.....	41
2.3 İstihbarat Kaynakları.....	41
2.4 İstihbarat Türleri.....	44
2.4.1 Kalitatif İstihbarat.....	47
2.4.2 Kantitatif İstihbarat.....	49
2.4.2.1 Mukayeseli Tablolar Analizi.....	49
2.4.2.2 Dikey Analiz.....	50

	<u>Sayfa No</u>
2.4.2.3 Trend Analizi.....	51
2.4.2.4 Rasyo Analizi.....	53
2.4.2.4.1 Likidite rasyoları.....	55
2.4.2.4.2 Mali yapı Oranları.....	56
2.4.2.4.3 Faaliyet Rasyoları.....	60
2.4.2.4.4 Karlılık Rasyoları.....	63
2.4.2.5 Faaliyet Kaldırıcı.....	64
2.4.2.6 Başabaş Analizi.....	65
2.4.2.7 Net Nakit Akışı Analizi.....	70
2.5 SWOT Analizi.....	74
2.6 Proforma Tablolar.....	76
2.7 Fizibilite Etüdü.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM UYGULAMA

3.1 Araştırmanın Amacı.....	83
3.2 Ana Kütle ve Örnek Seçimi.....	83
3.3 Bulgular.....	84
3.3.1 Kişisel Bulgular.....	84
3.3.2 Banka Bilgileri.....	84
3.3.3 İşletme Departmanlarının Analizi.....	85
3.3.3.1 Frekans Tabloları ve Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	86
3.3.3.2 T testi.....	89
3.3.4 Kredilendirmede Kullanılan Tekniklerin ve Araçların Analizi.....	93
3.3.5 Firmanın Hukuki Yapısı	94
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	98
EKLER	102
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Likidite Rasyoları.....	55
Tablo 2. Mali Yapı Rasyoları	57
Tablo 3. Faaliyet Rasyoları.....	60
Tablo 4. Karlılık Rasyoları.....	63
Tablo 5. Kişisel Bilgiler.....	84
Tablo 6: Banka Bilgileri.....	85
Tablo 7: Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu.....	86
Tablo 8: Bankadaki Pozisyon Durumu ile Pazarlama Departmanına İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişki.....	86
Tablo 9: Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu.....	87
Tablo 10: Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu.....	88
Tablo 11: Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu.....	89
Tablo 12: Bankadaki Pozisyon Durumu ile Üretim Departmanına İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişki.....	89
Tablo 13: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	90
Tablo 14: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	90
Tablo 15: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	90
Tablo 16: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	91
Tablo 17: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	91
Tablo 18: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	91
Tablo 19: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	92
Tablo 20: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	92
Tablo 21: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	92
Tablo 22: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	93
Tablo 23: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	93

Sayfa No

Tablo 24: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması.....	93
Tablo 25: Kredilendirmede Kullanılan Tekniklerin ve Araçların Frekans Dağılımı.....	94
Tablo 26: Firmanın Hukuki Yapısı.....	94

KISALTMALAR

Devlet Planlama Teşkilatı	: DPT
Katma Değer Vergisi	: KDV
Kapasite Kullanım Oranı	: KKO
Kurumlar Vergisi Kanunu	: KVK
Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği	: MSUGT
İstanbul Sanayi Odası	: İSO
Orta ve Uzun Vadeli Firma İstihbarat ve Analiz Raporu	: OUVFIAR
Sosyal Sigortalar Kurumu	: SSK
Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası	: TCMB
Yeminli Mali Müşavir	: YMM

EKLER LİSTESİ

- Ek-1. İstihbarat Talep Formu
- Ek-2. Banka İstihbaratı
- Ek-3. Piyasa İstihbaratı
- Ek-4. OUVFIAR
- Ek-5. Toplam Yatırım ve Yıllara Dağılımı
- Ek-6. İşletme Giderleri Tablosu

GİRİŞ

Vadeleri en az 5 yıl olan, genellikle 1 yıl ödemesiz dönemden sonra anapara ve faiz ödemelerine belirli periyodlar ile başlanan, komple yeni yatırım, modernizasyon, tevsi ve yenileme vs. nedenler ile alınan kredilere uzun vadeli kredi denir. Uzun vadeli krediler, ülkenin üretim kapasitesini artırarak ekonomik sorunların çözümünde önemli bir rol oynar. Ayrıca bu kredilerin pozitif dışsallıklar oluşturma özeliğinin olması toplum refahını artırıcı etkide bulunur.

Bu tür kredilerde süre uzun olduğundan risk yüksektir. Bu yüzden de bankanın risk üzerinden ayırdığı prim fazladır. Bankalar riski azaltmak amacıyla kredi tutarına denk veya kredi tutarından fazla teminat almaktadırlar. Alınan teminatlar genellikle gayrimenkul niteliğinde olmaktadır. Alınacak gayrimenkul ipoteğinde gayrimenkulun niteliğine, kullanım olanaklarına, konumuna ve tapulu olmasına bakılmaktadır. Ayrıca alınacak gayrimenkulun ekspertiz değeri ile verilen kredi arasında yeterli belirli bir emniyet payı bırakılmaktadır. Gayrimenkul ipoteğinden sonra başvuru ikinci teminat türü ticari işletme rehnidir. Ticari işletme rehninin kapsamına ticaret ünvanı, işletme adı, menkul işletme tesisatı (faaliyetlerde kullanılan makine, araç, motorlu nakil vasıtaları vs) ve sınai haklar (patent, marka, lisanslar vs) girmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki bankaların ticari ve endüstriyel kredilerinin önemli bir kısmı bu tür kredilerden oluşmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki bankalar bu tür kredileri kullandırmayı, sağladığı yüksek getiri yüzünden tercih etmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu tür krediler çeşitli nedenler yüzünden banka aktiflerinde önemli bir yer tutmamaktadır. Bu nedenlerin başında gelişmekte olan ülkelerde yaşanan yüksek enflasyon gelmektedir. Enflasyon geleceğe yönelik bir belirsizliktir. Dolayısıyla müteşebbisler yatırım kararlarını alırken yatırımın maliyetini, net nakit akışlarını ve iskonto haddini doğru bir şekilde hesaplayamamakta ve sonuçta yatırım kararından vazgeçmektedirler.

Uzun vadeli kredilerde süre uzun olduğundan banka yüksek risk ile karşı karşıyadır. Bu riskler, siyasi risk, enflasyon riski, faiz oranı riski, kur riski, kredi riski olarak sınıflandırılabilir.

Siyasi risk, devlet tüzel kişiliğini temsil eden kurumlar arasındaki çatışmadır. Siyasi istikrarsızlık durumunda, ülkedeki portföy yatırımları güvenli piyasaları tercih etmektedir. Ülkeden sermaye çıkışı milli paranın değerinin düşmesine (kur riski) neden olur. Bu durum ara malı bakımından dışarıya yüksek oranda bağımlı olan ülkelerde ithal enflasyona (enflasyon riski) yol açmaktadır. Enflasyon oranındaki artış ise faiz oranlarının yükselmesine beraberinde getirmektedir. Sonuç itibariye siyasi istikrarsızlık diğer riskleri beraberinde getirerek firmanın nakit akışlarının dalgalanmasına, anapara ve faiz ödemelerini zamanında yapamamasına (kredi riski) neden olabilmektedir. Bu nedenle, bankalar uzun vadeli kredi verecekleri firmaların bu risklerden daha az etkilenen sektör ve/veya sektörlerde faaliyette bulunmasını istemektedirler. Dolayısıyla, pazara yerleşmiş ve pazar payı büyük olan sektörler, rekabetin az olduğu sektörler, talebin fiyat esnekliğinin düşük olduğu mamulleri üreten sektörler, ekonomik dalgalanmalardan az etkilenen sektörler, hükümet kararlarından fazla etkilenmeyen sektörler ve bu sektörlerde faaliyette bulunan firmalar bankalar için daha caziptirler.

Çalışmada, bu tür kredi taleplerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken makro ve mikro nitelikteki analizler anlatılmıştır.

Birinci bölümde, mikro ölçekte analize yardımcı olan temel ve ek mali tablolara, bu tabloların analiz ve yorumuna ve bilanço ile gelir tablosunda yapılacak ilave ve tenzillere yer verilmiştir. İlave ve tenzillerde üzerinde önemle durulması gereken kalemler açıklanmış olup, diğer kalemlere değinilmemiştir.

İkinci bölümde, istihbarat çalışmalarına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. İstihbaratın prensiplerine, kaynaklarına, türlerine, SWOT analizine yer verilmiş ve fizibilite etüdünün tahlili anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Bursa merkezde faaliyet gösteren 117 banka şubesinden 62'si tesadüfi olarak seçilmiş, uzun vadeli kredi talebinde bulunan firmaların departmanlarında ve hukuki yapılarında aradıkları özellikleri, analizde kullandıkları teknikleri belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ TABLOLARIN ANALİZE UYGUN HALE GETİRİLMESİ ve YORUMU

Mali tablolar analizi, bir firmanın mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve o firma ile ilgili geleceğe dönük tahminlerde bulunabilmek için, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesidir (Akgüç, 1995: 1). Kredi verenler verilen kredinin geri dönme imkanını araştırmada ve potansiyel kredi müşterisinin kredi değerliliği hususunda karara varmada mali tabloları kullanır (Sevilengül, 1993: 9).

Analizin güvenilirliği ya da diğer bir ifade ile doğru kararlar alınabilmesi için mali tablolar anlaşılır, tarafsız, karşılaştırılabilir olmalıdır.

Güvenilir olmayan bilgiler, hem karar verenin hem de toplumun zararına yol açan yanlış kararlar alınmasına neden olabilir. Örneğin bir banka, çok iyi görünüm veren mali tablolara dayanarak, gerçekte başarısız bir işletmeye kredi açabilir. Fakat kredinin vadesi sonunda bu işletme, anaparayı ve faizini ödeyemezse banka zarara uğrar. Ayrıca bu mali kaynak, bu parayı daha etkin bir biçimde kullanabilecek bir işletmeye verilmekten alıkonulmuş olur. Böylece toplumsal bir zarar ortaya çıkar (Gürbüz, 1990: 27).

Bu nedenle yanlış kararlar alınmasını önlemek amacıyla kredi tahsis sürecinde firmanın son üç yıla ait vergi dairesi ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) onaylı bilanço ve gelir tabloları üzerinden mali analiz yapılır.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde (MSUGT) 7 adet mali tabloya yer verilmiştir.

Temel mali tablolar; bilanço (bilanço dipnotları), gelir tablosu (gelir tablosu dipnotları, satışların maliyeti tablosu).

Ek mali tablolar; fon akım tablosu, nakit akım tablosu, net işletme sermayesi değişim tablosu, kar dağıtım tablosu, özkaynaklar değişim tablosu.

Mali tablo dipnotları, tablodaki bilgilerle ilgili açıklayıcı notlar, raporlar ve ek tablolar olup; mali tabloların ayrılmaz birer parçasıdır. Dipnotlar; bilanço ve gelir-gider tablolarında gösterilemeyen bilgilerin, bu tabloların sonunda ek olarak standartlaştırılmış özel notlar şeklinde verilen halidir. Dipnotların önemli olmasının nedeni, bilanço ve gelir-gider tablolarında belirtilemeyen fakat bu tabloları daha anlaşılır kılan bilgiler sunmalarıdır (Mali tablo, 2006).

1.1 Bilanço Analizi

Bilanço bir işletmenin belirli bir tarihteki varlıklarını ve bu varlıkların nereden karşılandığını gösteren tablodur. Bilanço analizinde, analizci banka, standartları doğrultusunda mali tablolarda gerekli olan düzeltmeleri (ilave ve tenziller) yaptıktan sonra analiz tekniklerine geçer. Bunun amacı mali tablolara dayanılarak yapılan analiz yöntemlerinin daha gerçekçi rakamlar vermesini sağlamaktır.

Analizde, yapılan ilave ve tenziller bilançonun altında tablo şeklinde gösterilir.

1.1.1 Aktif Kalemler

1.1.1.1 Dönen Varlıklar

Dönen değerler, nakit olan ve bilançonun düzenlendiği tarihten itibaren bir faaliyet dönemi içinde nakde çevrilebilir varlıkları kapsar.

Hazır Değerler: Hazır değerler dolaşım gücünü sahip ulusal para ve yabancı paraları, ibraz süresi dolmamış çekleri, henüz tahsil edilmemiş posta ve banka havalelerini, vadesi gelmiş menkul değerlerle menkul değer kuponlarını ve firmanın her an kullanabileceği ticari mevduatını kapsar.

Kasa: İşletmenin elinde bulunan ulusal ve yabancı paraların YTL karşılığının izlenmesi için kullanılan hesaptır. Firma gelecek yıl yapacağı yatırımlar veya borç ödemeleri için olağanın üstünde para mevcudu bulunduruyorsa, belirli amaca ayrılmış fonların, kasa ve bankalar hesabından çıkarılarak duran varlıklar bölümündeki bağlı değerler arasında gösterilmelidir.

Alınan Çekler: Gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletmeye verilmiş olan, henüz tahsili için bankaya verilmemiş veya ciro edilmemiş çeklerin izlendiği hesaptır.

Çekte vade olmamasına rağmen, ülkemizde vadeli olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden bu hesaptaki meblağın alacak senetlerine aktarılması gerekir. Alınan çeklerin gerçek ticari işlemlerden kaynaklanıyor olması gerekir.

Bankalar: Yurtiçi ve yurtdışı banka ve finans kuruluşlarındaki paraların izlendiği hesaptır. Vitrin süslemem amacıyla, bankalardaki mevduatın bir kısmı yıl sonunda aynı bankadaki kredi hesaplarından virman suretiyle sağlanmış ve yeni yılın ilk günlerinde yine kredi hesaplarına iade edilmiş ise, ilgili meblağın aktifte bankalar, pasifte banka kredilerinden arındırılması gerekir (HalkBank, 2003: 20).

Bankadaki mevduatın bir kısmı bloke olabilir. İlgili tutar cari yılda tasfiye edilecekse burada kalabilir, aksi taktirde uzun vadeli diğer alacaklara aktarılmalıdır.

Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri(-): Firmanın almış olduğu mal/hizmet karşılığında 3. kişilere vermiş olduğu çeklerin izlendiği hesaptır. Aktifte alacak bakiye veren bu hesaptaki tutarın pasifte borç senetlerine aktarılması gerekir.

Diğer Hazır Değerler: Pullar, vadesi gelmemiş kuponlar, tahsil edilecek banka ve posta havaleleri ile kredi kartı pos alacaklarının izlendiği hesaptır.

Menkul Değerler: Firmanın faaliyeti için kısa sürede ihtiyaç duymadığı fonların değerlendirilmesi amacıyla yapılan geçici yatırımları içerir. Firmanın kanuni bir yükümlülüğü yerine getirmek, iştirak veya bağlı ortaklık tesis etmek veya uzun vadeli amaçlarla almış olduğu hisse senetleri ve tahviller menkul kıymetler kaleminde yer almış ise, buradan çıkartılıp, mali duran varlıklar bölümüne aktarılması gerekir. Piyasada satış kabiliyeti olmayan hisse senedi, tahviller var ise aktifte ilgili yerinden, pasifte öz sermayeden arındırılması gerekir.

Ticari Alacaklar: Bir yıl içinde nakde dönüşmesi öngörülen ticari işlemlerden doğan senetli ve senetsiz alacakların izlendiği hesaplardır. Bu hesap grubu alıcılar, alacak senetleri, alacak senetleri reeskontu, verilen depozito ve teminatlar, diğer ticari alacaklar, şüpheli ticari alacaklar ile şüpheli ticari alacaklar karşılığı hesabından oluşur.

Firmanın ticari alacakları bu hesapta izlenir. Diğer işlemlerden doğan alacakların bu hesapta izlendiğinin tespitinde diğer alacaklar kalemine aktarılması gerekir.

Likiditesi yüksek olan alacaklar, işletmenin kısa vadeli borçlarının ödenmesinde önemli bir kaynak teşkil eder. Bu hesaplar incelenirken; alacakların vadeleri, alacak çeşitlerinin dağılımı, alacakların senetli ve senetsiz olarak dağılımı, müşterilerin

bölgesel dağılımı, şüpheli alacak durumu, şüpheli alacaklara karşılık ayrılıp ayrılmadığı ve reeskont yapıp yapmadığı hususları üzerinde durulmalıdır.

Vadesi 1 yıldan uzun olan alacaklar bağlı değerlere aktarılır.

Tahsil edilme durumu tamamen ya da kısmen yitirilmiş olan alacaklar, kredi isteminde bulunan firmalarca bankalara hoş görünmek amacıyla alacakların içine gizlenmektedir. Böylece firmalar hem dönen değerlerini hem de karlarını yüksek göstermektedirler. Tahsili imkansız alacaklar ilgili alacak kaleminden ve öz sermayeden arındırılmalıdır. Uzun vadede tahsil edilme imkanı olan alacaklar ise uzun vadeli alacaklara aktarılmalıdır (HalkBank, 2003: 21).

Yabancı para cinsinden olan alacakların evalüe edilip edilmediği kontrol edilmelidir.

Finansman senetleri (hatır bonoları, bankalardan kredi almak amacıyla düzenlenmektedir) alacak senetleri içerisinde gösterilmiş ise, bilançonun ana hesaplarında değil nazım hesaplarda gösterilmelidir.

Teminat amacıyla alınmış senetler gerçek alacak gibi gösterilmiş olabilir. İlgili senetlerde nazım hesaplarda izlenmelidir.

Yıllar itibariyle süregelen depozito ve teminatlar varsa bunların da duran varlıklara aktarılması gerekir.

Diğer Alacaklar: Herhangi bir ticari nedene bağlanmayan, firmanın mal ve hizmet satışları ile ilgili olmayan alacaklardır. Ortaklardan alacaklar, iştiraklerden alacaklar, bağlı ortaklıklardan alacaklar, personelden alacaklar, diğer çeşitli alacaklar, diğer alacak senetleri reeskontu, şüpheli diğer ticari alacaklar, şüpheli diğer alacaklar karşılığı hesabından oluşur.

Ortaklardan alacaklar hesabı, ortakların işletme bünyesinden fon çektiği anlamını taşır. Bu durumun sebebi araştırılmalıdır. Karşılığı ortaklara borçlar hesabında var ise karşılıklı olarak arındırılır. Alacak, sınırlı sorumlu ortaktan ve yıllar itibariyle artış gösteriyorsa uzun vadeli alacaklarda izlenir. Alacak, sınırsız sorumlu ortaktan ise öz kaynaklardan tenzil edilir. 132 ve 133 hesapların yüksekliği, kredi isteminde bulunan firmanın iştirakini/bağlı ortaklığını finanse ettiği sonuçlarına götürebilir.

Ortakların devamlılık göstermeyen alacakları, ortaklara ödenecek kar payları kısa vadeli borçlar arasında gösterilmelidir.

Stoklar: Firmanın satmak, imal etmek ve satışa sunulacak mal ve hizmetlerin üretiminde tüketilmek üzere sahip olduğu fiziki varlığı olan malları kapsar. Bilançoda aktifin önemli bir bölümünü oluşturan ve gelir yaratan en önemli kalem olan stokların incelenmesi ve değerlendirilmesi, gerek dönem karının doğru hesaplanması, gerekse firmanın mali durumunun gerçekçi bir şekilde görülmesi açısından önemlidir.

Bu hesap grubu incelenirken stokların bileşimi, stoklara dahil kalemlerin satış fiyatlarının istikrarlı olup olmadığı, stokların firmanın yükümlülükleri için teminat olarak gösterilmiş olup olmadığı, stokların sigorta durumu incelenmelidir.

Satış kabiliyeti olmayan stoklar, stoklar ve öz sermayeden arındırılmalıdır.

Stoklar içinde stoklara verilen finansman gideri de bulunabilir. İlgili tutarın stoklardan ve öz sermayeden tenzil edilmesi ve gelir tablosunda finansman giderlerine aktarılması dönem karının gerçekliği bakımından önem taşır.

İşletmeler finansman giderlerinden stoklara pay vererek finansman giderlerinin bir bölümünü aktifleştirmekte, bir bölümünü de satışların maliyetine dahil etmektedirler. Bu yüzden finansman giderleri gelir tablosunda kullanılan yabancı kaynaklara göre olması gerektiğinden daha düşük tutarlarda yer almakta, dolayısıyla firmalar olağan karlarını ve dönem karını yüksek gösterebilmektedirler.

Satış amacıyla elde tutulan taşınmazlar stoklara aktarılmalıdır.

Konsinye mallar aktifte stoktan pasifte ilgili hesaptan arındırılmalıdır. Konsinye mallar nazım hesaplarda izlenir.

Modasının geçmesi, kalite düşüklüğü gibi nedenlerle sürüm kabiliyetini büyük ölçüde yitirmiş mallar, stoklar arasından çıkartılarak, diğer duran varlıklara aktarılmalıdır.

İşletme bünyesinde birden fazla stok türü bulunduruyorsa bunların devir hızlarının hesaplanması ürünlerin talebini görmek açısından önemlidir.

Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri: İşletmenin üstlendiği yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinin maliyetlerinin oluşturulduğu hesaptır. Bu hesaplar proje bazında incelenir. Taşeronlara verilen avanslarda bu başlık altında incelenir.

Bu hesap incelenirken; anlaşması yapılan işlerin sözleşmeleri, şartları ve bağlantılarının detayı alınır. Analiz edilen firmanın geçmiş dönemlerde yaptığı işlerin büyüklüğü, niteliği, coğrafi dağılımı, performansı vb. unsurlar hakkında bilgi edinilebilmesi için şirketin kuruluşundan itibaren gerçekleştirdiği taahhüt işlerinin

detayı alınır. Biten inşaat taahhüt işlerinin iş bitirme belgeleri alınır (HalkBank, 2003: 24).

Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları: Peşin ödenen ve cari dönem içinde ilgili gider hesaplarına kaydedilmesi gereken gelecek döneme ait giderler ile 3. kişilerden tahsili ya da bunlar hesabına borç kaydı hesap döneminden sonra yapılacak gelirlerin içinde bulunulan döneme ait giderleri izlemek için kullanılan hesap grubudur. Gelecek aylara ait giderler tutarı varlık toplamına göre görece olarak yüksek ise dönem ilişkin giderlerin aktifleştirilmesi olanağı vardır.

Diğer Dönen Varlıklar: Devreden KDV, indirilecek KDV, diğer KDV, peşin ödenen vergi ve fonlar, iş avansları, personel avansları, sayım ve teslim noksanları, diğer çeşitli dönen varlıklar ve diğer dönen varlıklar karşılığı hesabı bu grupta yer alır.

İndirilecek KDV her türlü mal ve hizmetin satın alınması sırasında satıcılara ödenen katma değer vergisinin kaydedildiği ve izlendiği hesaptır. İndirilecek KDV'lerin fazla olması firmada stok artışının veya siparişlerin artmasının göstergesi olabilir. Siparişlerde bir artış olmamasına rağmen indirilecek KDV hesabı artıyorsa nedeni incelenmelidir.

1.1.1.2 Duran Varlıklar

Duran varlıklar, bir yıldan ya da olağan faaliyet döneminden daha uzun sürelerle işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve bir yılda veya olağan faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeyen iktisadi varlıkları kapsar.

Bu hesap gruplarının bazıları dönen varlıklar kısmında da bulunduğundan tafsilatlı açıklama yapılmamıştır. Aradaki tek fark vade ayrımında 1 yılın ölçüt alınmasıdır.

Ticari Alacaklar: Bilanço tarihinden itibaren bir yıldan daha uzun süreli senetli ve senetsiz alacakların izlendiği hesaptır. Bu hesap incelenirken alacakların vade ayrımının doğru bir şekilde yapılıp yapılmadığı, alacaklar için reeskont işlemi yapılıp yapılmadığı, tahsili şüpheli alacaklar için karşılık ayrılıp ayrılmadığı incelenmelidir.

Diğer Alacaklar: Herhangi bir ticari nedene dayanmayan, bilanço gününden itibaren bir yıldan uzun sürede tahsili mümkün görülen alacakların izlendiği hesaptır.

Ortaklardan alacaklar, iştiraklerden alacaklar, bağı ortaklıklardan alacaklar, personelden alacaklar ve diğere çeşitli alacaklardan oluşur.

Mali Duran Varlıklar: Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetler veya paraya dönüşme niteliği bir yıldan uzun olan, uzun vadeli menkul kıymetler bu grupta izlenir. Ayrıca bir işletmeye veya bağı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır.

Bu hesap incelenirken; mali duran varlıkların likiditesi, portföydeki hisse senetlerinin kısa ve uzun vadeli kredi sağlamak amacıyla güvence olarak kullanılıp kullanılmadığı, işletmeyi mali duran varlık edinmeye iten sebepler, iştiraklerin yapılma amacının spekülâtif olup olmadığı, mali duran varlıkların işletmeye sağladığı gelirler ve gelir sağlama potansiyeli, mali duran varlıklar nedeniyle işletmenin bedelsiz hisse senedi elde edip etmediği, iştirak ve bağı ortaklıkların sermaye artırımına gidip gitmediği, bu mali duran varlıklardan kar payı elde edilip edilmediği incelenmelidir (HalkBank, 2003: 26).

Bağı menkul kıymetlerde ve iştiraklerde çeşitli nedenlerle değere düşüklüğü sözkonusu ise, tespit edilen değere düşüklüğü ilgili yerinden ve öz sermayeden arındırılır. Değerini kaybetmiş iştirakler varsa ve karşılık ayrılmamışsa, ilgili yerinden ve öz sermayeden arındırılır.

Bağı menkul kıymetlerden 1 yıldan kısa olanlar hisse senetleri hesabına aktarılır.

Maddi Duran Varlıklar: Firmanın esas faaliyetinde 1 yıldan daha uzun süreli olarak kullanılan, zamanla aşınmaya uğrayan, satılmak amacıyla elde edilmemiş, fiziki varlığı olan, mal ve hizmet üretimi ve üretilen malların dağıtımında kullanılan değerlerdir. Kredinin vadesi uzadıkça maddi duran varlıkların değeri daha önemli hale gelir. Bu hesap incelenirken; maddi sabit değerlerin satılabilme olasılığı, piyasada benzerlerine göre verimlilikleri, sabit değerler üzerinde varsa ipoteklerin durumu, sigorta durumu, birikmiş amortismanların yeterli olup olmadığı dikkate alınmalıdır.

Firmalar karlarını yüksek gösterebilmek için genellikle amortisman ve/veya karşılık ayırmamakta ya da düşük oranlarda ayırmaktadırlar. Bu husus analizde dikkate alınmalıdır.

Mülkiyeti firmaya ait olmayan sabit değerler, firmanın faaliyetleri ile ilgili olmayan sabit değerler tespit edilmeli ve sözkonusu durum varsa bilançodan arındırılmalıdır.

Üretimde fiilen kullanılmayan duran varlıklar “Diğer Duran Varlıklara” aktarılmalıdır.

Maddi duran varlıkların finansman giderlerinden aldığı pay incelenmelidir. Bu bilginin bilanço dipnotlarında açıklanması zorunludur.

İşletmenin yabancı kaynaklardan sağladığı finansmanın kesin olarak nerede kullanıldığı tespit edilebiliyorsa, finansman giderlerinin de kullanıldığı yerin faaliyetine göre doğrudan doğruya dönem gideri veya maliyet olarak ele alınması mümkündür (Gökçen, 1997: 86). Dolayısıyla, maddi duran varlık yatırımlarıyla ilgili olarak kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin finansman ve kur farkı giderlerinin tesis döneminde duran varlık maliyetine eklenmesi gerekirken, işletme döneminde ilgili finansman giderlerinin gelir tablosunda yer alması gerekir. Bazı firmalar işletme dönemine ilişkin finansman giderlerini aktifleştirme yoluyla dönemin finansman giderlerini düşük, dolayısıyla karlarını yüksek gösterebilmektedirler.

Yapılmakta olan yatırımların dönemsonu itibariyle ne kadarının bittiği, yatırıma ne zaman başladığı, ne zaman biteceği, ilave yatırımların sözkonusu olup olmadığı, yatırımlar için daha ne kadar nakde ihtiyaç duyduğu, yatırımların hangi kaynaklardan finanse edildiği, yatırımların teşvik belgesine bağlı olup olmadığı incelenmelidir.

Maddi Olmayan Duran Varlıklar: Fiziki varlığı olmayan ve kullanımları sonucunda işletmenin hasılatında artış doğuran bir kısım haklar ile işletmeye ticari bir fayda sağlayan imtiyaz ve üstünlüklerdir.

Bankacılar, maddi olmayan duran varlıkların, gerek değerlendirmelerindeki güçlük, gerek firmanın tasfiyesi halinde çok düşük bir satış değerine sahip olmaları nedeniyle fazla önem vermezler. Kredi analizlerinde genellikle sözkonusu değerler bir yandan aktif toplamından diğer yandan öz sermaye tutarından indirilir. Maddi olmayan duran varlıkların öz sermayeden indirilmesi yoluyla firmanın maddi öz sermayesi hesaplanmış olur (Akgüç, 2000: 65).

Özel Tüketime Tabi varlıklar: Belirli bir maddi varlıkla çok yakından ilgili bulunan veya tamamen tüketime tabi varlıklar için yapılan, üretim çalışmalarının zaman ve yoğunluğu ile sınırlı bir ömre sahip olan giderlerin kaydedildiği hesaptır. Arama

giderleri, hazırlık ve geliştirme giderleri, diğer özel tükenmeye tabi varlıklar, birikmiş tükenme payları(-), verilen avanslar hesabından oluşur.

Bu varlıklar firmanın kapanması, tasfiye olması gibi durumlarda bir değer ifade etmeyeceği için, net değeri üzerinden aktiften ve öz sermayeden arındırılır.

Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları: Gelecek yıllara ilişkin giderlerin yüksek olması durumunda cari döneme ilişkin giderlerin aktifleştirilme olasılığı üzerinde durulmalıdır.

Diğer Duran Varlıklar: Gelecek yıllarda indirilecek KDV, Diğer KDV, gelecek yıllar ihtiyacı stoklar, elden çıkarılacak stok ve maddi duran varlıklar diğer duran varlıklar hesap grubunda yer alır. Bu hesap grubunun duran varlıklar ana kaleminden aldığı payın yüksek olması durumunda, hesap ayrıntılı şekilde incelenmelidir.

1.1.2 Pasif Kalemler

1.1.2.1 Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Mali Borçlar: Kredi kurumlarına olan kısa vadeli borçlar, para piyasası araçları ile sağlanan kaynaklar ile vadesine bir yıldan daha az bir süre kalan uzun süreli mali borçların anapara taksit ve faizlerinin izlendiği hesap grubudur.

Banka Kredileri: Yurtiçi ve yurtdışı banka vb. finans kurumlarından sağlanan vadesiz ve 1 yıla kadar vadeli olan her türlü kredi bu hesapta yer alır. Bu hesap incelenirken yabancı para cinsinde banka kredisi varsa kur değerlendirmesinin yapıp yapılmadığına bakılır.

Tüm banka kredilerinin limit, risk, itfa tabloları ve teminat detay bilgileri temin edilir. Kullanılan banka kredilerinin hangi amaçlarla kullanıldığı ve limit tahsis edilmiş olmasına rağmen henüz kullanılmayan banka kredileri öğrenilmelidir. TCMB risk bildirimini ile bilançodaki banka kredilerinin riskleri karşılaştırılır ve hangisi fazla ise bilançoda o dikkate alınır. Bu sayede bilançoda gösterilen banka kredileri ile firmanın bankalara olan borçlarının gerçek tutarı arasındaki farklar tespit edilir.

Dövizli banka kredilerinin kur değerlemesinin yapıldığının ve kur farklarının finansman giderlerine alındığının kontrolü yapılır.

Kullanılan kredilerin itfa tabloları alınarak, ödemeleri 1 yılı aşan banka kredileri uzun vadeli banka kredileri hesabına aktarılmalıdır.

Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri: Uzun vadeli kredilerin, bilanço tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenecek anapara taksitleri ile vadesi 1 yılın altına düşenler ve bunların tahakkuk ettiği halde henüz ödenmeyen faizlerini kapsar.

Tahvil Anapara Borç Taksit ve Faizleri: Bilanço tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenecek tahvil anapara borç taksitleri ile tahvillerin tahakkuk edip de henüz ödenmeyen faaliyetlerinin izlendiği hesaptır. Firmanın çıkarmış olduğu tahviller varsa, tahvillerin; faiz oranı, vadeleri, teminatlı olup olmadıkları, itfa planları incelenmelidir.

Çıkarılmış Bonolar ve Senetler: Tedavüldeki finansman bonoları ile banka bonoları gibi kısa vadeli para ve sermaye piyasası araçları karşılığında sağlanan fonlar bu hesapta izlenir.

Diğer Mali Borçlar: Özel finans kurumlarına olan borçlarla leasing şirketlerine gelecek hesap döneminde ödenecek anapara borçları bu bölümde yer almalıdır.

Leasing var ise, leasing sözleşmeleri ve ödeme planları firmadan temin edilmelidir.

Ticari Borçlar: Firmanın normal ticari faaliyetini gerçekleştirmek üzere kredili olarak mal, hammadde, hizmet satın alması nedeniyle sağladığı kısa süreli satıcı kredilerinin izlendiği ana hesap grubudur.

Bu hesap incelenirken; tutarları kesinlikle bilinmeyenlerde dahil olmak üzere firmanın borçlarının bilançoya dahil edilip edilmediği, borçların bilanço günündeki tutarlarının doğru bir şekilde saptanıp saptanmadığı, borçların teminatlı ve/veya alacakların imtiyazlı olup olmadıkları, ticari borçların senetli ve senetsiz, YTL ve YP olarak dağılımı (bu dağılım kur riskinin belirlenmesi açısından önemlidir), borç ve giderleri için karşılık ayrılıp ayrılmadığı, şarta bağlı ve muhtemel borçların bilançonun dipnotlarında gösterilip gösterilmediği araştırılmalıdır (HalkBank, 2003: 30).

Satıcılar: Mal ve hizmet alımından kaynaklanan senetsiz borçların izlendiği hesaptır. Ortaklar, ana kuruluş iştirakler ve bağlı ortaklıklara olan senetsiz ticari borçların bilanço dipnotlarında gösterilmelidir. Satıcılar hesabında ticari nitelikte olmayan borçlar, 336 diğer çeşitli borçlar hesabına aktarılmalıdır. Vadesi 1 yıldan uzun olan borçların uzun vadeye aktarılmalıdır.

Borç Senetleri: Senede bağlanmış olan ticari borçların izlendiği hesaptır. Firmanın borç senetleri miktarında yıllar itibari ile artış varsa bunun nedeni araştırılmalıdır. Ağırlıklı olarak cari hesap şeklinde çalışan bir firmanın borç senetlerinin yüksek değerlere ulaşması; firmanın ticari borçlarını zamanında ödeyemediğinin, borçların vadesinin uzatıldığıının, satıcının firmaya karşı güveninin zayıflamış olduğunun bir göstergesi olabilir.

Firmanın ileri tarihli çeklerinin borç senetleri arasında yer alıp almadığına bakılmalıdır, alınmamışsa borç senetleri hesabına eklenmelidir.

Borç Senetleri Reeskontu: Bilanço tarihinde bilançoda gözüken ve senede bağlı borçların tasarruf değeri ile değerlendirilmesini sağlayan ve borç senetleri için ayrılan reeskont tutarlarının izlendiği hesaptır.

Avans, depozito ve teminat niteliğinde olan senetli borçlar hariç olmak üzere senetli borçların reeskont işlemine tabi tutulması gerekir. Borç senetleri için ayrılan reeskont tutarları, gelir tablosunda “Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar” hesap grubunda muhasebeleştirilir.

Alınan Depozito ve Teminatlar: 3. kişilerden belirli bir işi yapmalarını, aldıkları bir değeri geri vermelerini sağlamak amacıyla ve belirli sözleşmeler nedeniyle gerçekleştirilecek bir borcun karşılığı olarak alınan depozito ve teminatların izlendiği hesaptır. Uzun vadeli depozito ve teminatlardan bilanço gününde vadeleri 1 yılın altına inmiş olanların, bu hesaba aktarılıp aktarılmadığına bakılmalıdır.

Diğer Ticari Borçlar: Vadeli çeklerden vadeleri gelecek döneme sarkanlar bu hesapta izlenmelidir.

Diğer Borçlar: Herhangi bir ticari nedene dayanmadan meydana gelmiş ve vadesi en çok 1 yıl olan borçların izlendiği hesaptır.

Ortaklara Borçlar: İşletmenin esas faaliyeti dışındaki işlemler nedeniyle ortaklara olan borç tutarları izlenir. Sınırsız sorumlu firmalarda ilgili tutar özkaynaklara eklenir. Sınırlı sorumlu firmalarda yıllar itibariyle artan bir eğilim gösteriyorsa uzun vadeli borçlara ilave edilmelidir. Ancak ortakların şirkete borç verdikleri parayı şirketten çekebilecekleri göz önüne alınarak bu duruma her zaman ihtiyatlı yaklaşılmalıdır.

İştiraklere ve Bağlı Ortaklıklara Borçlar: Firmalar grup içi aktarma yolu ile finansman gereksinimlerinin bir bölümünü veya tamamını karşılayabilirler. İştirakler ve

bağlı ortaklıklara borçların yüksekliği, firma içi bir ödeme sorunu doğurmayabilir. Firma bu kaynakları sürekli olarak kullanabilir. Devamlılık gösteren iştiraklere ve/veya bağlı ortaklıklara borçlar uzun vadeli borçlar altında izlenebilir.

Alınan Avanslar: İşletmenin satış amacıyla gelecekte yapacağı mal ve hizmet teslimleri ile ilgili olarak peşin tahsil ettiği tutarların izlendiği hesaptır. Ticari borçlar nakden ödenirken, alınan avanslar mal/hizmet olarak ödenir. Ticari borçlar kendiliğinden oluşan bir finans kaynağı iken, alınan avanslar firmanın izlediği politikanın sonucudur. Alınan avanslar hesabını yoğun olarak kullanan firma için, bu hesabın trendine bakılması gerekir. Alınan sipariş avansının çok uzun süredir belli bir bakiye taşınması, firmanın üretim sürecinde problemler olduğunun göstergesi olabilir.

Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakediş Bedelleri: Firmanın yıllara yaygın taahhütleriyle ilgili olarak yaptığı harcamalar karşılığında işveren tarafından yapılan ödemeler toplamının gösterildiği hesaptır.

Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler:

Ödenecek Vergi ve Fonlar: İşletmenin ekonomik faaliyette bulunmasının sonucu ilgili mali mevzuat uyarınca mükellef veya sorumlu sıfatıyla işletmenin kendisine, personeline ve 3. kişilere ilişkin olarak ödemesi gereken vergi, resim, harç ve fonların izlendiği hesaptır.

Bu hesap kaleminin yüksekliği firmanın vergi borcunun olduğuna işaret edebilir. Borcu var ve taksitlendirme yapılmış ise nedeni öğrenilmelidir.

Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri: İşletmenin, personelin hakedişlerinden sosyal güvenlik mevzuatı hükümlerine göre kesintiye tabi tutmakla yükümlü bulunduğu, personele ait emeklilik keseneği ve sigorta primleri ile bunlara ilişkin işveren katılma payları ve işverence sosyal güvenlik kuruluşlarına ödenecek diğer yükümlülüklerin izlendiği hesaptır. Bu hesap kaleminin yüksekliği firmanın ödenmemiş veya taksitlendirilmiş SSK borcunun olduğuna işaret edebilir. Borcu var ve taksitlendirme yapılmışsa ilgili belgeler temin edilmeli ve nedeni öğrenilmelidir.

Vadesi Geçmiş Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler: Kanuni süresi içinde ödenmeyen vergi ve yükümlülükler ile ertelenen ve taksitlendirme süresi bilanço tarihinde bir yıldan az olan vergi ve yükümlülükleri kapsar.

Borç ve Gider Karşılıkları: Bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarının ne olacağı kesin olarak bilinmeyen veya tutarı bilinmekle birlikte ne zaman

tahakkuk edeceği bilinmeyen kısa vadeli borçlar veya giderler için ayrılan karşılıkların izlendiği hesap grubudur.

Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları: Muhasebenin dönemsellik kavramı gereği gelecek döneme ilişkin peşin tahsil edilmiş gelirler ile cari faaliyet dönemine ait olup ödenmesi gelecek hesap dönemlerinde yapılacak giderler bu hesap grubunda gösterilir.

Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar: Firma için kısa süreli bir yükümlülük niteliğinde olmakla beraber, yukarıda açıklanan hesap gruplarından hiçbirine girmeyen borçlar bu hesap grubunda yer alır. Hesaplanan KDV, diğer KDV, merkez ve şubeler cari hesabı, sayım ve tesellüm fazlaları, diğer çeşitli yabancı kaynaklar hesabından oluşur.

1.1.2.2 Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Uzun vadeli yabancı kaynaklar incelenirken, borçların YP ve YTL olarak ayrımı, değişken ve sabit faizli olup olmadıkları, geri ödeme planları, gösterilen teminat ve rehinler hakkında bilgi edinilmelidir.

Mali Borçlar: Banka kredilerinin ne amaçla alındığı, geri ödeme planları ve kredi sözleşmelerindeki özel hükümler incelenmelidir. Firma bilançosunda orta ve uzun vadeli banka kredileri incelenerek, kredilerin bilanço tarihini izleyen yıl içinde ödenecek anapara taksitleri ve faizleri uzun vadeli kredilerin anapara taksitleri ve faizleri bölümüne alınmalıdır.

Eğer varsa şirketin çıkarmış olduğu tahvillerin faiz oranı, vadeleri, teminatlı olup olmadıkları, geri ödeme planları üzerinde durulmalıdır. Hisse senedine dönüştürülebilir tahvil ihraç edilmişse ve tahvillerin hisse senedine çevrilmesi olanağı yüksekse, bu finansman bir tür öz sermaye benzeri fon gibi düşünülmelidir.

Diğer mali borçlar, özel finans kurumları ile finansal kiralama şirketlerine ve bankalar dışındaki benzer finansman kurumlarına olan bir yıldan daha uzun vadeli borçların izlendiği hesaptır.

Ticari Borçlar: Firmalar, özellikle duran arlık alımları için uzun süreli satıcı kredilerinden yararlanabilirler. Firmanın ticari borçları incelenirken; borçların YP ve YTL olarak dağılımı, senede bağlanmış borçlar için reeskont yapılıp yapılmadığı, uzun

sürelî satıcı kredilerinin gelecek hesap döneminde ödenecek taksitlerinin kısa süreli borçlara aktarılıp aktarılmadığı, grup içi alımlar nedeniyle ortaklara, bağı ortaklıklara, iştiraklere, ana kuruluşa olan borç tutarı incelemelidir.

Diğer Borçlar: Herhangi bir ticari nedenden kaynaklanmayan, bilanço gününden itibaren, vadeleri 1 yıldan uzun süreli olan borçları içerir. Ortaklara borçlar, iştiraklere borçlar, bağı ortaklıklara borçlar, diğer çeşitli borçlar, diğer borç senetleri reeskontu(-) ve kamuya olan ertelenmiş/taksitlendirilmiş borçlar hesabından oluşmaktadır.

Alınan Avanslar: Satış sözleşmelerinden doğan ve vadeleri bir yılı aşan avansların izlendiği hesap grubudur. Bu tür avanslar sermaye malı üreten işletmelerin bilançolarında görülmektedir.

Borç ve Gider Karşılıkları: Bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarı kesin olarak bilinmeyen veya tutarının bilinmesine karşın ne zaman tahakkuk edeceği bilinmeyen uzun süreli borçlar ve giderler için ayrılan karşılıkların izlendiği hesap grubudur.

Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları: Muhasebenin dönemsellik kavramı gereği gelecek yıllara ilişkin peşin tahsil edilen gelirler ile faaliyet dönemine ilişkin olup ödenmesi gelecek hesap dönemlerinde yapılacak giderler bu hesap grubunda gösterilir.

Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar: Yukarıda tanımlanan hesap grupları dışında kalan uzun vadeli yabancı kaynakların izlendiği hesap grubudur. Gelecek yıllara ertelenen veya terkin edilecek KDV, tesise katılma payları ve diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar hesabından oluşur.

1.1.2.3 Özkaynaklar

Firmanın sahip veya sahiplerinin firmadaki payına öz sermaye denir. Kredi talebi değerlendirilirken firmanın öz sermayesi büyük önem taşır. Öz sermaye firmaya iktisadi değerlerin elde edilmesi için kaynak sağladığı gibi, firmanın alacaklıları için bir güvence oluşturur.

Tek sahipli firmalar, adi ortaklıklar ve şahıs şirketlerinin hukuki yapıları sermaye şirketlerinden daha farklıdır. Bu tür firmalarda firmanın sahibi veya ortakları sınırsız sorumludurlar yani borçlarından dolayı tüm mal varlıkları ile sorumlulukları

vardır. Bu yüzden bu tür firmalarda, bilançonun yanı sıra firmanın sahip ve ortaklarının bilançoda yer almayan kişisel varlıkları borçları, ticari kazançları dışındaki kazanç ve/veya giderleri hususunda inceleme yapılmalıdır.

Maddi öz sermaye, öz sermaye tutarından maddi olmayan duran varlıklarla, gelecek aylara ve yıllara ilişkin peşin ödenmiş giderler, kuruluş giderleri gibi aktifleştirilmiş giderler toplamı düşüldükten sonra kalan değeri ifade eder. Firmanın tasfiyesi halinde maddi olmayan duran varlıklar, peşin ödenmiş giderler ve kuruluş giderleri bir değer ifade etmeyeceklerinden firmanın öz sermayesinden düşülür.

Ödenmiş Sermaye:

Esas(Nominal) Sermaye: Firmaya tahsis edilen veya ana sözleşmesinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş sermayeyi ifade eder.

Ödenmemiş Sermaye: Esas sermayenin henüz ödenmemiş kısmı burada gösterilir. Taahhüt edilen sermayenin ödenmesi konusunda ortaklara çağrı (apel) yapılmışsa, gelecek hesap döneminde ödenecek kısım “Ödenmiş Sermaye” olarak değil, dönen varlıklar bölümünde “Diğer Çeşitli Alacaklar” arasında gösterilmelidir.

Ödenmiş sermaye, esas sermayeden ödenmemiş sermayenin indirilmesi ile bulunur. Sermaye artırımlarında, ilgili yevmiye fişinin istenmesi artırımın hangi yolla yapıldığının (nakdi, gayrinakdi) tespiti açısından önemlidir. Sadece nakit olarak yapılan sermaye artışlarının gerçek fon kaynağı olduğu unutulmamalıdır.

Sermaye Yedekleri: Hisse senetleri ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları ve yeniden değerlendirme değer artışları gibi sermaye hareketleri dolayısıyla ortaya çıkan ve işletmede bırakılan tutarların izlendiği hesap grubudur.

Hisse Senetleri İhraç Primleri: Hisse senedi ihraç eden şirketler tarafından hisse senedinin nominal bedelden daha yüksek bir bedel üzerinden satılması halinde, satış bedelinin nominal bedeli aşan kısmıdır. Yeni çıkarılan hisse senetlerinin primli satışından kaynaklanan tutarlar yedek akçe kabul edilir.

İştirakler Yeniden Değerleme Artışları: İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda, bu sermayeden işletmeye isabet eden kısmın (işletmeye bedelsiz olarak verilen hisse senetleri ve payları) gösterildiği hesaptır.

Kar Yedekleri: Kanun (yasal yedekler), ana sözleşme hükümleri (statü yedekleri) ya da genel kururu kararı uyarınca (olağanüstü yedekler) dağıtılmayarak ya

da işletmede alıkonulmuş karlar ile yedek akçe benzeri karlılıklar (özel fonlar) bu hesapta izlenir.

Özel fonlar, ileride ortaya çıkması olasılığı olan özel nitelikteki zararları karşılamak veya bu zararların firma üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek için kardan ayrılan meblağlar ile vergi kanunlarının uygulanmasından kaynaklanan vergisiz fonlar ve işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu fonları içerir.

Firma gelecek dönemlerde ödenecek anapara taksitleri, maddi duran varlıkların uğrayabileceği değer kayıpları, kapasite artırıcı modernizasyon yatırımları, beklenmeyen gider ve zararlar, kar dağıtımını istikrarlı hale getirmek, yabancı ülkelerdeki faaliyetlerden uğranılabilecek zararlar, yasal olarak ayrılan amortisman yetersizliğini gidermek için serbest karşılıklar ayrılmışsa bu başlık altında yer almalıdır.

Geçmiş Yıllar Karları (Dağıtılmamış Karlar): Geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan ve işletme sahibine veya ortaklarına dağıtılmamış bulunan karlardan ilgili yedek hesaplarına alınmayan tutarların izlendiği hesaptır.

Geçmiş Yıllar Zararları (-): Geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan dönem net zararlarının izlendiği hesaptır. KVK'na göre beyanname üzerinden gösterilen zararlar 5 yılı aşmamak kaydıyla dönem kurumlar vergisi matrahından indirilebilir.

Dönem Net Karı/Zararı: İşletmenin nihai faaliyet sonucunu gösterir.

1.1.3 Bilanço Dipnotları:

1. Kayıtlı Sermaye Tavanı

Bu dipnot SPK'ya tabi olup kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş şirketleri ilgilendirir.

2. Üst Seviye Yöneticilere Verilen Avans veya Borçlar

Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdür, genel koordinatör, genel müdür yardımcısı ve genel sekreter gibi üst seviye yöneticilere cari dönemde verilen her çeşit avans ve borçlar şu şekilde gösterilir.

a) Her çeşit avans ve borcun toplam tutarı(YTL)

b) Cari dönem sonundaki avans veya borcun bakiyesi(YTL)

Bu dipnotun amacı; işletme kaynaklarının, işletmeyi yönetenlerce ne ölçüde kullanıldığının saptanmasıdır.

3. Aktif Değerlerin Toplam Sigorta Tutarı

Aktif değerlerin sigorta ettirilmesi 3. kişiler açısından bir güvence unsurudur. Diğer taraftan, bilançoda tarihi değerler üzerinden yer alan varlıkların cari değerleri hakkında da analizciye bilgi verir. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde; bir bilanço ilkesi olarak işletme varlıkları ile ilgili toplam sigorta tutarlarının bilanço dipnotlarında gösterilmesi gerekir.

4. Alacaklar İçin Alınmış İpotek ve Diğer Teminatların Tutarı

Alacakların tahsilinin ipotek veya sair teminatlarla güvence altına alınmış olması, işletmenin mali durumu hakkında olumlu bir puandır.

5. Yabancı Kaynaklar için Verilmiş İpotek ve Diğer Teminatların Tutarı

Bu dipnot, işletme borçlarının vadelerinde ödenmemesi halinde, teminat olarak gösterilen varlıkların nakde dönüştürüleceğine ilişkin riski belirler. Uzun ve kısa vadeli yabancı kaynaklar için verilen ipotek ve sair teminatlar belirtilmesi riskin belirlenmesi açısından önemlidir.

6. Pasifte Yer Almayan Taahhütlerin Toplam Tutarı

Bilançonun aktifinde varlıklar, pasifinde ise bu varlıkların karşılandığı kaynaklar yer alır. Bilanço teorisi içerisinde varlıklar tutarı, pasifteki kaynaklar tutarına eşittir. Ancak, ticari işleri gereği işletmeler bazı yükümlülükler altına girer ki, bunları bir borç olarak muhasebeleştirmek mümkün değildir. Örneğin; bir işin alınması veya taahhüt edildiği şekilde tamamlanması konusunda verilen banka teminat mektupları, bir başka işletme lehine verilmiş kefaletler, muhtelif sözleşmelerde yer alan taahhütler, temlikler gibi. Bunların, bilanço dipnotlarında gösterilmesi; ihtiyatlılık ve tam açıklama kavramlarının bir gereğidir. Bu tür yükümlülüklerden; ortaklar, iştirakler ve bağlı ortaklıklar lehine verilmiş olanların 28 no'lu bilanço dipnotunda gösterilmesi gerekir.

7. Kasa ve Bankalardaki Döviz Mevduatları

Döviz mevduatları şu şekilde bilanço dipnotlarında yer alır. Banka hesaplarının ayrı ayrı belirtilmesine gerek yoktur.

<u>Döviz cinsi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>YTL Kuru</u>	<u>Toplam Tutar</u>
.....YTL
.....YTL

8. Yurtdışından Alacaklar (Avanslar Dahil)

Yurtdışından olan döviz alacakları aşağıdaki şekilde dipnotlarda belirtilir. Borçlu firmaların belirtilmesine gerek yoktur. Tebliğde; sadece yurtdışından olan alacaklar için dipnot öngörülmüş olmakla beraber, yurtiçinden olan dövizli alacaklarında gösterilmesi önemlidir.

<u>Döviz cinsi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>YTL Kuru</u>	<u>Toplam Tutar</u>
.....YTL
.....YTL

Mali tabloların anlaşılması ve yorumlanması açısından; önemli bir etki yarattığı takdirde, yukarıdaki listede uzun vadeli ve kısa vadeli alacaklar ayırımına yer verilebilir.

9. Yurtdışına Borçlar (Avanslar Dahil)

Yurtdışına olan dövizli borçlar aşağıdaki şekilde bilanço dipnotlarında gösterilmelidir. Alacaklı firmaların belirtilmesine gerek yoktur. Dövizli borçlar yurtiçi firmalara ise bunlarda açıkça belirlenmelidir.

<u>Döviz cinsi</u>	<u>Miktarı</u>	<u>YTL Kuru</u>	<u>Toplam Tutar</u>
.....YTL
.....YTL

Mali tabloların anlaşılması ve yorumlanması açısından; önemli bir etki yarattığı takdirde, yukarıdaki listede uzun vadeli ve kısa vadeli alacaklar ayırımına yer verilebilir.

10. Tedavüldeki Tahvil ve Finansman Bonolarından Banka Garantili Olanların Tutarı

Bu dipnot A.Ş'leri ilgilendirir. Firma tarafından ihraç edilmiş olan tahvil ve finansman bonolarından banka garantili olanlar (C tipi) dipnotlarda gösterilir. Hazine garantisi taşıyan E tipi finansman bonoları ile bir başka anonim ortaklığın garanti şerhini ihtiva eden F tipi finansman bonolarına dipnotta yer verilmesi, bu bilgilerin mali tabloları önemli ölçüde etkilemesi halinde söz konusudur.

11. Yararlanılacak Yatırım İndirim Tutarları

İşletmenin cari ve gelecek dönemlerde yararlanacağı yatırım indiriminin toplam tutarı bilançoda dipnot olarak gösterilir. Bu bilgilerin, Yeminli Mali Müşavir tasdik raporlarıyla paralellik arz etmesine dikkat edilmelidir.

12. Tedavüldeki Tahvillerden Hisse Senedine Dönüştürülebilir Niteliktekilerin Tutarı

Bu dipnot anonim şirketleri ilgilendirir. Bilançonun pasifinde bir yabancı kaynak olarak yer alan bu nitelikteki tahvillerin bilançolarda gösterilmesinin maksadı, böyle bir borç kaleminin vade hitamında özkaynağa dönüşebileceği hususunda 3. kişileri bilgilendirmektir.

13. Sermayeyi Temsil Eden Hisse Senetlerinin Dökümü

Bu dipnot anonim şirketler ile eshamlı komandit şirketleri ilgilendirir. İşletmenin sermayesini temsil eden hisse senetleri farklı niteliklerde olabilir. Kar ve tasfiye payı dağıtımından farklı pay alabilen veya sahibine yönetime iştirakte ayrıcalık tanıyan imtiyazlı hisse senetleri, aynı sermaye karşılığı çıkarılan ve iki süre ile devir kabiliyeti olmayan hisse senetleri, değer artış fonları veya diğer iç kaynaklardan karşılanan sermaye nedeniyle çıkarılan bedelsiz hisseler ya da bir başka ayrımla nama ve hamiline yazılı hisse senetleri gibi. İmtiyazların mahiyeti aşağıdaki tablo formatında belirtilir.

<u>Türü</u>	<u>Tertibi</u>	<u>Adedi</u>	<u>Üsleri</u>	<u>Toplam Tutarı</u>
.....YTL
.....YTL
Toplam Sermaye				:

Üsleri tabiri, kupürleri itibariyle hisse senedi üzerinde yazılı olan toplam nominal değeri ifade eder.

Anonim şirket henüz hiç hisse senedi ihraç etmemişse, bu husus belirtilmelidir.

14. Cari Dönemde İhraç Edilmiş Hisse Senedi Tutarı

Bu dipnotta anonim şirketleri ilgilendirir. 13 no'lu dipnotta gösterilen hisse senetlerinden cari yılda ihraç edilenlerin toplamı bildirilecektir.

15. İşletme Sahibinin veya Sermayesinin %10 ve Daha Fazlasına Sahip Ortakları

<u>Adı</u>	<u>Pay Oranı</u>	<u>Pay Tutarı</u>
....YTL
....YTL

16. Sermayesinin %10 ve Daha Fazlasına Sahip Olunan İştirakler ile Müessese ve Bağlı Ortaklıklar

Bilanço aktifinde tek kalem halinde yer alan iştirak ve bağlı ortaklık tutarları aşağıdaki şekilde detaylandırılır.

<u>Adı</u>	<u>Pay Oranı</u>	<u>Toplam Sermayesi</u>	<u>Son Dönem Karı</u>
.....YTL
.....YTL

Toplam sermaye şirketin çıkarılmış olan toplam sermayesini ifade eder. Son dönem karı ise iştirak olunan şirketin son dönem bilanço karıdır.

17. Stok Değerleme Yöntemi

Stok değerlemesinde kullanılan yöntem aşağıdaki şekilde bilanço dipnotlarında gösterilmelidir.

a) Cari dönemde uygulanan yöntem
b) Önceki dönemde uygulanan yöntem
c) Varsa, cari dönemde yöntem değişikliğinin Stoklarda meydana getirdiği artış veya azalış tutarı(YTL)

18. Cari Dönemdeki Maddi Duran Varlık Hareketleri

Maddi duran varlıklarla ilgili olarak cari dönemde meydana gelen aşağıdaki hareketleri bilanço dipnotlarında gösterilmesi gerekir.

a) Cari dönemde satın alınan, imal veya inşa edilen maddi duran varlıkların maliyeti(YTL)
b) Cari dönemde elden çıkarılan veya hurdaya ayrılan maddi duran varlıkların maliyeti(YTL)
c) Cari dönemde ortaya çıkan yeniden değerlendirme artışları(YTL)

19. Ana Kuruluş/Bağlı Ortaklık ve İştiraklerin Ticari, Alacak ve Ticari Borçlar İçindeki Payları

Bilançoda ortaklık, bağlı ortaklık ve iştiraklerle ilgili hesaplar ayrı olarak yer almaktadır. Bunlar ticari ilişki dışındaki hesaplardır. Bu şirketlerle ticari ilişki içerisinde olunması mümkündür ve bunlar bilançoda ticari alacak ve ticari borç hesapları içinde yer alır. Burada istenen, ticari alacak ve ticari borç hesapları içinde yer alan sözkonusu şirketlerle ilgili olarak borç-alacak tutarlarının dönemsonu bakiyelerinin dipnotta gösterilmesidir.

	<u>Ticari Alacak</u>	<u>Ticari Borç</u>
1. Ana Kuruluş
2. Bağlı Ortaklık
3. İştirakler

Söz konusu borç ve alacakların şirket isimleri itibariyle listelenmesine gerek yoktur.

20. Cari Dönemdeki Ortalama Toplam Personel Sayısı

Ortalama personel sayısı, bir yıldaki aylık personel sayısı toplamlarının 12'ye bölünmesi suretiyle hesaplanır.

21. Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan ve Açıklamayı Gerektiren Hususlara İlişkin Bilgi

Bilançolar, hesap dönemi sonu itibariyle bilanço tarihinde var olan şartlar çerçevesinde hazırlanır. Bilançonun bağlanması ve anonim şirket genel kurulundan geçirilerek kesinleşmesi üç aya yakın bir süre alır. Bu zaman zarfında, meydana gelen bazı olaylar bilanço kalemlerini doğrudan etkiler. Örneğin; önemli bir alacak kaleminin ait olduğu müşterinin bilanço tarihinden sonraki günlerde iflas etmiş olması, işletmeye ait fabrikanın yanması, yatırım amacıyla elde tutulan hisse senedi ve tahvillerin piyasada önemli ölçüde değer kaybetmesi gibi olaylar mali tabloları olumsuz yönde etkiler. Mali tablolar yayınlanmadan önce meydana gelen bu ve benzeri olayların dipnotlarda açıklanması gerekir.

22. Belli Bir Öneme Sahip olan, Ancak Tutarları Tahmin Edilemeyen Şarta Bağlı Zararlar ile Her Türü Şarta Bağlı Kazançlara İlişkin Bilgi

Şarta bağlı olaylar, bilanço tarihinde var olan ve sonucu bir veya birkaç olayın gelecekte ortaya çıkıp çıkmamasına bağlı bulunan durumları ifade eder.

23. İşletmenin Gayri Safi Kar Oranları Üzerinde Önemli Ölçüde Etkide Bulunan Muhasebe Tahminlerindeki Değişikliklere İlişkin Bilgi ve Bunların Parasal Etkileri

Bilançonun çıkarılması aşamasında; işletmelerce daha önce (şüpheli alacak karşılığı, stok değer düşüklüğü, amortisman süresi gibi konularda) yapılan tahminlerin dayandığı koşullar değişebilir. Örneğin; on yıllık amortisman süresi öngörülen bir sabit kıymetin teknolojik gelişmeler nedeniyle çok kısa sürede demode olacağını anlaşılmaması. Bunların, bilançonun kesinleştiği tarihten sonra ortaya çıkmış olması veya bilanço aşamasında ortaya çıkmış olsa dahi yasal bir değişiklik yapılmasına imkan bulunmayan durumlarda işletmenin gayri safi kar oranları üzerinde önemli ölçüde etki yaratan hususların bilanço dipnotlarında gösterilmesi ve parasal etkisinin gösterilmesi gerekir.

24. Banklardaki Mevduatın Bloke Olanına İlişkin Tutarlar

Bloke mevduat genellikle mal bedeli karşılığı olarak ithalat akreditiflerinde, sermaye artırımlarında ve bankaların verdikleri kredinin bir kısmını kullandırmayarak

mevduat blokajı yaptıkları görülmektedir. Bu şekilde, hazır değerler grubunda yer alan ancak kullanımı kısıtlanmış olan banka mevduatlarının, bilanço dipnotlarında belirtilmesi gerekir.

25. İşletmenin Ortakları, İştirakleri, Bağlı Ortaklıkları Tarafından Çıkarılmış Bulunan Menkul Kıymetler

Bilançonun dönen varlıklar ve duran varlıklar bölümlerindeki menkul kıymetler ve bağlı menkul kıymetler hesap grupları içinde izlenen menkul kıymetlerden; işletmenin ortakları, iştirakleri ve bağlı ortaklıklarınca çıkarılmış olanlar, tutarları ve bunları çıkaran ortaklıkların ünvanları itibarıyla bilanço dipnotlarında gösterilir.

26. İştirakler ve Bağlı Ortaklıklardan Elde Edilen Bedelsiz Hisse Senetleri

İştirakler ve bağlı ortaklıklarda değer artış fonları, fevkalade ihtiyatlar ve gayrimenkul satış karları gibi içsel kaynakların sermayeye eklenmesi münasebetiyle iktisap olunan bedelsiz hisse senetlerinin tutarları ve bunları çıkaran iştirakler ve bağlı ortaklıkların adları, bilanço dipnotlarında gösterilir.

<u>İştirak-Bağlı Ortaklığın Adı</u>	<u>Tertibi</u>	<u>Adedi</u>	<u>Nominal Bedeli</u>	<u>Toplam Tutar</u>
.....YTL
.....YTL

27. Alınan Kredilerin ve Çıkarılmış Menkul Kıymetlerin Gelecek Döneme İlişkin Tahakkuk Etmemiş Faiz Borçları Tutarları

Kısa ve uzun vadeli kredilerle, çıkarılmış menkul kıymetlerin bilanço günü itibarıyla henüz tahakkuk etmemiş faiz borçları hesaplanarak; dönemsel ilkesi gereği bundan, cari yıla isabet eden miktar sonuç hesaplarına aktarılır. Söz konusu faiz borçlarından gelecek dönemlere isabet eden kısım ise, bilanço dipnotlarında gösterilir. Bu faizlerin kaynağını teşkil eden kredi ve menkul kıymetlerin türü belirtilmelidir.

28. Ortaklar, İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar Lehine Verilen Garanti, Taahhüt, Kefalet, Aval, Ciro Gibi Yükümlülüklerin Tutarı

Bu dipnot, 6 no'lu dipnotla aynı içeriktedir. Bu tür yükümlülüklerin ortaklar, iştirakler ve bağlı ortaklıklar lehine verilmesi halinde bunlara bu dipnotta yer verilmesi gerekir.

29. Mali Tabloları Önemli Ölçüde Etkileyen ya da Mali Tabloların Açık, Yorumlanabilir ve Anlaşılabilir Olması Açısından Açıklanması Gerekli Olan Diğer Hususlar

Bu dipnotta yer verilecek açıklamaların, mali tabloları önemli ölçüde etkiler nitelikte olmaları gerekir.

30. Bilançonun Onaylanarak Kesinleştiği Tarih

Bu tarih, anonim şirketlerde genel kurulca bilançonun onaylandığı tarihtir. Diğer ortaklıklarda ise, bilançonun kabul edildiğine ilişkin ortaklar kurulu karar tarihidir. Şahıs işletmeleri için, bilançonun fiilen bağlandığı gündür.

1.2 Gelir Tablosu Analizi

Gelir tablosu, işletmelerin belirli bir hesap dönemindeki karlılık durumlarını özetleyen mali tablodur (Meigs, Bettner, Whittington, 1996: 115).

Brüt Satışlar: Firmanın bir bilanço döneminde sattığı mal ve hizmetler tutarını gösteren kalemdir. Yurtiçi satışlar, yurt dışı satışlar ve diğer gelirler hesabından oluşur. Diğer satışlar içinde; ihracat teşvik primleri, vade farkları, destekleme ve fiyat istikrar primi, navlun primi, alınan sübvansiyonlar ve diğer çeşitli satış gelirleri bulunur.

Bu hesap incelenirken analizcinin şu hususlara dikkat etmesi gerekir (Halkbank, 2003: 41);

- Ekonomik hayattaki gelişmeler,
- Firmanın içinde bulunduğu sektör,
- Satılan mal/hizmet fiyat politikası,
- Markalaşma politikası,
- Satışlarda bayileşme politikası,
- İşletmenin müşteri kapasitesi,
- Firmanın satışlarının mevsimsel olup olmadığı, satışların istikrarlı olup olmadığı,
- Satışların YTL ve YP cinsinden tutarı,
- Yurtdışı satışlarda tercih edilen pazarlar ve bu pazarların politik ve ekonomik riskleri,
- Satışların ülke, tutar ve miktar bazında dağılımı,
- Gümrük beyanname fotokopileri,
- İhracat bedellerinin tahsil süreleri,

• Yapılan ihracatın türü (açık hesap, mal mukabili, vesaik mukabili, akreditif, kabul-aval kredisi, peşin ödeme).

Satış İndirimleri (-): Bu bölümdeki iskonto, iade ve indirimler kalemi analizciye işletmenin pazarlama, satış yönetimi ile kalite kontrolü konusunda bilgi verir.

Satıştan iadeler kaleminin yüksek olması işletmenin üretim hattında sorun olduğunun ve müşteri memnuniyetinin azaldığının bir göstergesidir.

Satış iskontoları satışın yapılmasından sonra yapılan her türlü kasa, ticari ve miktar iskontolarını kapsar. Satış iskontoları rakamının yüksekliği ise firmanın sürüm güçlüğü içinde olduğunu ve bu nedenle alıcılara taviz verdiğinin bir sinyali olabilir.

$$\text{Net Satışlar} = \text{Brüt Satışlar} - \text{Satış İndirimleri}$$

Net satışlar gelir tablosunun temel kalemlerinden biridir. Net satışların bulunması ile firmanın devir hızları hesaplanır, dikey analiz yapılır.

Satışların Maliyeti (-): Firmalar durumlarını iyi göstermek için dönem sonu stoklarını yüksek değerleyerek, satılan mal maliyetini düşük gösterip karlarını yüksek gösterirler. Bunun yanı sıra, dönem giderleri arasına eklenmesi gereken giderleri örneğin finansman giderlerini stoklara ekleyerek, stokları yüksek, karı da olduğundan düşük göstermeleri mümkündür.

$$\text{Brüt Satış Karı veya Zararı} = \text{Net Satışlar} - \text{SMM}$$

Faaliyet Giderleri (-):

Araştırma ve Geliştirme Giderleri: AR-GE giderleri üretim maliyetinin düşürülmesi, kalitenin yükseltilmesi, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, yeni ürün ve teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla yapılan işletmenin rekabet gücünü artıran giderlerdir.

Analist, AR-GE giderlerinin boyutu konusunda değerlendirme yaparken aktifleştirilen AR-GE giderleri olup olmadığını dikkate almalıdır. Genelde giderlerin net satış tutarına oranının yüksekliği, olumsuz olarak değerlendirilir. Ancak, AR-GE giderlerinin yüksekliği, kısa dönemde kar üzerinde kısıtıcı bir etki yapsa da, uzun sürede firmaların karlılığına olumlu etki yapacağı genellikle kabul edilmektedir(Akgüç, 98: 2000).

Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri: Bu giderler değişken giderler olduğu için, satışlarla yakından ilgilidir. Satış giderlerinin satışların artmasına paralel olarak düşmesi olumlu bir gelişmedir.

Satış giderlerini düşük göstermek isteyen firmalar bazı satış giderlerini aktifleştirerek karlarını artırabilirler. Bu husus, analistçi tarafından dikkate alınmalıdır.

Genel Yönetim Giderleri: Bu kalemdeki giderler; personel maaş ve ikramiyeleri, idare heyeti huzur hakları, işveren sigorta hissesi, denetçi ücretleri, idari binaların bakım giderleri, idari bina ile üretimle direkt ilgisi olmayan demirbaş ve nakil vasıtalarının amortismanları, direkt imalatla ilgisi olmayan enerji ve yakıt giderleri olarak sıralanabilir. Firmanın genel idare giderlerinin önemli bir bölümü sabit gider niteliğindedir. Genel giderlerle satışlar arasında doğrudan bir bağ yoktur. Bu bakımdan satışların arttığı dönemlerde, buna paralel artan genel idare giderleri varsa detayı incelenmelidir (HalkBank, 2003: 43).

Faaliyet Karı veya Zararı = Brüt Satış K/Z- Faaliyet Giderleri

Gelir tablosunun en önemli kalemlerinden biridir. Firmanın dönem karının güvenilir ve sürekli olabilmesi için faaliyet karından doğması gerekir. Bir firmanın faaliyetlerinden zarar etmesinin sebeplerini yönetim hataları ve firma dışı etkenlere bağlayabiliriz. Bu etkenler(Halkbank, 2003: 43-44);

- Satış ve üretim bölümleri arasında koordinasyon eksikliği,
- Ürün çeşitliliğine gitmemesi, yeni ürünler geliştirmemesi,
- Rakip firmaların dikkatlice izlenmemesi,
- İşletmenin alacak politikasının yetersiz olması, müşterileri hakkında yetersiz istihbarat yapısı,

- Kalitesiz mal ve hizmet üretilmesi,
- Hatalı fiyat politikası izlenmesi,
- Yöneticiler arasında görüş ayrılığı nedeniyle alınan hatalı kararlar,
- AR-GE faaliyetlerine önem verilmemesi,
- İkame mal piyasasındaki gelişmeler,
- Girdi sağlama konusunda az firmaya bağlı kalınması,
- Yönetimin kurumsallaştırılmaması.

Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar: Bu kalem firmanın kar zarar durumunu etkilemesi açısından önem taşıyan bir hesap grubudur. Örneğin normal faaliyet sonucu zarar eden bir firma bir taşınmazın satışı ile karlı gözükebilir. Bu tür karlarla bilanço dönemlerini kapatan firmalar daha dikkatlice izlenmelidir.

İştiraklerden Temettü Gelirleri ve Bağlı Ortaklık Temettü Gelirleri: Kar payları nakden veya hisse senedi olarak alınabilir. Kar payı olarak bedelsiz alınan hisseler, itibari değerleri ile gelirlere yazılır. İştiraklerin yeniden değerlendirme değer artış fonlarını ödenmiş sermayelerine eklemeleri nedeniyle alınan bedelsiz hisse senetleri, alınan kar payı olarak gösterilemez. Bu yüzden, kar payı olarak alınan bedelsiz hisse senetlerinin gelir tablosunda yer alıp almadığına bakılmalıdır.

Faiz Gelirleri: Kısa ve uzun süreli plasmanlardan sağlanan gelirlerdir. Muhasebenin dönemsellik ilkesi gereği ilgili döneme ilişkin olup, bilanço tarihi itibariyle elde edilmemiş olan faizlerde gelir tahakkuku yapılarak ilgili dönem faizlerine eklenebilir. Yani faiz gelirlerinin bir bölümü firmaya henüz kaynak girişi sağlamamış olmakla birlikte fiktif olarak gelir sağlamış gözükür. Faiz gelirleri incelenirken gelir tahakkukları dikkate alınmalıdır. Gelir tahakkukları yoluyla dönem karı yüksek veya düşük gösterilebilir.

Komisyon Gelirleri: Tahakkuk eden komisyon gelirlerinin izlendiği hesaptır.

Konusu Kalmayan Karşılıklar: Varlıklarla ilgili olarak ayrılan değer düşüşü karşılıklarının (şüpheli ticari alacaklar karşılığı, menkul kıymet değer düşüklüğü karşılığı, stok değer düşüklüğü karşılığı gibi) izleyen dönemde nedeninin kalmaması nedeniyle yapılan iptaller, gelir yazılarak konusu kalmayan karşılıklar olarak gelir tablosunda yer alır. Analizde konusu kalmayan karşılıkların firmaya kaynak girişi sağlamadığı dikkate alınmalıdır.

Menkul Kıymet Satış Karları: Menkul kıymetleri satış değeri ile maliyet değeri arasındaki olumlu farkın izlendiği hesaptır. Mali duran varlıkların satışından sağlanan kar “Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar” hesabında gösterilir.

Kambiyo Karları (Kur Farkı Gelirleri): Döviz tevdiat hesaplarıyla döviz cinsinden olan borçlu ve alacaklı cari hesapların dönem içindeki hareketleriyle dönem sonu bakiyelerinin değerlendirilmesi sonucunda hasıl olan olumlu kur farklarının izlendiği hesaptır.

İhracatla ilgili dönem içinde ortaya çıkan kur farkları bu hesaba değil “Yurtdışı Satışlar” hesabına aktarılır.

Reeskont Faiz Gelirleri: İşletmenin senetli borçlarına dönem sonu itibariyle yapılan reeskont faiz gelirleri ile alacak senetleri reeskontunun izleyen dönem başında

iptaliyle ortaya çıkan faiz gelirlerinin izlendiği hesaptır. Analizde, reeskont faiz gelirlerinin firmaya kaynak girişi sağlamadığı dikkate alınmalıdır.

Diğer Olağan Gelir ve Karlar: Yukarıda tanımlananlar dışında kalan faaliyetlerden doğan olağan gelir ve karların (bina, tesis, makine ve taşıt araçları kira gelirleri, temerrüt faizleri vb) izlendiği hesaptır.

Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-):

Komisyon Giderleri: İşletmenin esas faaliyeti dışında mümessillik benzeri anlaşmalarla bir iş veya hizmetin yapılmasına aracılık edilmesi karşılığında ödenen komisyonların izlendiği hesaptır. Bu giderlerin işletmenin diğer faaliyetleriyle ilgili olması gerekir. Örneğin bir işin alınmasına veya bir malın satılmasına aracılık edilmiş olması karşılığında ödenen komisyonlar bu hesapta izlenir. Ancak, esas faaliyet ile ilgili olarak ödenen komisyonlar, o faaliyetle ilgili maliyetler içerisinde yer alır.

Karşılık Giderleri: Aktifle ilgili olarak ayrılan karşılık giderlerinin izlendiği hesaptır. Firmalar gerektiğinden fazla ya da az karşılık ayırarak dönem karını etkileyebileceklerinden bu hesap dikkatlice incelenmelidir.

Menkul Kıymet Satış Zararları: Menkul kıymetlerin satış değeri ile maliyet değeri arasındaki olumsuz farkın izlendiği hesaptır.

Kambiyo Zararları: Döviz tevdiat hesaplarıyla döviz cinsinden olan borçlu ve alacaklı cari hesapların dönem içindeki hareketleriyle dönem sonu bakiyelerinin değerlendirilmesi sonucunda hasil olan olumsuz kur farklarının izlendiği hesaptır.

İhracatla ilgili olumsuz kur farkları varsa kambiyo zararları hesabında değil, brüt satış hasılatından indirebilmek için satış indirimleri grubuna aktarılır.

Yabancı kaynak kullanımından kaynaklanan kur farkları bu hesapta izleniyorsa, ilgili tutarın analizde finansman giderlerine aktarılması gerekir.

Reeskont Faiz Giderleri: İşletmenin senetli alacaklarının dönem sonu itibariyle tasarruf değeri ile değerlendirilmesinden doğan faiz giderleri ile borç senetleri reeskontunun izleyen dönembasında iptalinden ortaya çıkan faiz giderlerinin izlendiği hesaptır.

Finansman Giderleri (-): Kullanılan yabancı kaynaklarla ilgili olarak katılan ve varlıkların maliyetine eklenmemiş bulunan faiz, kur farkı, kredi komisyonları vb. giderlerin izlendiği hesaptır. Bir yıla kadar vadeli borçlanmalarla ilgili olarak yüklenilen

faiz vb. giderler kısa vadeli borçlanma giderleri, 1 yılı aşan vadeli borçlanmalarla ilgili faiz vb. giderler uzun vadeli borçlanma giderlerinde gösterilir.

Finansman giderlerinin, gelir tablosunda ayrı bir kalemde gösterilip maliyetler yada satış giderlerine dahil edilmemesinin nedeni, işletmenin öz sermaye ya da kredi ile finanse edilmesine göre elde edilen karın karşılaştırılmasına olanak sağlamaktır(HalkBank 2003; 45). Firmanın finansman giderleri maliyet hesaplarından (780/781 hesaplar) izlenir ve finansman giderlerinin yansıtma fişi ile finansman giderlerinin ne kadarının aktifleştirildiği ya da SMM'ye aktarıldığı tespit edilir.

Firmalar, yatırım amacıyla aldıkları kredilerin faizlerini, yatırım tamamlanana kadar, sabit değerlerin maliyetlerine ekleyebilirler. Yatırım tamamlanmasından sonra ise, ilgili faizler, dönem gideri olarak finansman giderleri arasında gösterilir.

Olağandışı Gelir ve Karlar: İşletmenin olağan faaliyetlerinden bağımsız olan ve bu nedenle arızı nitelik taşıyan duran varlıkların satışlarından elde edilen karlar ile olağandışı olay ve gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan gelir ve karların yer aldığı hesap grubudur.

Önceki Dönem Gelir ve Karları: Cari dönemden önceki dönemlere ait olan ve bu dönemlerin mali tablolarına hata ya da unutulma nedeniyle yansıtılmayan tutarların gösterildiği hesap kalemidir.

Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar: Maddi duran varlık satış karı, mali duran varlık satış karı, maddi olmayan duran varlık satış karı, haksız rekabet vb. nedenlerle alınan tazminatlar, rüçhan hakkının satışından sağlanan karlar, sermaye şirketlerinde ortaklardan alınan gecikme faizleri, devletin yatırımlar için verdiği parasal teşvikler gibi arızı nitelikteki gelirlerin izlendiği hesaptır.

Gelir tablosunda olağandışı gelir ve karlar yüksek tutarlara ulaştığı durumlarda, bu tür gelir ve karlar araştırılmalıdır. Olağandışı gelir ve karların gelir tablosunda göreceli olarak büyük tutarlara ulaşmaması gerekir. Bir firmanın dönem karı, esas itibariyle olağandışı gelir ve karlarda oluşuyorsa, bu tür karlar sürekli ve güvenli olmayacağından, kredi değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır. Bazı firmalar, iştiraklerine yakın ekonomik ilişkide buldukları kuruluşlara, maddi duran varlıklarını yüksek bedelle satarak ya da satmış gözükerek, fiktif, gerçek olmayan karlara gelir tablosunda yer verebilmektedirler(Akgüç, 2000: 103).

Olağandışı Gider ve Zararlar (-): İşletmenin faaliyetleri dışında olan ve ortaya çıkması beklenmeyen giderler bu hesapta izlenir.

Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları: Üretimle ilgili giderlerden çalışmayan döneme ve çalışmayan kısımlara ait giderleri içeren hesaptır.

Önceki Dönem Gider ve Zararları: Cari dönemden önceki dönemlere ilişkin olan, hata, unutulma gibi nedenlerle ilgili dönemlerin tablolarına yansıtılmamış ya da dönem geçtikten sonra ortaya çıkan giderlerdir.

Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar: Maddi duran varlık satış zararı, mali duran varlık satış zararı, doğal yıkımlar nedeniyle uğranılan ve sigorta ile karşılanmayan zararlar, yabancı ülkelerdeki faaliyetlerle ilgili olarak kamulaştırma nedeniyle uğranılan zararlar, ödenen vergi ve para cezaları gibi arızı nitelikteki giderlerin izlendiği hesaptır.

Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları (-): Dönem karı üzerinden ilgili yasa hükümlerine göre hesaplanan vergi vb. yükümlülükleri gösterir. Dönem karı üzerinden ödenecek vergiler henüz kesinleşmemiş olduğundan sözkonusu tutarın tahmini olduğunu belirtmek için karşılık terimi kullanılır. Vergi ve yasal yükümlülükler noksan hesaplanarak dönem net karı yüksek gösterilebilir. Bundan dolayı bu hesap kalemi tafsilatlı olarak incelenmelidir.

Dönem Net Karı(Vergi Sonrası Kar) veya Zararı: Dönem karı üzerinden ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülükler hesaplandıktan sonra geriye kalan pay dönem net karı/zararını verir.

1.2.1 Gelir Tablosu Dipnotları:

1. Amortisman Giderleri ile İtfa ve Tükenme Payları

Cari dönem için hesaplanan amortisman giderleri ile itfa ve tükenme paylar tutarları, gelir tablosunda muhtelif hesaplar içerisinde gizlenmiş bulunduğundan, bu önemli gider unsurunun dipnotlarda açıklanması gerekir.

2. Dönemin Karşılık Giderleri

Bu açıklama gelir tablosunda tek kalem halinde gösterilen karşılık giderlerinin açıklımıdır.

3. Dönemin Tüm Finansman Giderleri

Gelir tablosunda finansman giderleri hesabı, işletme tarafından katılan finansman giderlerinden sadece varlıkların maliyetine eklenmemiş olanları göstermektedir. İşletme üzerindeki toplam finansman yükünün gelir tablosu dipnotlarında aşağıdaki biçimde gösterilmesi istenmektedir.

- a) Üretim maliyetlerine verilenler (.....YTL)
- b) Sabit varlıkların maliyetine verilenler (.....YTL)
- c) Doğrudan gider yazılanlar (.....YTL)

c'de gösterilen tutar, gelir tablosundaki kısa ve uzun vadeli borçlanma giderlerinin tutarıdır.

4. Ana Kuruluş/Ana Ortaklık/Müessese/Bağlı Ortaklık/İştirakler ile İlgili Finansman Giderleri

İşletmeler finansman ihtiyaçlarını doğrudan finansman kurumlarından karşılayabilecekleri gibi, bağlı veya tabi oldukları ana kuruluş, ana ortaklık (holding), müesseseler ile kendilerine bağlı olan ortaklık veya iştiraklerden sağlayabilirler. Bu kaynaklardan yapılan finansmanla ilgili giderler, bu dipnotta gösterilir. Bu toplam içindeki payları %20'yi aşanlar ayrıca firma isimleri itibariyle belirtilir. Bu bilgiler işletme ile sözkonusu kuruluşlar arasındaki örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımı konularıyla yakından ilgilidir.

5. Ana Kuruluş/Ana Ortaklık/Müessese/Bağlı Ortaklık ve İştiraklere Yapılan Satışlar

İşletmeler satışlarını doğrudan 3. kişilere yapabilecekleri gibi bunları, aynı ortaklık yapısına sahip veya iştirak ettikleri pazarlama şirketleri üzerinden dolaylı olarak yapabilirler. Bazen de satış konusu mallar; bağlı veya tabi oldukları ana kuruluş, ana ortaklık, müesseseler ve kendilerine bağlı olan ortaklık veya iştiraklerin doğrudan ihtiyacı olan mallar olabilir. Bu tip işlemler, birbiriyle ilişki içerisinde bulunan işletmeler arasında gelir kaymalarına veya zarar transferine sebebiyet verebilir. Çünkü, bu tür ilişkilerde taraflardan birinin diğeri üzerinde kontrol yeteneğinin olması veya faaliyet kararlarının alınmasında önemli bir etkinliğinin bulunması fiyatların serbestçe oluşmasını engelleyebilir. Bu dipnotun amacı, böyle bir ilişkiyi sergilemektir. Tebliğde, bu tür satışlar toplamı içindeki payları %20'yi aşanların firma isimleri ile ayrıca belirtilmesi istenmiştir.

6. Ana Kuruluş/Ana Ortaklık/Müessesese/Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Alınan ve Bunlara Ödenen Faiz, Kira ve Benzerleri

İşletmeler yukarıda yazılı olanların dışında bağlı veya tabi oldukları ana kuruluş, ana ortaklık, müesseseler ve kendilerine bağlı olan ortaklık veya iştiraklerle başkaca ilişkiler içerisine girebilirler. Bunlara ilişkin ödeme ve tahsilat dipnotlarda belirtilir. Bu tür ödeme ve tahsilatın toplam içindeki paylarının %20'yi aşması halinde bunların ayrıca belirtilmesi gerekir.

7. Üst Seviye Yöneticilerin Ücretleri

Yönetim kurulu başkan ve üyeleriyle genel müdür, genel koordinatör, genel müdür yardımcıları gibi üst seviye yöneticilere cari dönemde sağlanan ücret vb. menfaatlerin toplam tutarı dipnotlarda gösterilir. Benzeri menfaatlardan kasıt, aynı yardımlar ve para ile temsil edilebilen sair menfaatlerdir. Örneğin; bu kişilerin ikametine tahsis edilen konutlar, şirketçe karşılanan tatil giderleri, çocuklarının yurtdışı tahsil masrafları gibi zati harcamalara yönelik menfaatler.

8. Amortisman Yöntemlerindeki Değişikliğin Etkileri

Amortisman uygulamasında yapılan yöntem değişiklikleri sonuç hesaplarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyeceğinden, mali tabloların dönemler itibariyle karşılaştırılmasından sağlıklı sonuçlar elde edilemez. Bu nedenle gelir tablosu dipnotlarında amortisman hesaplama yöntemleri ile bu yöntemlerde yapılan değişikliklerin dönemin amortisman giderlerinde meydana getirdiği artış veya azalış gösterilir.

9. Maliyet Hesaplama Sistemleri ve Stok Değerleme Yöntemleri

İşletmelerde kullanılmakta olan maliyet hesaplama sistemleri ile stok değerlendirme yöntemlerinin gelir tablosu dipnotlarında belirtilir. Gelişen teknikler nedeniyle işletmeler kullandıkları, kendilerine özgü maliyet sistemlerini ayrıca belirtirler.

10. Fiili Stok Sayımı Yapılmışsa Gerekçeleri

Grev, harp, ayaklanma, tabi afet gibi nedenlerle fiili envanterin yapılmamasına ilişkin sebepler söz konusu ise bu husus belirtilmelidir.

11. Satışlar Arasında Yer Alan Tali Ürün ve Hizmet Satışları

Yurtiçi ve yurtdışı satışlar hesap kalemi içinde yer alan yan ürün, hurda, döküntü gibi maddelerin satışları ile hizmet satışlarının ayrı ayrı toplamalarının brüt satışların %20'sini aşması halinde bu madde ve hizmetlere ilişkin tutarlar, bu dipnotta belirtilir.

12. Önceki Dönem Gelir ve Giderleri

Gelir tablosunda birer kalem halinde yer alan “Önceki Dönem Gelir ve Karları” ile “Önceki Dönem Gider ve Zararları”nın açılımı bu dipnotta yapılır.

13. Hisse Başına Düşen Kar Payı

Bu dipnot sermaye şirketlerini ilgilendirir. Şirketin dönem karından her bir hisseye düşen kar payı miktarı ve oranı, hisse senetlerinin adı ve imtiyazlı oluşuna göre ayrı ayrı bu dipnotta gösterilir.

14. Diğer Dipnotlar

Bu dipnot, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde yer almamaktadır. Ancak tebliğde yer alan ilkelere göre, gelir tablosu dipnotları bunlarla sınırlı değildir. Örneğin;

Şarta bağlı gelir ve karlar için gerçekleşme ihtimali yüksekte olsa herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz.; dipnotlarda açıklama yapılır.

Satıştan iadelerin önemli miktara ulaşmış olması halinde, dipnotlarda açıklama yapılmalıdır.

Mali tabloların düzenlenmesinde işletmenin sürekliliği, tutarlılığı ve dönemselliği kavramlarına uyulmamış ise, bu husus nedenleriyle birlikte dipnotlarda açıklanmalıdır.

1.3 Satılan Malın Maliyeti Tablosunun Analizi

Bu tablo, gelir tablosundaki “satışların maliyeti” başlıklı bölümün açılımıdır.

Satışların maliyeti tablosu, gelir tablosunun ekini oluşturur ve gelir tablosunu tamamlar. Bu tablo, gelir tablosundaki satışların maliyeti kısmını, işletmenin dönem içindeki stok hareketleri ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyeti ayrıntılarıyla göstermek üzere düzenlenir (Öktem, 1999: 117).

Direkt ilk madde ve malzeme giderleri, direkt işçilik giderleri ve genel üretim giderleri olmak üzere, bir ürün maliyetini oluşturan üç maliyet unsuru vardır.

Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri: Üretilen ürünün bünyesine ana madde olarak kullanılan ve hangi ürün veya ürün grubu için ne kadar kullanıldıkları saptanabilen ilk madde ve malzemeler için yapılan giderlerdir. Dolayısıyla bu üretim giderleri satış hacmine bağlı olarak değiştiğinden değişken gider niteliği gösterir.

Firmanın satışlarının artarken geçmiş dönemlere oranla bu gider türünün düşmesi firmanın tedarikçilere karşı durumunun kuvvetlendiğini ve daha ucuz hammadde sağladığının göstergesi olabilir.

Direkt İşçilik Giderleri: Üretilen ürünlerle bağlantısı kurulabilen işçilikler için yapılan giderlerdir. Bu gider türünün geçmiş dönemlerle kıyaslanması suretiyle işletmenin işgücü verimliliği konusunda bilgi edinilebilir. Aynı işgücü miktarına oranla satışların artması işgücünün motivasyonu ve verimliliği dolayısıyla insan kaynakları departmanının etkin çalıştığının göstergesi olabilir.

Genel Üretim Giderleri: Direkt ilk madde ve malzeme ile direkt işçilik giderleri dışında kalan, üretimle ilgili olan, üretilen ürünlerle doğrudan ilişki kurulamayan, birbirinden farklı gider kalemlerinden oluşan endirekt giderlerdir. Üretim faaliyetlerinin devamı için bu giderlerin yapılması zorunludur. Genel üretim giderleri üretim hacmiyle ilişki olarak değişir yapıya sahip olmakla beraber, çoğu zaman sabit giderlerden meydana gelir. Bu nedenle birim başına üretim miktarı arttıkça bu giderler azalır, üretim hacmi azaldıkça artış kaydederler.

Yarı Mamul Stoklarında Değişim: Henüz mamul hale gelmemiş fakat ilk madde ve malzeme ile işçilik ve genel üretim giderlerinden pay almış, üretim aşamasındaki maddelerin dönembası stoku ile dönem stoku arasındaki farktır. Bunlar genelde imalat için depodan çekilmiş, üretim dairesinde imale verilmeyi bekleyen ilk madde ve malzemeler ile makineler üzerinde bulunup da imalatı devam eden ürünlerdir.

Üretilen Mamul Maliyeti: Direkt ilk madde ve malzeme giderleri ve direkt işçilik giderleri ve genel üretim giderleri ile yarı mamul stoklarındaki değişim toplamı üretilen mamulün maliyetini gösterir.

Direkt ilk madde ve malzeme, direkt işçilik, genel üretim giderleri, ve yarı mamul kullanım tutarlarının toplamı *üretim maliyetini* vermektedir.

Mamul Stoklarında Değişim: Dönembası mamul stoku ile dönemsonu mamul stoku ve iç tüketim miktarının toplamı arasındaki fark, mamul stoklarındaki değişim miktarını oluşturur. Bu tutarın üretim maliyetine eklenmesi veya çıkartılması ile satılan mamul maliyetine ulaşılır.

Satılan Mamul Maliyeti: Üretim maliyetine mamul stokundaki değişimin eklenmesiyle satılan mamul maliyeti bulunur.

Ticari Faaliyet: Dönem başı ticari mal stoku ile dönem içindeki alışların toplamının dönem sonu ticari mal stokundan çıkarılmasıyla bulunur.

Satılan Ticari Mallar Maliyeti: Satışların maliyeti tablosunda ticari faaliyet başlığı altında, dönem başı ticari mal stokuna dönem içindeki alışlar eklenip, yıl sonu stoklar düşülmek suretiyle ticari mal maliyetinin hesabına yer verilmiştir.

Satılan Hizmet Maliyeti: Satılan mamul maliyeti, satılan ticari mallar maliyeti ile satılan hizmet maliyeti toplamı satışların maliyeti toplamını verir.

Satışların artmasına paralel olarak satışların maliyetinin düşmesi işletme bölümleri arasındaki koordinasyon tamlığına, maliyet muhasebe sistemlerinin etkinliğine, iyi stok politikasının ve tedarik politikasının izlendiğinin göstergesidir.

1.4 Fon Akım Tablosu Analizi

Fon akım tablosu, işletmenin belirli bir hesap döneminde sağladığı fon kaynaklarını ve bunların kullanım yerlerini gösteren tablodur. Fon akım tablosu iki farklı dönemin bilanço kalemleri arasındaki farklar elde edilerek düzenlenir. Bu nedenle bu tablo hazırlanmadan önce, bilançolar arındırma ve düzeltme işlemlerinden geçirilmiş olmalıdır.

Bu tabloda fon kavramı para olarak kullanılabilir veya paraya çevrilebilir bütün finansal araçları kapsar. Geniş kapsamlı bir tablodur. Fon Akım Tablosu bir işletmenin yatırım ve finansman faaliyetlerini, dönem içindeki finansal durumdaki değişiklikleri kapsar. İşletmenin fon yönetimi, yatırım ve finansman politikası hakkında bilgi verir.

Fon akım tablolarının düzenlenme amacı, bir işletmenin yatırım ve finansman faaliyetlerini ve dönem içindeki finansal durumdaki değişikliklerini kapsayan bilgilerin, mali tablo kullanıcılarına sunulmasıdır. Tablolar, işletmenin nakit veya işletme (çalışma) sermayesini doğrudan etkileyen finansman ve yatırım faaliyetlerinin bütün önemli yönlerini açıklayarak;

- İşletmenin dönem boyunca faaliyetlerden sağladığı fonları, yatırım ve finansman faaliyetlerini özetler,
- Dönem boyunca finansal durumda meydana gelen değişiklikleri açıklar.

1.5 Nakit Akım Tablosu Analizi

Nakit akım tablosu, bir hesap döneminde oluşan para akımını, yani işletmenin para tahsilat ve ödemelerini, kaynakları ve kullanım yerleriyle birlikte gösteren tablodur. Bu tabloda fon kavramı, kasa mevcudu ve bankadaki mevduatları kapsar.

Nakit akım tablosu, fon akım tablosu ve net işletme sermayesi değişim tablosunda yapılmayan nakit/gayrinakit kaynak ve kullanım ayrımının yapıldığı ve işletmenin nakde dönme veya nakdi ödeme gücünü gösterir (Şakar, 2001: 221).

Cari işlemlerinden nakit yaratan işletmenin tahsilat politikası etkindir. Analizci nakit akım tablosunu incelerken cari işlemlerden sağlanan nakit ile (olağan faaliyetlerden), cari olmayan (esas faaliyet dışı işlemlerden) sağlanan nakit arasında artım yapmalıdır. Kredi isteklisi firmanın esas faaliyetinden ya da cari, olağan işlemlerinden özellikle satışlarından nakit yaratması olumlu yorumlanacak bir durumdur. Cari olmayan, süreklilik göstermeyen işlemler nedeniyle nakit mevcudunun artması olumlu bir gelişme göstergesi değildir. Cari işlemlerden nakit yaratan bir firmanın, duran varlık yatırımları, yabancı kaynak anapara ödemeleri gibi nedenlerden dolayı nakit mevcudu azalmışsa, bu tür bir nakit azalışını da olumsuz olarak nitelendirmemek gerekir (Akgüç, 2000: 164).

1.6 Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu Analizi

İşletmenin belirli bir hesap döneminde, net işletme sermayesinin kaynaklarını ve kullanım yerlerini gösteren tablodur. Bu tabloda, fon kavramı, dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar farkını belirten net işletme (çalışma) sermayesini kapsar. Dolayısıyla bu tablo nakit akım tablosundan daha geniş; fon akım tablosundan daha dar kapsamlıdır.

Çalışma sermayesindeki değişimler gerek kısa gerekse uzun vadeli olsun tüm kredi taleplerinin analizinde incelenmesi gereken bir tablodur. Çünkü çalışma sermayesinin yetersiz olması veya iktisadi bir şekilde kullanılmaması firma başarısızlıklarının önemli nedenlerinden biridir.

Bu tablo, işletmenin kısa vadedeki ödeme gücünü belirlemede olup, sektörel farklılıklar göstermekle birlikte en azından pozitif bir bakiye göstermesi beklenmelidir. Bu, işletmenin tüm kısa vadeli yükümlülüklerini vadesiz varlıkları ve kısa vadeli

alacaklarıyla karşılayabileceğini ifade eder ki, bu da işletmenin ani genel ve/veya sektörel krizlere karşı direncinin bir ölçüsü olmaktadır (Şakar, 2001:222).

Bu tablo incelenirken dönen varlıkların yapısı da dikkate alınmalıdır. Net işletme sermayesinde artış olan bir işletmede, dönen varlıkların büyük bir çoğunluğunu oluşturan stokların tamamının sağlam ve satılabilir olması ya da alacak senetlerinin tamamının vadesinde ödenebilir olması gerekmektedir.

1.7 Özkaynak Değişim Tablosu Analizi

Özkaynaklar değişim tablosu; ilgili dönemde özkaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları bir bütün olarak gösteren tablodur. Özkaynak işletmelerin bugünkü ve gelecekteki finansal gücünün en önemli göstergesidir. Bundan dolayı özkaynakların kompozisyonu ve özkaynaktaki değişimler 3. kişiler açısından önemlidir. Bu mali tablonun da diğer mali tablolar gibi mukayeseli mali tablolardan olması işletmeyle ilgili üçüncü kişilere ve özellikle de yatırımcılara önemli bilgiler sağlamaktadır.

Özkaynaklar değişim tablosunun düzenleniş amacı, özellikle sermaye şirketlerinde dönem içinde özkaynak kalemlerinde meydana gelen değişmelerin topluca gösterilmesini sağlamaktır. Kalemleri:

1. Ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri (her bir kalemi ayrı ayrı görülebilecek biçimde), kar yedekleri (her bir kalemi ayrı ayrı görülebilecek biçimde), geçmiş dönemler karı(zararı), dönem net karı(zararı) ve özkaynaklar toplamı için tabloda birer sütun açılır ve her kalemin hareketi bu sütun içinde izlenir. Özkaynak kalemlerini artıran işlemler artı, azaltan işlemler ise parantez içinde gösterilerek eksi olarak dikkate alınır.

2. Özkaynak kalemlerindeki artışlar ve azalışları yatay kalemlerde belirtilerek ait olduğu kalemin sütununa ve özkaynaklar toplamı sütununa yazılarak karşılaştırılabilirliği sağlamak bakımından önceki dönem hareketleri, cari dönem hareketlerine ilave olarak ayrı bir bölüm şeklinde gösterilir.

1.8 Kar Dağıtım Tablosu Analizi

Kâr dağıtım tablosu, işletmenin dönem kârının dağıtım biçimini gösteren tablodur. Ferdi işletmeler için herhangi bir kar dağıtım meselesi yoktur. Kar dağıtımı iki veya daha fazla ortaklı işletmelerde sözkonusudur. İlke olarak kar dağıtımının şekli ortaklar arasındaki anlaşmaya göre yapılır. Bu konuda mevcut anlaşmalarda yeterince hüküm bulunmadığı takdirde, yasalarda yer alan hükümlere başvurulur (Üstünel,1995: 671).

Kar dağıtım tablolarının düzenleme amacı, özellikle sermaye şirketlerinde dönem karından, ödenecek vergilerin, ayrılan yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kar paylarının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin hisse başına kar ile hisse başına temettü tutarının hesaplanmasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARAT VERİLERİNİN ANALİZİ

2.1 İstihbaratın Tanımı

Kredinin güvenliği, akışkanlığı (seyyaliyet) ve işlerliği ancak, risk unsurunun zamanında ve doğru belirlenmesi ile mümkündür. Bu ise istihbarat çalışması ile mümkündür.

İstihbarat, çeşitli kaynaklardan yararlanarak gerçek ve tüzel kişiler hakkında ticari, mali ve moral yönlerden araştırma yapılması, bilgi toplanması, toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ve sürdürülmesi işlemidir (Çiloğlu,1988: 7). Sağlıklı bir istihbarat bankanın karını artıracığı gibi kıt bir kaynak olan sermayenin verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayarak makro ekonomik göstergeleri de olumlu yönde etkiler.

Bankalar, kredi talep edenin gerçek risk profilinin ayrıntılı biçimde değerlendirmesine olanak verecek yeterli bilgi sağlamalıdır. Onaya sunulan kredilere ilişkin dökümanlarda en azından aşağıda yer alan hususlara yer verilmiş olması gereklidir (Alparslan, 1999: 121);

- Kredinin amacı ve geri ödeme için gerekli fonun kaynağı,
- Kredi talep edenin güvenilirliği ve itibarı,
- Mevcut risk profili (tüm risklerin yapısı ve miktarını içermeli), piyasadaki ve ekonomideki gelişmelere karşı etkilenebilirliği,
- Geri ödeme için mevcut durumun ve geçmiş ödeme performansının, geçmiş finansal eğilimler ve nakit akış projeksiyonlarına göre değerlendirilmesi,
- Çeşitli senaryolara göre geri ödeme kapasitesinin analiz edilmesi,
- Kredi talep edenin borç yükümlülüğü alabilmesi için yasal durumunun değerlendirilmesi,
- Ticari krediler için, ticari işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün durumu, işletmenin geçmiş faaliyetleri ve sektördeki pozisyonu,

- Kredi için öngörülen vade ve koşullar ile sözleşmenin kredi talep edenin finansal durumunda gelecekteki olası değişikliklerin dikkate alınarak hazırlanması,
- Garanti ve teminatların uygun ve yeterliliğinin çeşitli senaryolar oluşturularak değerlendirilmesi.

2.2 İstihbarat Prensipleri

İstihbaratın amacı firmaların genel durumu hakkında bilgi sahibi olmak, işletmenin ödeme gücünü tespit ederek kredi riskini kontrol altına almak, firmanın ortaklarının moralitesi konusunda bilgi sahibi olarak doğru kredi kararları vermektir. Bu doğru kararların verilmesi sürecinde istihbarat prensiplerine uyulması gerekir.

İstihbarat prensipleri;

Gizlilik: İstihbarat sonucu elde edilen bilgilerin 3. kişi veya kurumlara açıklanmamasıdır.

Güvene dayalı bir hizmet faaliyeti olan bankacılıkta gizlilik esastır. Bu nedenle, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendiklerini, bankaya ya da müşterilere ait sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili bulunan mercilerden başkasına açıklayan banka mensupları Bankalar Kanunu uyarınca cezalandırılmaktadır (Öztürk, 2005: 25).

Tarafsızlık: Mali tahlil uzmanının istihbarat sonucu elde edilen bilgileri objektif bir biçimde yorumlaması, edinilen bilgilerin çeşitli kaynaklardan doğrulanması, birbirini doğrulamayan verilere değer verilmemesini ifade eder..

Süreklilik: Kredi verildikten sonra firma durumundaki değişikliklerin belirli periyotlarla izlenmesidir. Özellikle uzun vadeli kredilendirmede belirli periyotlarla firmanın mali tabloları tahlil edilmeli, firma ziyaretleri ihmal edilmemelidir.

2.3 İstihbarat Kaynakları

İstihbarat kaynakları işletmenin kredi talebi için verdiği belgeler ile işletme dışındaki 3. kişilerden elde edilen bilgilerden oluşur.

Kredi kararlarının kalitesi, toplanan bilgi ve belge ile yapılan analiz kalitesine bağlı olduğu için, elde edilen bilgi ve belgelerin güvenilirliği kontrol edilmelidir.

Kredi tahsis sürecinde firmalardan istenen belgeler şunlardır (HalkBank, 2005: 7);

1. Hesap Durum Belgesi: Bankalar kanununun, Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 26. maddesine göre Türkiye Bankalar Birliği, Tek Düzen Hesap Planına uygun düzenlenmiş, dipnotlarını içeren, firma yetkililerince imzalanmış ve Vergi Dairesince onaylanmış Bilanço ve Gelir Tablosunu Hesap Durum Belgesi olarak kabul edebilmektedir. Kredilerin kullanıldığı sürece her yıl hesap dönemini izleyen altı ay içinde hesap durumu belgesi alınır. İlk defa kredi ilişkisine girilecek firmalardan son üç yılın mali tabloları alınır.

2. Ticaret Sicil Kayıtları: Ticaret sicili işletmeler hakkında bilgi verir. Ticaret sicili alenidir, isteyen herkes sicilin içeriğini ve dairede saklanan bütün senet ve belgeleri inceleyebilir, bunların onaylı suretini alabilir. Ticaret sicil kayıtları ile firmanın ortaklık yapısı, sermayesi, yapılan sermaye artırımları, hisse devirleri, şirketi temsile yetkili olanlar vs. hakkında bilgi edinilir.

3. Ana Sözleşme ve Sözleşme Değişiklikleri: Firmanın ticaret ünvanı, adresi, ortakları ve bunlar hakkında bilgiler, kuruluş tarihi, sermayesi, kar dağıtım politikası vb. konularda bilgiler elde edilir. Bu bilgilere aynı zamanda ticaret sicil gazetelerinden de ulaşmak mümkündür.

4. Tapu ve Vergi Kayıtları: Kredi kurumu kredi talebinde bulunan müşterisinin bildirmiş olduğu gayrimenkuller ile ilgili en sağlıklı bilgileri tapu kayıtlarından alır. Kredili müşterilerin veya kredi talep eden şirketlerin; bilanço içi ve bilanço dışı gayrimenkul varlıkları, bunlar üzerinde ipotek vb. şartlara bağlanmış bir durumun mevcudiyeti, ibraz edilecek tapu senetlerinden ve tapu kayıtlarından öğrenilebilmektedir.

Vergi kayıtları ile müşterinin vergi borcunun olup olmadığı ve bankaya verdiği mali tabloların güvenilirliği araştırılır. Cezalı, ilave vergi alınmasının, kişi veya firmaları mali açıdan zor durumlara sokabileceği, incelenmemiş her vergi beyannamesinin firma için şarta bağlı bir borç doğurma tehlikesi taşıdığı, kredi tahlillerinde dikkate alınması gereken etmenler arasında yer almaktadır.

5. Protestolu Senet ve Karşılıksız Çek İşlemleri: İşletmenin senet borcunu, vade gününde ödememesi halinde protesto sözkonusu olmaktadır. Ödenmeyen senetler noterler tarafından protesto edilir. Noterlerce yapılan protestolar TCMB tarafından yayınlanmaktadır. Bu durum işletmenin borçlarına bağlı olmadığını ya da finansal yapısının bozuk olduğunun bir göstergesi olabilir.

TCMB çek kullanan müşterilerin karşılıksız çıkan çeklerini yayınlamaktadır. Karşılıksız çeki çıkan firmanın piyasada itibari sarsılacağı için müşteri kaybına neden olabilecektir. Ayrıca firma çeklerinin karşılıksız çıkması firmanın taahhütlerine bağlı olmadığının göstergesi olarak, yöneticilerin moraliteleri hakkında bilgi verir.

6. Karşılıklı Görüşme ve İzlenimler: Karşılıklı görüşme ile kredi müşterisinin moralitesi tespit edilir.

Kişinin moralitesi (kredi karakteri) hakkında en iyi değerlendirme yöntemi kişinin geçmişini, geçmişteki davranışlarını incelemektir. Geçmişteki tutum ve davranışlar, gelecekte de nasıl davranılacağı hususunda kredi analistlerine ışık tutabilir (Akgüç, 2000; 17).

7. TCMB Risk Santralizasyon Merkezi Kayıtları: Bankalar kredi müşterilerine açtıkları kredileri ve kullandırdıkları kredi miktarlarını TCMB'ye bildirirler. TCMB bankalarda bildirilen cetvelleri birleştirerek tekrar bankalara gönderir. Bu cetvellerde işletmeye, tüm bankalarca açılan ve kullanılan krediler görülür. Bu uygulamaya bankacılıkta memzuç risk cetvelleri denir (Seval, 1990; 126).

8. Kapasite Raporu Üretim Belgesi: Sanayi faaliyeti ile iştigal eden firmaların kapasite kullanım oranlarını göstermekte olup, firmanın karlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda çalışıp çalışmadığının tespitinin yanı sıra alınacak kredinin ihtiyaca uygun kullanılıp kullanılmayacağı hususlarını değerlendirmekte kullanılır. Kapasite raporu üretim belgesine ek olarak firmanın son üç yıla ait üretim ve satış miktarı istenir.

9. Ekspertiz Raporları: Kredinin ipotek karşılığı kullanılması durumunda, gayrimenkullerin değerinin ve ne kadar krediye karşılık kullanılabileceğini tespit etmek amacıyla düzenlenen belgedir.

10. Teşvik Belgesi: Kredi kullanımını nedeniyle ortaya çıkan vergi, harç ve fonlara istisna/muafiyet uygulayabilmek için ve/veya kredinin ihracat veya yatırım gibi öncelik arz etmesi durumunda alınması gereken belgelerdendir.

11. İmza Sirküleri: İmza sirküleri bir firmayı temsil edecek olan kimselerin yetki derecelerini, kapsamını ve bu yetkileri kullanırken tek veya birlikte atacakları imzaların örneklerini gösteren belgedir. Kredi talebinde bulunan firmalardan şirketi temsil ve ilzama yetkili kişilerin imza örneklerini içerir onaylı imza sirküleri istenmektedir.

12. Hazirun Cetveli: Firmanın ortaklarını ve hangi ortağın ne kadar hisseye sahip olduğunu gösteren belgedir. Bu cetvelde pay sahiplerinin adları ve soyadları, sermaye miktarları, hisse adetleri, temsil şekilleri, ortakların görevleri ve imzaları yer almaktadır.

13. Fizibilite Raporu: Proje bazında kredilendirmelerde kullanılan, yatırım projesinin yapılabilirliğini incelemek için işletmeden istenen belgedir.

14. Diğer Kaynaklar: Mal satanlar ve müşteriler, bankalar ile olan ilişkiler, basın yayın organlarında firma ile ilgili çıkan haberler, mesleki kuruluşlardan sağlanan bilgiler.

Kaynakların en güvenilir olanı, firmanın bankalarla olan ilişkileridir. Tahsil ve teminattaki senetleri, bunların tahsil hızı, mevduatı, kredisinin akışkanlığı ve verimi gibi işlemler banka kayıtlarında görülebilmektedir. Bu yolla elde edilen sonuçlar diğer kaynaklardan daha gerçekçi ve inandırıcı olarak görülmektedir. Banka bilgileri, firmaların ticari yaşamlarının perde arkasının en net görüntüsünü oluşturmaktadır (Öztürk, 2005:8).

2.4 İstihbarat Türleri

Bankalar kredi kararı verirken, kredi talebinde bulunan firmaların yalnızca mali tablolarını incelemekle yetinmemektedir. Mali tablolar kredi analizinde nicel boyutu oluştururken bir de nitel boyutu vardır. Nitel boyut çoğunlukla sayısal olmayan verilerden oluşmaktadır. Kredi analizinde firmanın gelecekteki performansını etkileyen ya da etkileyebilecek nitel ve nicel bütün faktörler analize dahil edilmektedir (Babuşçu, 1997:47).

Kalitatif (nitel) ve kantitatif (nicel) yöntemlerin amacı firmanın kullanacağı krediyi geri ödeme gücü olup olmadığını ve/veya gelir yaratma potansiyeli olup olmadığını tespit etmektir. Kalitatif ve kantitatif yöntemler aslında kredilendirme prensipleri olan 5C ve CAMPARI metotlarının da muhtevasını teşkil eden unsurların sayısal ve sayısal olmayan yöntemlerle analiz edilmesidir.

Kredilendirmede, bankalar tarafından bu prensiplerin temel alınmasındaki amaç, etkin bir kredi değerlemesi ile en isabetli kararların verilerek sağlıklı bir kredi portföyünün oluşturulmasıdır (Matar ve Baktır, 1998: 1).

5C ve CAMPARI içeriği şu şekildedir;

<u>5C</u>	<u>5K</u>
Character	Karakter (Moralite)
Capacity	Kapasite (Gelir yaratma kapasitesi)
Capital	Kapital (Sermaye)
Conditions	Koşullar (Ekonomik etkenler)
Collateral	Karşılık (Kredinin teminatı)

CAMPARI

Character	Karakter (Moralite)
Ability to pay	Ödeme gücü
Margin	Bankaya sağlayacağı kar marjı
Purpose	Kredi talebinin amacı
Amount	Tutar
Repayment	Geri ödeme planı
Insurance	Kredinin güvencesi

5C prensibi hızla değişen işletme çevresinde yerini 7C'ye bırakmıştır (Samuels, Wilkes and Brayshaw, 1995: 563).

<u>7C</u>	<u>7K</u>
5C	Karakter, kapasite, kapital, koşullar, karşılık
Customer relationship	Müşteri ilişkileri
Competition	Rekabet

Karakter, kredi talep eden müşterinin aldığı borcu geri ödeme istekliliği ve kararlılığını ifade eder. Eğer müşterinin karakteri iyi değilse, istihbaratı ve analizi derinleştirmeye gerek yoktur.

Kapasite, firma yönetiminin, firmanın tüm yükümlülüklerini karşılayabilecek düzeyde nakit yaratabilme yeteneğine denir. Kredi borcu firmanın faaliyetleri sonrasında yarattığı nakit ile geri ödenir. Finansal tablolar firmanın kapasitesi hakkında bilgi verirler. Bunun dışında yöneticilerin deneyimi, uzmanlık dereceleri hakkındaki bilgilerde kredi değerliliğini saptamada kullanılır.

Kapital veya *sermaye*, bir işletmenin verimli bir şekilde çalışarak nakit akışı yaratabilmesi ve rekabetin giderek yoğunlaştığı bir iş ortamında etkinliğini artırarak faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan fon miktarıdır. Finansal tabloların analiz edilmesi ile sermaye etkinliği hakkında bilgi sahibi olunur.

Koşullar, çevresel faktörlerin ve ekonomik durumun firmanın finansal sağlığı üzerindeki etkilerini belirtir.

Bazı endüstrilerin satışları ekonominin genel iniş-çıkış trendine paralel bir tutum izler. Otomotiv ve elektronik endüstrileri gibi talebin gelir elastikiyeti yüksek olan endüstrilerde ekonomik durgunluk, para arzındaki daralma, ekonominin kriz beklentileri, satışları düşürür. Ekonomide canlanma ve büyüme dönemlerinde bu işletmelerin satışları ve karları yükselir. Gıda endüstrisi, özellikle temel gıda maddeleri üretimi ile elektrik, telefon gibi zorunlu girdi ve hizmetleri üreten endüstrilerin satışları ve karları ise, ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde büyük düşüşler göstermez (Acaroğlu ve Şahoğlu, 2000: 110).

Karşılık veya *teminatlar*, firmanın kapasitesindeki, kapitalindeki veya koşullarındaki zayıflıkları gidermek üzere her koşulda değerini koruyan varlıkların bankaya ipotek veya rehin edilmesi veya güvenilirliği yüksek olan bir kişi veya kuruluşun kefaletinin alınmasıdır. Teminatın alınma sebebi, işletmenin normal faaliyetleri sonucunda yarattığı nakdin alınmış olan krediyi geri ödemedede yetersiz kalması durumunda, bankayı güvence altına alan bir unsur olmasıdır.

Rekabet, firmanın ürettiği malların diğer firmaların malları ile fiyat, kalite, tasarım, güvenilirlik ve zamanında teslim gibi unsurlarla yarışabilme gücüdür. Özellikle günümüzde ticaretin liberalizasyonu ve tarife kısıtlamalarının kaldırılması ile bu olgu daha önemli hale gelmiştir. Çünkü tüketicilerin seçme hakları artmıştır. Bu nedenle kredilendirilecek firmaların kalite politikası, kalite belgeleri, siparişleri karşılama hızı gibi faktörler işletmenin sürekliliği için önemlidir.

Müşteri memnuniyetini temel amaç olarak esas alan ve bunu tatbik eden firmalar kredilendirme açısından daha caziptirler. Müşteri memnuniyeti öncelikle üreticiden tüketiciye pozitif bir dışsallık oluşturmakta ve tüketicide oluşan olumlu yargı bu defa tüketiciden tüketiciye pozitif dışsallık oluşmasına neden olarak, firmanın mallarına olan talebin artırmasına neden olmaktadır. Tüketicinin mal ve/veya hizmetten memnun kalması halinde, bu malı diğer tüketicilere önermesine “*fısıltı pazarlama*” denilmektedir. Günümüzde maliyetlerin büyük bir bölümünü oluşturan reklam harcamalarının kısmen de düşmesine yol açan bu durum aynı zamanda firmanın rekabet gücünü de artırmaktadır.

2.4.1 Kalitatif İstihbarat

Kalitatif istihbarat, mali analize dayanmayan istihbarattır. Bu istihbaratta ekonomik konjonktür, sektörün konjonktürden etkilenme derecesi, firmanın sektör içindeki konumu ve firma yönetim kademelerinin analizi yapılmaktadır.

Ekonomik Çevre Analizi: Ekonomik çevre kredi kararlarını ve politikalarını etkileyen en önemli unsurdur. Ekonomik durumun analizinde gayri safi milli hasıla, brüt tesis yatırımları, para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler, mal ve hizmet dış satım ve alımı, özel tüketim eğilimi, ücret maliyetleri ve işsizlik oranındaki gelişmeler dikkate alınır (Berk, 2001: 75-82).

Bunlara ek olarak uluslararası likidite ile toplam talep arasındaki ilişkiler, ülke hükümetinin uygulayacağı iktisat politikaları ve bu politikaların makro değişkenler üzerindeki etkileri ile harcanabilir gelir üzerindeki etkileri, kamunun borçlanma gereksinimi ve yurtdışından kaynak sağlama imkanları, ülkenin uluslararası finans kurumları ile özel derecelendirme kuruluşları nazarında ki derecelendirme notu, ülkenin borç ödeme gücü rasyoları, diğer ülke ekonomilerindeki olası dalgalanmaların ülke piyasasını nasıl etkileyeceği vb. konular irdelenmelidir.

Sektör Analizi: Firmanın faaliyette bulunduğu sektörün dünya ve Türkiye'deki yeri, özellikleri, gelişme potansiyeli, sektör ürünlerine olan iç ve dış talep, geçmiş dönemlerdeki üretimi ve pazar payı, ihracat olanakları, sektördeki beklentiler, sektörün dışa bağımlılık oranı, kullanılan teknoloji, rekabet durumu ile sektörün genel ekonomik durumdan hangi oranda etkilendiği, sektördeki teşvik edici ve koruyucu hükümet politikaları, sektörün kullandığı enerji türü incelenir.

Sektörün ihracat ve ithalat yaptığı ülke veya ülkelerdeki ekonomik ve sosyal gelişmeler sektörün satışını, maliyetini, karını önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin ihracat yaptığı ülke sakinlerinin gelirinin yükselmesi, sözkonusu ülkenin ithalatını artırır. Bu durum sektörün ihracatının artması demektir. Ya da tam tersi yani ülkenin ödemeler dengesi açığı vermesi ve bu nedenle yurt içi harcamaları azaltması (massetmesi) ülke sakinlerinin gelirini azaltır ve buna paralel olarak ithalatın azalması sonucunu doğurur.

Sadece iç pazara ürünlerine arz eden ya da ihracattan aldığı pay düşük olan sektörler risklidir. Çünkü iç pazarda meydana gelen daralmalar sektörün üretimini düşürerek optimum tesis ölçeğinden kaymalara neden olur, sektörün tam kapasite

üretim miktarında çalışmasını engeller. İhracat potansiyeli yüksek olan sektörler de ise iç pazardaki daralma dış pazarlarda telafi edilebilir.

Sektörün karını etkileyen diğer bir faktör enerji fiyatları ve bunların göstereceği seyirdir. Sektörün tek bir enerji türüne bağlı olması olağanüstü durumlarda üretimin aksamasına, siparişlerin gecikmesine ve/veya iptal edilmesine (müşteri kaybına) neden olabilmektedir. Bu nedenle çoğu firma bulunduğu bölgede ortak enerji yatırımlarına giderek enerji türünü çeşitlendirmektedir. Sonuç olarak enerji türünde çeşitlendirmeye giden, enerji yatırımlarına önem veren firmalar daha az riskli kategoride değerlendirilmelidir.

Dışa aşırı şekilde bağımlı olan sektörler riskli kabul edilmelidir. Çünkü bu piyasalardaki ufak ve geçici dalgalanmalar dahi sektörün üretim düzeyinde dalgalanmalara neden olabilmektedir. Bu nedenle dışa bağımlılığı az olan sektörler daha az riskli kabul edilmelidir. Ancak, dış piyasadaki girdilerin iç piyasadan daha ucuz olması halinde sektörün dışa bağımlılığına izin verilebilir. Bu durumda ithal girdilerin sağlayabileceği piyasaların sayısı fazla olmalıdır.

Bu faktörlerin incelenmesinde aylık ekonomi dergileri, gazete haberleri, ticaret ve sanayi odaları birliği yayınlarından vb. kaynaklardan yararlanılabilir.

Firma Analizi: Firma analizinde firmanın departmanları değerlendirilir.

Yönetim Alanına İlişkin Değerlendirmeler: Yöneticilerin yönetsel kapasiteleri, mesleki gelişimleri, iş deneyimleri ve işe hakimiyet dereceleri, girişimcilik ruhları, yöneticilerin sağlık durumları, planlama yetenekleri, yöneticilerin moralitesi, karar almada etkinlikleri hakkında bilgi toplanır.

Pazarlama Alanına İlişkin Değerlendirmeler: Dağıtım kanallarının türü ve etkinliği, yurtiçi ve yurtdışı siparişlerin durumu ve gelişimi, müşteri portföyü, markalaşma çalışmaları, ürünün ikame olanakları değerlendirilir.

Üretim Tesislerine İlişkin Değerlendirmeler: Ürünün kalite standartları ve kalite belgeleri, yeni ürün geliştirme(AR-GE) faaliyetleri, üretim kapasitesi ve kapasite kullanım oranı, makina ve teçhizatın verimi, enerji sağlama türü, işletme içi taşıma düzeni incelenir.

2.4.2 Kantitatif İstihbarat

Kantitatif istihbarat, mali tablolar üzerinden yapılan analiz ile diğer sayısal analiz tekniklerini kapsamaktadır. Mukayeseli tablolar analizi, dikey analiz, trend analiz ve oran analizi literatürde geleneksel analiz yöntemleri olarak adlandırılmaktadır. Faaliyet kaldırıcı, başabaş noktası analizi, stokastik başabaş noktası analizi, net nakit akışı analizi, stokastik net nakit analizi ise modern yöntemler olarak adlandırılmaktadır.

2.4.2.1 Mukayeseli Tablolar Analizi

Mukayeseli tablolar analizi, bir işletmenin iki veya ikiden fazla yılına ilişkin mali tablolarının, birbirini izleyen yıllar bakımından karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan hesap kalemlerinin göstermiş oldukları değişikliklerin incelenerek değerlendirilmesidir. Karşılaştırmalı tablolar analizi dinamik bir analiz türüdür.

Tüm mali tablolar karşılaştırmalı mali tablolar analizine konu teşkil edebilir. Ancak özellikle dış analizde, bu teknikten daha çok bilanço ve gelir tablosu analizinde yararlanılmaktadır (Çabuk ve Lazol, 2000: 146).

Bilanço ve gelir tabloları karşılaştırılırken şu işlemler sırası ile tatbik edilir.

1. Farklı hesap dönemlerinde veya tarihlerde düzenlenmiş bilançolar ve gelir tabloları bir arada gösterilir.

Karşılaştırmalı tablolar analizinde beklenen yararın sağlanabilmesi için karşılaştırmaya esas alınan dönemlerin aynı uzunlukta olması, tablonun içerdiği bilgilerin aynı muhasebe kuram ve ilkelerine göre belirlenmiş olması gerekmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2001: 519).

2. Bilanço ve gelir tabloları kalemlerindeki değişikliklerin artış ve azalışları tespit edilir.

3. Bilanço ve gelir tabloları kalemlerindeki değişiklikler yüzde olarak ifade edilir.

Değişiklikler tutar ve yüzde olarak ifade edildikten sonra, önemli değişme gösteren kalemlerin daha derinliğine incelenmesi gerekir. Bu değişikliklerin incelenmesi ve yorumunda analiz tekniklerinin tümü birlikte kullanılmalıdır.

Karşılaştırmalı mali tahlilin en büyük üstünlüğü, incelenen işletmenin gelişme yönü hakkında görüş verecek verileri sağlamasıdır. Mali tablolarda yer alan kalemlerdeki değişikliklerin incelenmesi, işletmenin ve onun mali karakteristiklerinin hangi yönde gelişmekte olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca karşılaştırmalı mali tahlil, işletmenin gelecekteki gelişmesi hakkında tahminlerde bulunmak yönünden de yararlı olmaktadır. Koşullarda büyük değişiklik olmadığı sürece, işletmenin geçmişteki eğilimine uygun düşen bir gelişme göstereceği beklenebilir (Akgüç, 2005: 347).

2.4.2.2 Dikey Analiz (Yüzde Yöntemi ile Analiz)

Yüzde yöntemi ile analiz tekniğinde, finansal tablolarda yer alan her kalem aynı tabloda yer alan belirli bir kaleme veya toplam kısmına oranlanmakta ve bulunan yüzdelere göre ifade edilmektedir. Diğer deyişle, finansal tablolarda yer alan kalemin küme toplamı içindeki oranı hesaplanmaktadır.

Yüzde yöntemi ile analiz, daha çok tek bir döneme ilişkin bilanço ve gelir tablosuna uygulandığından statik bir analiz türüdür. Ancak birden fazla döneme ilişkin mali tablolara da uygulanabileceğinden dinamik analiz türü de sayılır.

Yüzde yöntemi ile analiz iki yöntemle yapılır.

Birinci yöntemde, aktif tabloları için aktif toplamı, pasif tabloları için pasif toplamı, gelir-gider tabloları için net satışlar 100 kabul edilir ve alt kalemlerin, bu tablo toplamlarına ağırlıkları hesaplanarak, yüzde ifadelere dönüştürülür.

İkinci yöntemde tablolarda yer alan, ana kalemlerin her biri ayrı ayrı 100 olarak alınarak alt kalemlerin ağırlıkları hesaplanır.

Bu analizde öncelikle aktif-pasif dağılımına, dönen varlık yapısındaki değişikliklere, kısa vadeli yabancı kaynaklardaki değişikliklere, stoklardaki değişikliklere, öz kaynak ve aktif artışlarına, borçların ve öz kaynakların pasif toplamı içindeki dağılımına bakılmalıdır.

Bu yöntemin avantajı, bilanço ve gelir tabloları için hesaplanan dikey yüzdelerin sektördeki diğer firmalarla karşılaştırılmasının kolay olmasıdır (Brigham and Ehrhardt, 2002: 90).

2.4.2.3 Trend Analizi (Eğilim Yüzdeleri Analizi)

Trend analizi, mali tablolarda yer alan kalemlerin dönemler arasında göstermiş olduğu artış veya azalışların saptanması ve bu değişikliklerin baz alınan yıla oranlanmasıdır.

Trend analizi veya indeks yöntemi ismi ile de anılan bu yöntem, işletmede dinamik analiz yapılmasına imkân vermektedir. Eğilim yüzdeleri analizinde, işletmelerin finansal tablolarında yer alan kalemlerin dönemler arasında göstermiş olduğu artış veya azalışlar tespit edilmekte ve bu değişikliklerin temel yıla göre oransal önemleri ortaya konularak işletmenin gelişme yönü incelenmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2001: 575).

Trend analiz tekniğinin uygulanmasında iki yöntem kullanılır (Lazol, 2000: 39);

- Baz yılı yöntemi: İlk yıl rakamı 100 kabul edilerek sonraki yıl rakamlarının büyüklüğü hesaplanır.

- Bir önceki yıl yöntemi: Bu yöntemde her zaman bir önceki yıl rakamları 100 kabul edilerek izleyen yılın büyüklüğü hesaplanır.

Bu analiz tekniğinde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlara uyulmaması bu analiz tekniğinden sağlanacak faydayı azaltacağı gibi yanlış yorumlara da sebebiyet verebilir. Bu hususlar;

- Normal sayılan bir yıl baz yıl olarak seçilmelidir.
- İncelemeye konu olan dönem sayısı fazla olmalıdır.

Bu analiz tekniğinin uygulanmasında 7-8 veya 10 yılın ele alınması uygundur. Bundan az sayıda yılın alınması kalemler ile ilgili bir eğilimin yanlış olarak belirlenmesine yol açabilir (Çömlekçi, 1990: 23)

- Yüzdeler iş kolu ortalamaları ve/veya rakip kuruluşların verileriyle kıyaslanmalıdır.

- Eğilim yüzdelerinin tüm mali tablolar için hesaplanmalarına gerek yoktur.

Önemsiz bilanço kalemleri ya da diğer kalemler ile ilişki kurulamayan kalemlerin eğilim yüzdeleri hesaplanmaz. Aralarında anlamlı ilişkiler kurulabilen kalemlerin eğilim yüzdeleri hesaplanır ve birlikte yorumlanır. Dolayısıyla trend analizinde öncelikle bakılması gereken kalemler şunlardır (Ceylan, Hanedan ve Uçar, 2002: 59);

➤ Ticari alacakların ve net satışların göstermiş olduğu eğilim: Net satışlar ile ticari alacaklar aynı hızla artması ya da net satışlar artarken, ticari alacaklar azalıyor olması olumlu bir gelişmedir. Birinci durumda satışların kredili yapıldığı, ikinci durumda satışların büyük ölçüde peşin yapıldığı anlaşılır. Net satışlar azalırken ticari alacakların artması ise olumsuz bir gelişmedir.

➤ Stokların ve satışların göstermiş oldukları eğilim: Satışlar azalırken stokların artıyor olması olumsuz bir durumdur. Bu durumda firma stoklarını likide çevirememekte ve stok tutma maliyetleri artmaktadır. Satışlar artarken stokların azalması ise olumlu bir gelişmedir.

➤ Maddi duran varlıkların ve satışların göstermiş oldukları eğilim: Satışlar azalırken, maddi duran varlıkların artıyor olması kapasite artırımına rağmen satışların artırlamadığını ifade eder. Net satışların ve duran varlıkların aynı hızla artması üretimin arttığını ve üretilen mamullerin satıldığını gösterir.

➤ Dönen varlıklar ve kısa vadeli borçların göstermiş oldukları eğilim: Dönen varlıklar azalırken, kısa vadeli borçların artması olumsuz bir gelişmedir. Bu durum işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünden yoksun olduğu anlamına gelir. Dönen varlıklar artarken, kısa vadeli borçlar azalıyor olması olumlu bir gelişmedir.

➤ Öz varlıkların ve borçların göstermiş olduğu eğilim: Bu eğilimde özkaynak artış hızının borçlardaki artış hızından fazla olması arzu edilir. Çünkü finansman kaynakları içerisinde özkaynakların fazla olması kredi kurumlarınca daima tercih edilen bir durumdur. Tersisi durumda, yani borçlar artarken özkaynaklar azalıyorsa olumsuz bir durum söz konusudur.

➤ Maddi duran varlıkların ve özkaynakların göstermiş olduğu eğilim: Maddi duran varlıkların ve özkaynakların birlikte artması olumlu bir gelişmedir. Bu durum maddi duran varlıkların özkaynaklar ile finanse edildiğini gösterir. Maddi duran varlıklar artarken özkaynaklar azalıyor ise, duran varlıklar yabancı kaynak ile alınmıştır. Eğer uzun vadeli yabancı kaynaklar kullanılmışsa sorun yoktur, fakat kısa vadeli borçlarda bir artış varsa ciddi sorun var demektir.

➤ Net satışlar ve brüt satışların göstermiş olduğu eğilim: Brüt satışlar ve net satışların birlikte artması, hasılatı azaltıcı satış indirimleri kalemlerinde fazla artış olmadığı anlamı taşır ve olumlu bir durumu ifade eder. Net satışların brüt satışlardan

daha yavaş artması veya brüt satışlar artarken, net satışların azalması olumsuz bir durumdur.

➤ Brüt satışlar ile faaliyet giderlerinin göstermiş olduğu eğilim: Brüt satışlardaki artışın faaliyet giderlerinden fazla olması olumlu bir gelişme olarak algılanır.

➤ Net satışlar ile dönen varlıkların göstermiş oldukları eğilim: Net satışlar ile dönen varlıkların birlikte artış eğilimi göstermesi satışların getirisinin yine dönen varlıklara döndüğünü, işletmenin borçlanmaya gerek duymaksızın faaliyetlerini yürütebileceğini, işletmenin ödeme gücünün iyi olduğunu gösterir. Dönen varlıklar azalırken, net satışlarda yavaş bir artış ya da her iki kalemde de azalış olumsuz bir gelişmedir.

• Eğilim yüzdeleri ile birlikte mali tablolarda yer alan kalemlerin tutarı da incelenmelidir.

2.4.2.4 Rasyo Analizi

Oran, mali tablolarda yer alan iki kalem arasındaki ilişkinin matematiksel ifadesidir. Rasyo analizi, bilanço ve gelir tablosundaki kalemler arasındaki matematiksel ilişkilerin yüzde ve kat olarak ifade edilmesidir.

Kredi analizinde işletme ile ilgili olarak hesaplanacak oranlar dört gruba ayrılır. Bunlar;

1. Likidite oranları,
2. Mali yapı oranları,
3. Aktivite oranları,
4. Karlılık oranları.

Kısa vadeli kredi verenler için likidite oranları önemli iken, uzun vadeli kredi verenler için mali yapı oranları, aktivite oranları ve karlılık oranları daha önemlidir.

Mali tablolar, oranlardan yararlanılarak analiz edilirken, özellikle şu hususlar gözönünde bulundurulmalıdır (HalkBank, 2003: 48);

- Çok sayıda oran hesaplamaktan kaçınılmalı, az sayıda fakat firmanın durumunu belirleyecek oranlar hesaplanmasına özen gösterilmelidir,
- Oranlar tek tek değil, konuya ilişkin tüm oranlar birlikte değerlendirilmelidir,

- Oranlar değerlendirilirken, mevsimlik ve/veya devresel (konjonktür) hareketlerin oranlar üzerinde olan etkileri dikkate alınmalıdır,

- Bir oranın değerinde, geçmiş yıllara göre bir değişiklik görüldüğünde bu değişikliğin oranın payında, paydasında veya ikisinde oluşan değişimin sonucu olup olmadığı irdelenmelidir,

- Oranlar değerlendirilirken, aynı endüstri kolundaki benzer firmaların aynı türdeki oranları ile karşılaştırmalar yapılmalı; ancak firmalar arası karşılaştırmalar yapılırken, firmaların muhasebe uygulamalarının, izledikleri politikaların birbirinden farklı olabileceği, aynı endüstri kolunda da olsalar gözden uzak tutulmamalıdır,

- Oranlar, firmaların geçmiş hesap dönemlerine ait mali tablolarda yer alan bilgilerden yararlanılarak hesaplanmakta ve bu nedenle geçmiş döneme ait sonuçları ortaya koymaktadır. Halbuki kredi talebeden firma, krediyi gelecek dönemlerde sağlayacağı fonlarla geri ödeyebilecektir. Kredi analizinde firmanın geçmişini incelemek değil geleceğini tahmin etmek önemlidir. Bu nedenle hesaplanan oranlar, geleceğe ilişkin tahminlerde kullanılabilirler, bu hususta kredi analistine yol gösterici oldukları, ipuçları sağlayabildikleri sürece yararlıdır,

- Oranlar yorumlanırken, diğer analiz tekniklerinden elde edilen bilgilerden de yararlanılmalıdır.

Kredi talebinde bulunan firmanın rasyolarının sektör rasyoları ile karşılaştırılmasında genellikle TCMB'nin son üç yıllık bilançoları kullanarak hazırladığı "*sektör oranları*" kullanılmaktadır. TCMB sektör oranlarını beş farklı değere göre düzenlemektedir.

- I. SQ sektör tablosundan hesaplanan oran,
- II. Q sektördeki firmaların oranlarının aritmetik ortalaması,
- III. Q₁, Sektördeki firmaların %25'inin oranı (alt kartil),
- IV. Q₂, Sektördeki firmaların %50'sinin oranı (medyan),
- V. Q₃, sektördeki firmaların %75'inin oranı (üst kartil).

Örneğin, TCMB'nin 2003 yılına ait sektör oranları çalışmasında mobilya imalatı için cari oran değerleri SQ 137,7; Q 134,2; Q₁ 102,1; Q₂ 114,1; Q₃ 173,0'dır (TCMB, 2003). Kredi isteklisi firmanın cari oranı 110 ise analizci cari oran değerinin alt kartille medyan arasında olduğunu yani firmanın cari oranının aynı sektördeki diğer firmaların

en az %25'inden daha yüksek olduğunu, %50'sinden daha az olduğunu saptama olanağı elde ederek firmanın sektör içindeki pozisyonunu, rekabet gücünü irdeleyebilir.

Bu şekilde şirketin oranlarını diğer şirketlerle veya endüstri/sector ortalamaları ile karşılaştırılmasına *kesit analizi* denilmektedir.

2.4.2.4.1 Likidite Rasyoları

İşletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün ve durumunun belirlenmesinde ve dönen varlıkların ne ölçüde güvence teşkil ettiğinin tespitinde kullanılan oranlardır. Bu oranlar firmanın çalışma sermayesi yönetimi unsurlarından biri olan nakit yönetimi hakkında kredi kurumuna önemli bilgiler sağlar. Dolayısıyla uzun vadeli kredi analizlerinde de bu oran kullanılarak işletmenin nakit yönetim politikasından hareketle finansman bölümünün etkinliği hususunda bazı kanılara ulaşılabilir.

Likidite durumunun tespitinde firmanın (HalkBank, 2004: 13);

- Piyasada ve bankalar nezdinde kredibilitesinin olup olmadığı,
- Dönen varlık kalemlerinin nakde dönüşüm kabiliyeti,
- Alacakların senetli-senetsiz dağılımı,
- Kısa vadeli borçların yeniden yapılandırma imkanı olup olmadığı,
- Satışların düzenlilik arz edip etmediği

konuları dikkate alınarak yorum yapılmalıdır.

Tablo 1: Likidite Rasyoları

Cari oran	Dönen varlıklar/cari borçlar
Likidite oranı	(Para Mevcudu+Ser. Menk. Değer.+Cari Alacaklar)/Cari Borçlar
Nakit oranı	(Hazır Değerler+ Ser. Menk. Değer.)/Cari Borçlar

Alacak devir hızı, stok devir hızı ve stok bağımlılık oranları destekleyici likidite oranları olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla likidite oranlarının yorumunda bu oranlarda dikkate alınarak analiz yapılmalıdır.

Cari Oran (Banker Oranı): Cari oran, şirketlerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan brüt işletme sermayesinin (dönen varlıkların) kısa vadeli borçlara bölünmesi ile hesaplanır. Bu oran işletmenin net işletme sermayesinin yeterliliği ve borç ödeyebilme kapasitesi hakkında bilgi verir.

Cari oran hesaplanırken değer düzeltici hesaplar ilgili dönen varlıklar kalemlerinden indirilmelidir.

Gelişmiş ülkelerde bu oranın 2:1 olması genel kabul gördüğü halde, kıt fon kaynaklarına sahip ülkelerde endüstri ve sektörlerin değişik özellikleri göz önüne bulundurulduğunda cari oranın 1,5 olması yeterli kabul edilmektedir.

Likidite Oranı (Asit-Test Oranı): Likidite oranı, cari oranın geliştirilmiş ve daha anlamlı hale getirilmiş halidir. Likidite oranında, nakite kolaylıkla çevrilemeyen dönen varlıklar (stoklar) hariç paraya kolaylıkla çevrilebilen varlıklar kısa vadeli borçlara bölünür.

Likidite oranı piyasada meydana gelebilecek bir durgunluk durumunda kolayca nakte dönüşemeyen kalemleri göz önüne alarak, dönen varlıkların geri kalan likit değerleri ile borç ödeyebilme kapasitesini ölçer. Dolayısıyla bu oran cari orandan daha hassastır.

Gelişmiş ülkelerde, bu oranın 1:1 olması yeterli görülürken, kıt fon kaynaklarına sahip ülkelerde 1'in altındadır.

Nakit Oranı (Para Pozisyonu oranı, Disponibilite Oranı): Likiditeyi daha dar anlamda ölçen bir oran olup, sadece çok kısa sürede nakite çevrilebilen dönen varlık kalemlerinin kısa vadeli borçları karşılama gücünü ölçer.

Nakit oranı, piyasadaki bir daralma sonucu satışlarının düştüğü stokların arttığı ve alacak tahsilatının zorlaştığı bir dönemde şirketin en likit varlıkları ile kısa vadeli borçlarının ne kadarlık kısmını geri ödeyebileceğini gösterir. Oranın %20'nin altına düşmemesi genel kabul görmüştür.

2.4.2.4.2 Mali Yapı Rasyoları (Kaldıraç Oranları)

Kaldıraç oranları, işletmenin kaynak yapısını ve işletmenin varlıklarını ne tür kaynaklarla finanse ettiğini gösterir.

Mali yapı oranları, işletmeye kredi verenleri çok yakından ilgilendirir. İşletmeye kredi verenler, mali bünye içerisinde öz kaynakların payının yüksek olmasını isterler. Çünkü, kredi verenler için öz kaynakların fazlalığı, kredilerin geri dönüşünü kolaylaştırır. Eğer, ortaklar, işletmenin finansmanına çok düşük bir oranda katılmışlarsa, kredi verenler için risk artar (Ceylan, 2000: 37).

Tablo 2: Mali Yapı Rasyoları

Borç-Aktifler Oranı	Toplam Borçlar/Toplam Aktifler
Borç-Öz sermaye Oranı	Toplam Borçlar/Öz sermaye
Faiz Karşılama Oranı	FVÖK/Finansman Gideri
Stok Bağımlılık Oranı	(Cari Borçlar-Hazır Değerler)/Stoklar
M. Duran Varlıklar-Öz sermaye Oranı	M. Duran Varlıklar/Öz sermaye
M. Duran Varlıklar-U.V. Borçlar Oranı	M. Duran Varlıklar/U.V.Borçlar
Cari Borçlar-Aktifler Oranı	Cari Borçlar/Toplam Aktifler
Cari Borçlar-Toplam Borçlar Oranı	Cari Borçlar/Toplam Borçlar
U.V.Borçlar-Aktifler Oranı	U.V.Borçlar/Toplam Aktifler
U.V.Borçlar-Devamlı Sermaye Oranı	U.V.Borçlar/Devamlı Sermaye
Finansal Borçlar-Aktifler oranı	T. Finansal Borçlar/Toplam Aktifler
Duran Varlıklar-Devamlı Sermaye Oranı	Duran Varlıklar/Devamlı Sermaye
M. Duran Varlıklar-Devamlı Sermaye Oranı	M. Duran Varlıklar/Devamlı Sermaye
Duran Varlıklar-U.V.Borçlar	Duran Varlıklar/U.V.Borçlar

Borç-Aktifler Oranı (Finansal Kaldıraç Oranı): Varlıkların yüzde kaçının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösterir. Oranı yüksek çıkması işletmeyi kredi verenler açısından riskli pozisyona düşürür. Gelişmiş ülkelerde bu oranın %50'den küçük olması bir kriter olarak kabul edilmişken, sermaye arzının düşük olduğu ülkelerde %60'tan yüksek olması normal karşılanmaktadır.

Borç-Öz sermaye Oranı: Firmanın aktiflerini fonlamada öz kaynaklarına oranla ne kadar yabancı kaynak kullandığını gösterir. Şirketlerin sermaye yapıları hakkında iyi bir gösterge olan borç-öz sermaye oranının, zaman içerisinde göstereceği gelişmeler şirketlerin sermaye yapılarındaki tercihleri hakkında gözlem yapma olanağını verir.

Gelişmiş ülkelerde bu oranın %100'ü aşmaması benimsenmişken, gelişmekte olan ülkelerde %150-%200 arası olması kabul edilir (Oranlar, 2005).

Uzun vadeli kredi ilişkilerinde %150-%200 değeri oldukça yüksektir. Dolayısıyla bu oranın, %150'nin altında bir değer olması riski azaltır. Bu durumda sektör ortalamaları ile firmanın net nakit akışları dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Faiz Karşılama Oranı: Faiz karşılama oranı, şirketlerin göstermiş olduğu tüm faaliyetler sonucu elde ettiği kar (faiz ve vergi öncesi kar) ile finansman giderlerini hangi oranda karşılayabileceğini gösterir. Bu oranın yüksek olması firmanın faiz ödeme gücünün yüksek olduğunu gösterir.

Stok Bağımlılık Oranı: Net cari borçlar ile (kısa vadeli borçlar-likit aktifler) stokların ne kadarlık kısmının fonlandığı hakkında bilgi verir. Oranın küçük olması

stokların ağırlıklı olarak devamlı sermaye ile fonlandığını gösterir ki, bu tercih edilen bir durumdur.

Maddi Duran Varlıklar-Öz sermaye Oranı: Firmanın maddi duran varlık yatırımlarının ne kadarlık kısmının öz sermaye ile finanse ettiğini gösteren orandır. Şirketlerin yatırımlarının öz sermaye ile finanse ediliyor olması tercih edilen bir durumdur. Bu oranın %100'den küçük olması şirketlerin maddi duran varlıklarının tamamının öz sermaye ile finanse edildiğini gösterir.

Maddi Duran Varlıklar-Uzun Vadeli Borçlar: Firmanın maddi duran varlıklarının ne kadarlık kısmını uzun vadeli borçlarla finanse ettiğini gösterir. Bu oranın %100'den küçük olması firmanın maddi duran varlıklarının tamamının uzun vadeli borçlar ile finanse ettiğini ve bu varlıkların finansmanı için kısa vadeli yabancı kaynaklara veya ek bir sermaye tutarına ihtiyaç olmadığını gösterir.

Maddi Duran Varlıklar-Devamlı Sermaye Oranı: Şirketin maddi duran varlıklarının ne kadarlık kısmını uzun vadeli kaynaklarla finanse ettiğini gösteren orandır. Bu oranın %100'den küçük olması, şirketin maddi duran varlıklarının tamamının uzun vadeli kaynaklarla ve öz sermaye ile finanse edildiğini ve bu varlıkların finansmanı için likidite ve faiz riski teşkil eden kısa vadeli borçlara gerek kalmadığını gösterir. Oranın %100'den büyük olması, firmanın, maddi duran varlıkların finansmanında kısa vadeli yabancı kaynakları kullandığını, devamlı sermayenin yetersiz olduğunu ve ek bir fon ihtiyacına gereksinme duyulduğunu gösterir.

Uzun Vadeli Borçlar-Devamlı Sermaye Oranı: Şirketin uzun vadeli kaynak toplamını gösteren devamlı sermaye içerisindeki uzun vadeli borçların ağırlığını gösterir. Bu oran, şirketin uzun vadeli sermaye yapısı ve politikası hakkında bilgi verir.

Finansal Borçlar-Aktifler Oranı: Şirketin toplam kaynakları içerisinde finansal borçlarının payını gösterir. Diğer borç kalemlerine nazaran piyasa koşulları üzerinden faiz maliyeti ile edinilen finansal borçların zaman içerisinde aktifler içerisindeki ağırlığının artması, şirketin riskinin arttığı anlamına gelir.

Kısa Vadeli Borçlar-Aktifler Oranı: Şirketlerin hem toplam varlıklarının ne kadarlık kısmının kısa vadeli borçlar ile fonlandığını hem de toplam kaynaklar içerisinde kısa vadeli borçlardan ne kadar kullanıldığını gösteren orandır.

Bu oran toplam borçlar/toplam aktifler oranı ile birlikte değerlendirilmelidir. Toplam borçlar/toplam aktifler oranı yüksek çıktığında kısa vadeli borç oranının düşük çıkması mali yapının nispeten daha az sorunlu olduğunu gösterir.

Sınai bir firmada sözkonusu oranın genel bir kural olarak 1/3'ü aşmaması gerektiği söylenebilir. Ancak ülkemizde firmalar, daha çok kısa süreli yabancı kaynak kullanmak zorunda kaldıklarından ve varlıklarının çok önemli bir bölümünü dönen varlıklar oluşturduğundan anılan oran, birçok işletmede 1/3 düzeyini aşmakta %50 dolaylarında bulunmaktadır.

Kısa Vadeli Borçlar-Toplam Borçlar: Yabancı kaynakların dağılımını gösteren bu oran, yabancı kaynaklar içerisindeki kısa vadeli borçların ağırlığı hakkında bilgi verir.

Bu oran ülkemizde yüksek olup, emek yoğun teknoloji kullanan endüstri kolları ile ticari işletmelerde %100 veya bu düzeye yakındır (HalkBank: 2003; 51).

Uzun Vadeli Borçlar-Aktifler oranı: Toplam varlıkların ne kadarlık kısmının uzun vadeli yabancı kaynaklar ile fonlandığını gösteren bu oran, şirketlerin uzun vadeli fon temin edebilme gücü hakkında bilgi verir. Oranın yüksek olması, şirketlerin varlıklarını kolayca uzun vadeli kaynaklardan fonlayabileceğini göstermekle beraber, oranın aşırı yüksek olması özellikle durgunluk dönemlerinde firmanın borç taksitlerini ödemede zorlanabileceğinin sinyalidir. Genellikle büyük yatırımlara başlamış olan işletmelerde bu oran yüksektir.

Duran varlıklar-Devamlı Sermaye Oranı: Şirketin sabit varlıklarının ne kadarlık kısmını uzun vadeli kaynaklarla finanse ettiğini gösterir. Bu oranın %100'den küçük olması, şirketin, sabit yatırımlarının tamamını uzun vadeli kaynaklarla finanse ettiğini gösterir. Oranın %100'den büyük olması duran varlıkların finansmanında kısa vadeli yabancı kaynakların kullanıldığını gösterir.

Duran Varlıklar-Uzun Vadeli Borçlar: Bu oran şirkete uzun vadeli fon sağlamış olan kreditorlerin sağlamış oldukları fonların karşılığında şirkette ne kadarlık sabit duran varlıklara sahip olduğunu gösterir. Oranın %100'den küçük olması, şirketin duran varlıklarının tamamını uzun vadeli borçlar ile finanse edebildiğini ve bu varlıkların finansmanı için kısa vadeli yabancı kaynaklara veya ek bir sermaye tutarına ihtiyaç olmadığını gösterir. Oranın %100'den büyük olması durumunda, eğer aradaki fark öz sermaye kaynakları tarafından tam olarak karşılanamaz ise kısa vadeli yabancı

kaynakların kullanıldığını, sermayenin ve uzun vadeli fonların yetersiz olduğu sonucuna ulaşırız.

2.4.2.4.3 Faaliyet Rasyoları

İşletmenin faaliyetlerini yürütmesinde kullandığı varlıkları etkili bir biçimde kullanıp kullanmadığını ölçmede kullanılan oranlardır.

Tablo 3: Faaliyet Rasyoları

Alacak Devir Hızı (ADH)	Net Satışlar/Ort. Ticari Alacaklar
Alacakların Ort. Tahsil Süresi (AOTS)	365/ADH
Stok Devir Hızı (SDH)	Satılan Malın Maliyeti/Ort. Stoklar
Stoklar Ort Tahsil Süresi(SOTS)	365/SDH
Etkinlik Süresi	AOTS + SOTS
Ticari Borçlar Devir Hızı	Satılan Malın Maliyeti/Ort. Tic. Borçlar
Ticari Borçları Ödeme Süresi(TBÖS)	365/Ticari Borçlar Devir Hızı
Nakite Çevirme Süresi	Etkinlik Süresi-TBÖS
Net İşletme Sermayesi Devir Hızı	Net Satışlar/Ort. Net İşletme Sermayesi
Dönen Varlıklar Devir Hızı	Net satışlar/Ort. Dönen Varlıklar
M. Duran Varlıklar Devir Hızı	Net satışlar/Ort. Maddi Duran varlıklar
Aktif Devir hızı	Net Satışlar/Ort. Aktifler
Öz sermaye Devir Hızı	Net Satışlar/Ort. Öz sermaye
Devamlı Sermaye Devir Hızı	Net Satışlar/Ort. Devamlı Sermaye

Alacak Devir Hızı(ADH): Alacak devir hızı firmanın alacaklarını ortalama kaç günde tahsil ettiğini gösterir. Alacak devir hızı yüksek olan işletmeler alacaklarını hızlı bir şekilde tahsil etme kabiliyetine sahiptir. Alacak devir hızının düşük olması işletmenin rekabet gücünün az olduğunu, alacak tahsilatında güçlük çektiğini, tahsilat politikasının etkin olmadığını göstergesidir.

Alacakların Ortalama Tahsil Süresi: Alacakların ortalama tahsil süresi, alacak devir hızının gün bazına çevrilmiş halidir ve şirketin alacaklarını kaç günde tahsil edebildiğini gösterir. Bir şirket alacaklarını ne kadar çabuk tahsil edebiliyorsa, likiditesi o kadar yüksek kabul edilebilir. Yüksek enflasyonlu dönemlerde alacaklarının değeri fazla erimeden daha iktisadi alanlarda kullanılabilir.

Ticari alacakların değerlendirilmesinde kullanılacak bir diğer yöntem yaşlandırma çizelgelerinin kullanımınıdır. Örneğin, kredi talep eden bir firmanın müşterilerine 2/10; Net 60 koşulu ile mal sattığını ve alacakların yaşlandırma çizelgesinin aşağıdaki biçimde elde edildiği varsayalım.

<u>Vade</u>	<u>(.....YTL)</u>	<u>%</u>
120 günden fazla	30.000	12
90-120 gün arası	60.000	23
60-90 gün arası	80.000	31
30-60 gün arası	40.000	15
0-30 gün arası	<u>50.000</u>	<u>19</u>
	260.000	100

Buna göre firmanın alacaklarının %12'si 4 ay önceki satışlardan, %23'ü 3-4 ay arası satışlardan, %31'i 2-3 ay önceki satışlardan, %15'i 1-2 önceki satışlardan, %19'ü 1 ay önceki satışlardan kaynaklanmıştır. Firma alacakların tahsili için 2 aylık süre belirlemiştir. Firma alacakların %34'ünü 2 ay içinde tahsil ederken, %66'sını satış vadesinden çok daha uzun bir zaman içerisinde tahsil edebilmektedir. Sonuç olarak işletmenin izlediği alacak politikası etkin olmayıp, nakit ve stok politikasında aksaklıklar çıkma olasılığı fazladır.

Stok Devir Hızı (SDH, Stok Dönüşüm Çabukluğu): SDH, stokların yıl içinde kaç defa satılıp paraya çevrildiğini gösterir. Bir şirket üretimini sürdürebilmek için girdilerini (hammadde), üretim sürecinde işlemleri tamamlanmış mamulleri (yarı mamul), üretimini tamamlayıp satış için hazır tuttuğu ürünleri stok olarak tutar. SDH, stok olarak tutulan bu varlıkların firma tarafından ne kadarlık hızla üretim için tüketildiğini ve satışa hazır hale getirildiğini göstererek, stokların belli bir dönem içinde kaç kez yenilendiğini ortaya çıkarır. Stok devir hızının yüksek olması, stokların optimal bir düzeyde tutulduğunu ve kullanıldığını, işletmenin daha az işletme sermayesine ihtiyaç duyduğunu, etkin bir stok politikasının izlendiğini göstergesidir. SDH'nın yavaş olması, firmanın yetersiz stoklarla çalıştığının, satış gücünün içinde olduğunun göstergesidir.

Stokların Ortalama Tahsil Süresi: Bu oran şirketin stoklarını kaç günde elden çıkarttığını gösterir.

Etkinlik Süresi: Etkinlik süresi ile şirketin kasasından çıkan nakitlerin ne kadarlık bir süre zarfında geri döndüğü ölçülür. Bu oran bir malın hammadde olarak alımından paraya dönüşmesine kadar geçen süreyi gösterir. Etkinlik süresi üretim, satış, dağıtım ve tahsilat sürelerinin bileşimidir. ADH ile SDH aksi yönde gelişme gösterir. Çünkü satışlarını artırmak isteyen bir şirket kredili satışlarında vadeyi uzatacak ve böylece satışlar artacak ve stokların tüketilme süresi azalacaktır.

Ticari Borçlar Devir Hızı: Ticari borçlar devir hızı, şirketin bir yılda hangi sıklıkla ticari borç ödemesi yaptığını gösterir. Oranını düşük olması şirketin ticari borçlarını geri ödemede rahat olduğunu gösterir.

Ticari Borçları Ödeme Süresi: Ticari borçların ödeme süresinin kaç günde bir olduğunu saptanmasında kullanılır.

Nakit Çevirme Süresi: Nakit çevirme süresi, etkinlik süresinden ticari borçları ödeme süresinin çıkarılmasıyla bulunur ve şirketin kasasından çıkan nakitin net olarak ne kadarlık bir süre içinde döndüğünü gösterir.

Net İşletme Sermayesi Devir Hızı: Bu oran şirketin faaliyetlerini sürdürebilmesi için gereken minimum çalışma sermayesi ile hangi ölçüde satış hacmi başarısı gösterdiğini ölçer. Yüksek olması net çalışma sermayesinin yerinde ve verimli kullanıldığını gösterir.

Dönen Varlıklar Devir Hızı: Şirketlerin faaliyetlerini yürütebilmeleri için gereken minimum dönen varlıkları ile hangi ölçüde satış hacmi başarısı gösterdiklerini ölçer.

Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı: Şirketlerin faaliyetlerini yürütebilmeleri için yaptıkları maddi yatırımlar ile hangi ölçüde satış hacmi başarısı gösterdiklerini ölçer. Bu oran maddi duran varlıklara aşırı yatırım yapılıp yapılmadığını, duran varlıkların verimli olarak kullanılıp kullanılmadığını, atıl kapasitenin olup olmadığını gösterir.

Aktif Devir Hızı: Şirketin sahip olduğu varlıklar ile ulaştığı satış hacmi başarısını ölçer. Bu oran işletmede teknoloji kullanımının veya varlık kullanımının bir ölçüsüdür. Aktif toplamı içinde duran varlıklar önemli bir yer tutuyorsa, aktif devir hızı düşük çıkar. Buna karşılık sabit yatırımların daha az olduğu işletmelerde bu oranın yüksek çıkması doğaldır.

Aktif devir hızı bir işletmenin karlılığını tayin eden önemli faktörlerden biridir.

$$\text{Yatırım Karlılığı} = (\text{Net Satışlar} / \text{Aktif Toplamı}) * (\text{Kar} / \text{Net Satışlar})$$

Varlık devir hızı, bir firmanın risk göstergesi olarak da yorumlanabilir. Aktif devir hızı düşük endüstrilerde karlılık büyük ölçüde, istemin gelecekteki gelişmesine bağlı olduğundan, bu endüstri kolları riski yüksek endüstriler olarak nitelendirilebilir. Aktif devir hızının yüksek olduğu endüstri kollarında ise risk, görece olarak daha düşüktür (Akgüç, 1998: 58).

Öz sermaye Devir Hızı: Şirketin öz sermayesini ne kadar etkin bir biçimde kullandığını gösterir. Bu oranın yüksek oluşu, firmanın sermayesini ekonomik, etkin bir biçimde kullandığının göstergesi olabileceği gibi, firmanın öz sermayesinin yetersiz oluşunun ve firmanın finansmanda geniş ölçüde yabancı kaynaklardan yararlanmasının da sonucu olabilir. Oranın düşük oluşu, sermayenin firmada verimli bir şekilde kullanılmadığını gösterir.

Devamlı Sermaye Devir Hızı: Şirket yönetimini uzun vadeli kaynakları ne kadar etkin kullandığını gösterir.

Oranın yeterli olup olmadığı benzer şirketlerin oranlarıyla veya sektör/ endüstri ortalamasıyla karşılaştırılarak anlaşılabilir. Ayrıca dönemler arası kıyaslamalar yapılarak da eğilimi hakkında bir fikir edinilebilir. Devamlı sermaye devir hızını incelerken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Örneğin, oranın yüksek olmasının sebebi devamlı sermayenin etkin bir şekilde kullanımı yüzünden olabileceği gibi, devamlı sermayenin yetersiz (fazla kısa vadeli yabancı kaynak kullanımı) oluşundan da kaynaklanabilir. Kesin bir yargıya varabilmek için firmanın mali yapısı ile ilgili oranlar ile birlikte değerlendirme yapmak gerekir (Oranlar, 2005).

2.4.2.4.4 Karlılık Rasyoları

İşletmenin bir bütün olarak tüm faaliyetlerinde karlı olarak çalışıp çalışmadığının belirlenmesinde kullanılan oranlardır. Karlılık oranları ile, işletmenin geçmişteki kazanç gücü ve faaliyetlerinin etkinlik derecesi değerlendirilir. Bu oranlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

Tablo 4: Karlılık Rasyoları

Brüt Kar Marjı	Brüt Satış Karı/Net satışlar
Net Kar Marjı	Net Dönem Karı/Net Satışlar
Faaliyet Karlılığı	Faaliyet Karı/Net satışlar
Öz sermaye Karlılığı	Net Kar/Ort. Öz sermaye
Aktif Karlılığı	Net Kar/Ort. Toplam Aktifler

Brüt Kar Marjı: Brüt satış karı, şirketlerin satışları ile satış maliyetleri arasındaki farktır. Brüt kar marjı, şirketin diğer gelir ve giderleri dikkate alınmadığı, sadece satışların ne kadarlık bir kar marjı ile gerçekleştiğini gösterir. Brüt kar marjı, satılan ürünün fiyatı ve maliyeti belirlediği için, bu etmenlerdeki değişikliklerin nedeni incelenmelidir. Bu oran şirketin rekabet gücü hakkında bilgi verir.

Net Kar Marjı: Net kar marjı, faaliyet karı elde etmiş bir işletmede net satışların yüzde kaçlık bir net dönem karı içerdiğini gösterir. Net dönem karının faaliyet karından büyük pay alması durumunda karın devamlılığında söz edilebilir.

Faaliyet Karlılığı (İş Hacmi Rantabilitesi): Faaliyet karının net satışların yüzde kaç oranında gerçekleştiğini gösterir. Diğer bir ifadeyle satış karından faaliyet giderleri düşüldükten sonra kalan net faaliyet karı yüzdesini verir. Yüksek bir faaliyet oranı işletmenin ana faaliyet konusunda başarılı olduğunu gösterir.

Öz sermaye Karlılığı (Mali Rantabilite Oranı): Ortakların şirkete kaynak olarak bırakmış oldukları fonların bir birimine düşen karlılığı ölçen orandır. Oranın yüksekliği şirket yönetimin başarısını gösterir.

Aktif Karlılığı: Aktiflerin işletmede ne ölçüde karlı kullanıldığını tespiti amacıyla hesaplanan orandır. Aktif karlılığı net kar marjı ile aktif devir hızının bileşiminden oluşur.

2.4.2.5 Faaliyet Kaldırıcı

İşletme faaliyetleri ile ilgili sabit ve değişken maliyetlerin karışımından ortaya çıkan riske faaliyet (işletme) riski denir. Firmanın maliyet yapıları içerisinde sabit maliyetlerin fazla olması işletme riskini yükseltir.

Bir firmanın maliyet yapısı içindeki sabit ve değişken maliyet karışımına faaliyet kaldırıcı denir (Peterson, 1994: 892). İşletme emek yoğun teknolojiye sahipse, işçilik maliyetleri gibi değişken maliyetler, maliyet yapısı içinde önemli bir yüzdeye sahiptir. Sermaye yoğun bir işletmede ise otomasyon sağlanmış ve yüksek hıza sahip, çok az işgücü gerektiren makineler kullanıldığından, sabit maliyetler maliyet bünyesinde ağırlık kazanmaktadır (Uyanık, 1993: 42).

Alternatif maliyet yapılarında risk-getiri dengeli bileşimini ölçmede faaliyet kaldırıcı iyi bir ölçüdür (Şensoy, 2001: 84).

Faaliyet kaldırıcı faaliyet karının net satışlardaki değişimlere duyarlılığını ölçmek için kullanılır. Diğer bir ifadeyle satışların belli bir oranda artması veya azalması durumunda karda veya zararda meydana gelecek artış ya da azalışları hesaplamak için kullanılan bir araçtır. Sabit giderleri fazla olan işletmelerin karı satışlara daha fazla duyarlıdır. Bu firmaların satışlarındaki bir artış karlarını satış

artışından daha fazla artırır. Satışlardaki bir düşme durumunda ise karları satışlarından daha hızlı bir şekilde düşer.

$$\begin{aligned}\text{Faaliyet kaldıracı} &= \text{Kardaki görelî değişme/Satışlardaki görelî değişme} \\ &= [(P-V)*Q]/[(P-V)*Q-F] \\ &= \text{Katkı payı/Net kar}\end{aligned}$$

İşletmenin satışlarındaki bir azalma veya artma durumunda, işletmenin kar veya zararındaki değişiklik şu formül ile bulunur.

$$\text{Kardaki Değişme} = \text{Net Kar} * \text{Satışlardaki Değişim Oranı} * \text{Faaliyet Kaldıracı}$$

Kredi talebi değerlendirilirken firmanın gider yapısı içerisinde sabit ve değişken maliyetlerin payını ifade eden faaliyet kaldıracı ile firmanın konjonktürel değişimlere ne kadar duyarlı olduğu ölçülür. Bunun için satışlardaki azalmanın veya artmanın karı nasıl etkileyeceğine yönelik olası satış hacimlerine göre senaryo analizleri yapılmalıdır.

2.4.2.6 Başabaş Analizi

Başabaş analizi, satış fiyatı, sabit maliyetler, değişken masraflar ve mamul talebi arasındaki ilişkileri gösteren analitik bir yöntemdir. Başabaş analiz yöntemi ile, yukarıdaki tüm etmenler analize dahil edilerek ve gerekirse bu etmenler hakkında değişik varsayımlar oluşturularak kazanç tahminlemesinde bulunulur (Cengiz, 1991: 169).

Başabaş noktası analizi firmanın bütün maliyetlerini karşılayacak satış düzeyi hacminin belirlenmesinde kullanılır. Bankaların bu tekniği kullanma amacı, borç geri ödemeleri için yaratılan fonun ve kazanılacak karın belirlenmesinde, kümülatif satışlarla başabaş noktasındaki satışları karşılaştırmaktır (Strischek, 1987: 130).

Başabaş noktası şu şekilde formüle edilebilir;

$$P*Q = F + V*Q$$

P= Fiyat,

Q= Miktar,

F= Sabit Maliyetler,

V= Değişken Maliyetler.

Bu analiz yönteminde formülün paya ve paydasında değişik senaryolar üretilerek başabaş satış miktarı ve satış hasılatı ile kapasite kullanım oranları hesaplanabilir.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesinde başabaş analizi ile hesaplanabilecek verileri şu şekilde sıralanabilir;

$$i) \text{BBN}_Q = [F + (anapara/1-t)]/P-V$$

Firmanın anapara ödemelerini karşılama için ne miktarda üretim yapması gerektiğini gösterir. Anapara taksidinin (1-t) ile bölünmesinin nedeni anapara ödemesinin vergiden düşülmemesidir. Örneğin, %20 vergi oranına sahip bir firma 100.000YTL'lik bir anapara ödemesi yapması için vergi öncesi $[100.000/(1-0,20)]$ 125.000YTL'lik vergi öncesi kar elde etmelidir.

$$ii) \text{Nakit Başabaş Noktası} = (F-A)/(P-V)$$

A= Amortisman veya nakit çıkışı gerektirmeyen kalemler

Sabit masraflardan amortismanlar ile karşılıklar nakit çıkışı gerektirmediğinden, bunları çıkardığımızda sabit nakit masraflarını buluruz. Bu işlemden sonra, sadece nakit sabit masrafları dikkate alarak hesapladığımız başabaş noktasına nakit başabaş noktası denir. Nakit başabaş noktası işletmenin borçlarını ödeyebileceği kapasite tespiti yönünden önemli rol oynar (Cengiz, 1991: 175).

$$\text{Nakit Emniyet Marjı} = (\text{Cari satışlar} - \text{Nakit başabaş satışı})/\text{Cari satışlar}$$

Emniyet marjı, cari faaliyet seviyesinin başa baş noktasında olma oranıdır. İşletme emniyet marjının altına düşerse sabit maliyetlerini karşılayamaz.

Nakit emniyet marjından hareketle firmanın nakit kredi anapara taksidi ödeme gücü oranı bulunur.

$$\text{Nakit Kredi Anapara Taksiti Ödeme Gücü} = \frac{\text{Cari satışlar} - \text{Nakit başabaş satışı}}{\text{Kredi anapara taksit ödemeleri}}$$

$$iii) \text{Emniyet Marjı} = (\text{Cari satışlar} - \text{Başabaş satışı})/\text{Cari satışlar}$$

$$\text{Kredi Anapara Taksiti Ödeme Gücü} = \frac{\text{Cari satışlar} - \text{Başabaş satışı}}{\text{Kredi anapara taksit ödemeleri}}$$

Yukarıdaki formüller ile firmanın mevcut durumunun analizi yapılmaktadır. Halbuki uzun vadeli kredi taleplerinin değerlendirilmesinde temel amaç gelecekteki öngörülere göre firmanın ödeme gücü kapasitesini tahmin etmektir. Bunun için stokastik başabaş analizi yöntemini kullanmak daha doğru kararlar vermek açısından önemlidir.

Stokastik başabaş analizini yapmak için önce; satış miktarları, satış fiyatları ve her bir değişken gider için nokta tahmininde bulunulur. Buna beklenen değer denir. Daha sonra beklenen değerlerin ortalamaları ve standart sapması hesaplanır. Elde edilen bu ortalama ve standart hatalardan hareketle normal dağılım eğrisi çizilir (Erdoğan, 1990: 20). Değişkenin her normal dağılımı $Z=(X-\mu)/Q$ doğrusal dönüştürmesi ile standart normal dağılıma dönüştürülebilir. Bu dönüşümden sonra alan hesaplamaları için Z tablosundan yararlanılır (Çil, 2000: 146). Normal dağılım eğrisinin altındaki alan toplamı 1'e eşittir, yani bu alan %100 ihtimali kapsamaktadır. Dolayısıyla Z tablosunun değerinin sağındaki taralı alan "...den büyük" olma olasılığını; solundaki taralı alan "...den küçük" olma olasılığını gösterir.

Bu yöntemde öncelikle satışların ortalaması ile standart sapması bulunur.

Q = Tahmini satışların standart sapması,

μ = Ortalama satış rakamı.

$$\text{Standart sapma}(Q) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}}$$

\bar{X} = Aritmetik ortalama,

X_i = Her gözlemin değeri,

n = Gözlem sayısı.

Bu yöntemde tahmini satış rakamlarından hareket edilir. Bu yüzden önemli olan firmanın satış tahminleri güvenilir ve sağlam varsayımlara dayandırarak yapıp yapmadığı incelenmelidir. Analizci, bunun için, kullanabileceği en sağlıklı yöntemlerden biri firmanın mevcut satışları ile geçmiş bütçe satış rakamlarını kıyaslamaktır. Şüphesiz ki aradaki farkın az olması firma yöneticilerinin planlama

yeteneğini göstermesi açısından da önemlidir. Ayrıca talebin fiyat esnekliği ve gelir esnekliğinin yüksek olduğu sektörlerde yani satışların değişkenliğinin yüksek olduğu sektördeki işletmelerden iyimser ve kötümser olmak üzere iki ayrı satış tahmin rakamları istenebilir.

Firmanın satış rakamlarını aşağıdaki şekilde planladığını varsaydığımızda aritmetik ortalama ve standart sapma şu şekilde bulunur;

<u>Aylık</u>	<u>Beklenen Satışlar(X_i)</u>	<u>X</u>	<u>(X_i-X)²</u>
Ocak	21.000	19.000	4.000.000
Şubat	23.000	19.000	16.000.000
Mart	18.000	19.000	1.000.000
Nisan	19.000	19.000	0
Mayıs	20.000	19.000	1.000.000
Haziran	21.000	19.000	4.000.000
Temmuz	18.000	19.000	1.000.000
Ağustos	17.000	19.000	4.000.000
Eylül	16.000	19.000	9.000.000
Ekim	20.000	19.000	1.000.000
Kasım	16.000	19.000	9.000.000
Aralık	19.000	19.000	0
	<u>ΣX_i = 228.000YTL</u>		<u>(X_i-X)² = 50.000.000</u>

$$X = \sum X_i / n = 228.000 \text{YTL} / 12 = 19.000 \text{YTL}$$

$$\text{Standart sapma}(Q) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - X)^2}{n}} = \sqrt{\frac{50.000.000}{12}} = 2041,2$$

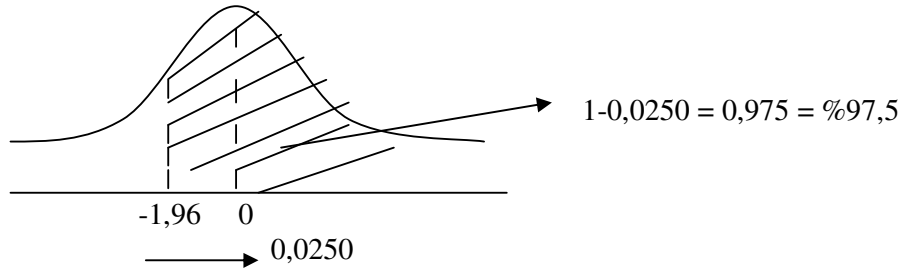
Firmanın beklenen satış fiyatı ve değişken gideri dikkate alınarak hesaplanacak başabaş noktası satış miktarı;

i)

$$BBN_Q = \frac{F}{P-V} = \frac{60.000}{10-6} = 15.000\text{br}$$

Firmanın 15.000br'lik satışı gerçekleştirme olasılığı;

$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{15.000-19.000}{2041,2} = -1,96$$

Firmanın 15.000br üretim miktarına ve 150.000YTL satış hacmini geçme ihtimali %97,5'tir.

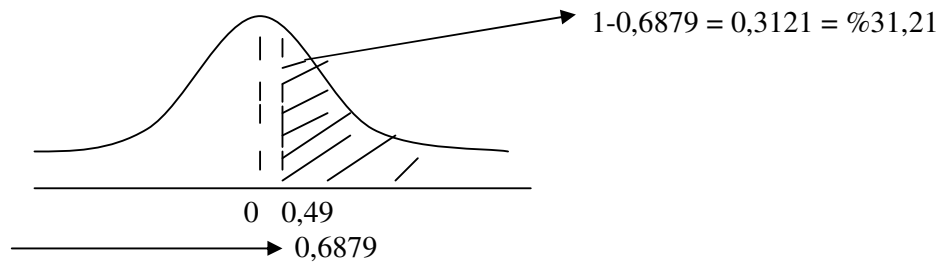
ii)

$$BBN_Q = \frac{F + \text{Anapara Taksidi}(1-t)}{P-V}$$

$$BBN_Q = \frac{60.000 + 14.000(1-0.30)}{10-6} = 20.000\text{br}$$

Firmanın 20.000br satış hacmine ulaşma olasılığı;

$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{20.000-19.000}{2041,2} = 0,49$$

iii)

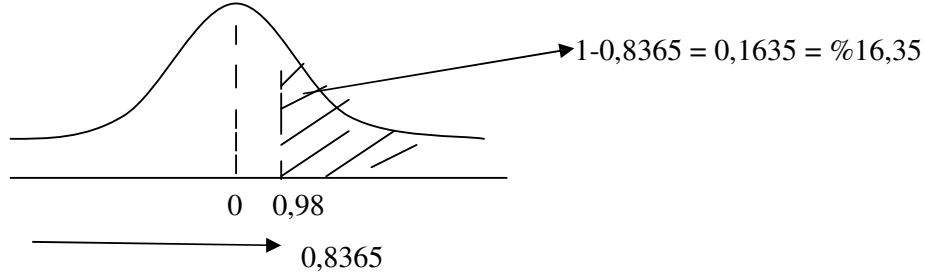
$$\text{Kredi Anapara Taksidi Ödeme Gücü} = \frac{\text{Cari Satışlar-Başabaş Satışı}}{\text{Kredi Anapara Taksit Ödemeleri}}$$

Cari satışların yerini bir ayın tahmini satış hasılatı, başabaş satışının yerini daha önceden hesaplanan başabaş satış hasılatı yer alacaktır. Banka ile firma arasında yapılan anlaşma sonucu kredi anapara ödemeleri yılın 6. ayında yapılacaktır. Bu durumda firmanın 6. aydaki tahmini satış rakamından hareketle satış hasılatı bulunur.

$$\text{Kredi Anapara Taksidi Ödeme Gücü} = \frac{210.000 - 150.000}{14.000} = 4,29$$

Firmanın 21.000br satış hacmine ulaşma olasılığı,

$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{21.000-19.000}{2041,2} = 0,98$$

Buna göre firmanın 21.000br satış hacmine ulaşması halinde kredi anapara taksidi ödeme gücü 4,29'dur. Ancak, firmanın bu satış hacmine ulaşma olasılığı %16,35 gibi düşük bir ihtimaldir.

Bu analiz yönteminde sektörün ekonomik koşullardan etkilenme derecesi, yabancı piyasalardaki gelişmelerin sektörü ne yönde etkileyeceği, yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda harcanabilir gelir düzeyinde meydana gelebilecek değişiklikler (dolayısıyla toplam talepte meydana gelebilecek değişiklikler) vs. gibi hususlara da önem verilmelidir.

2.4.2.7 Net Nakit Akışı Analizi

Bankalar firmaların nakit akışı ile özellikle iki nedenle ilgilenirler. Bunların ilki nakit akımının işletmenin "kendi kaynakları ile finansman gücü" hakkında bilgi vermesi

ve böylece kredi isteminde bulunan müşterinin finansal gücünün yargılanmasında önemli bir genel performans kriteri olması; diğer ise müşterinin kredibilite incelemelerinde işletmenin düzenli gelir yapısını değerlendirme daha iyi bir temel oluşturmasıdır. Krediyeye temel oluşturacak incelemelerde nakit akım şu şekilde hesaplanabilir (Berk, 2001: 86).

$$\begin{aligned} & \text{Faaliyet sonucu yaratılan kar ya da zarar} \\ & \text{MDV planlanan amortismanları(+)} \\ & \text{Uzun süreli karşılıklardaki artışlar(+)} \\ & = \text{Vergi öncesi cash-flow(nakit akışı)} \\ & -\text{Ödenen vergi} \\ & -\text{Önceki borçların taksit ve faiz ödemeleri} \\ & -\text{Kar payı dağıtımı} \\ & = \text{Net nakit akışı} \\ & -\text{Yatırım harcamaları} \\ & = \text{Kullanılabilir cash-flow} \end{aligned}$$

Nakit akışı ile hesaplanabilecek oranlar şunlardır;

i) Kredinin Geri Ödeme Oranı = Kullanılabilir Cash-Flow/İstenen Kredi Tutarı

Uzun vadeli kredilerde paydaya anapara taksit ve faizlerinin yer alması daha anlamlı olacaktır.

ii) Borçlanma Derecesi = Cash-Flow/Dış Kaynaklar-Likit Varlıklar

Bu oran işletmenin otofinansman gücüne dayanarak borçlanma derecesini gösterir. Diğer deyişle firmanın yarattığı nakit akımları ile borçlarını ödeme kapasitesini ölçer. Borçlanma derecesinden yararlanarak firmanın yarattığı nakit akımları ile yabancı kaynaklarını ödeme gücü saptanabilir.

$$\text{Ödeme süresi} = 100/B.D$$

iii) Nakit Akım Oranı = Cash Flow/ Net Satışlar

İşletmenin nakit akışlarının normal dağılım gösterdiği varsayımından hareketle firmanın nakit kapasitesi ile kredi anapara ve taksitlerini ödeme gücü olasılığı hesaplanabilir.

Q = Net nakit akışının standart sapması,

μ = Ortalama Net nakit Akışı.

$$\text{Standart sapma}(Q) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}}$$

\bar{X} = Aritmetik ortalama,

X_i = Her gözlemin değeri,

n = Gözlem sayısı.

Firmanın gelecekteki tahmini net nakit akışlarından hareketle ödeme gücü tespit edilebilir. Örneğin işletmenin bütçelediği nakit akışlarının aşağıdaki gibi olduğunu varsaydığımızda standart sapması ve aritmetik ortalaması hesaplanarak kredi anapara ödeme gücü saptanabilir.

<u>Aylık</u>	<u>Beklenen NNA(X_i)</u>	<u>\bar{X}</u>	<u>$(X_i - \bar{X})^2$</u>
Ocak	20.000	20.000	0
Şubat	19.000	20.000	1.000.000
Mart	19.000	20.000	1.000.000
Nisan	21.000	20.000	1.000.000
Mayıs	23.000	20.000	9.000.000
Haziran	23.000	20.000	9.000.000
Temmuz	21.000	20.000	1.000.000
Ağustos	20.000	20.000	0
Eylül	20.000	20.000	0
Ekim	17.000	20.000	9.000.000
Kasım	18.000	20.000	4.000.000
Aralık	19.000	20.000	1.000.000
	<u>$\sum X_i = 240.000$YTL</u>		<u>$\sum (X_i - \bar{X})^2 = 36.000.000$</u>

$$\bar{X} = \sum X_i / n = 240.000 \text{YTL} / 12 = 20.000 \text{YTL}$$

$$\text{Standart sapma}(Q) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}} = \sqrt{\frac{36.000.000}{12}} = 1732,1$$

i)

$$\text{Kredinin Geri Ödeme Oranı} = \frac{\text{Net Nakit Akışı}}{\text{Kredinin Anapara Taksit ve Faiz Ödemesi Toplamı}}$$

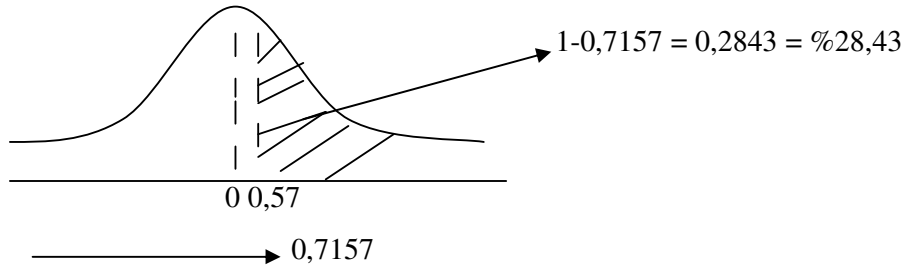
Firma ile banka 4'er aylık aralıklarla 15.000 YTL'lik anapara ve faiz ödemesi yapılacağı hususunda mutabakata vardığını varsaydığımızda firmanın ödeme gücü;

İlk 4 ay sonunda 15.000YTL anapara taksidi ve faiz ödemesi için;

Kredinin geri ödeme oranı = $21.000/15.000 = 1,4$

1,4 katlık ödeme gücüne sahip olduğu 21.000YTL net nakit akışına ulaşma olasılığı;

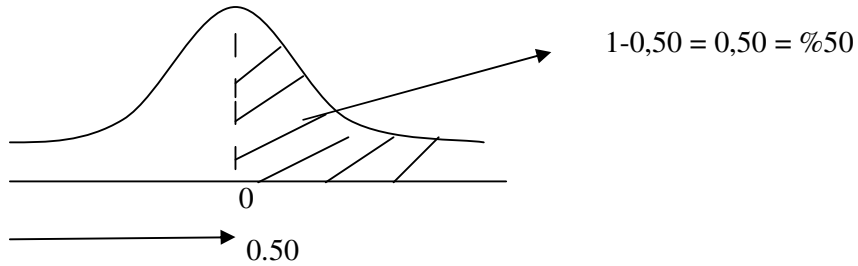
$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{21.000-20.000}{1732.1} = 0,57$$

İkinci 4. ay için;

Kredinin Geri Ödeme Oranı = $20.000/15.000 = 1,33$

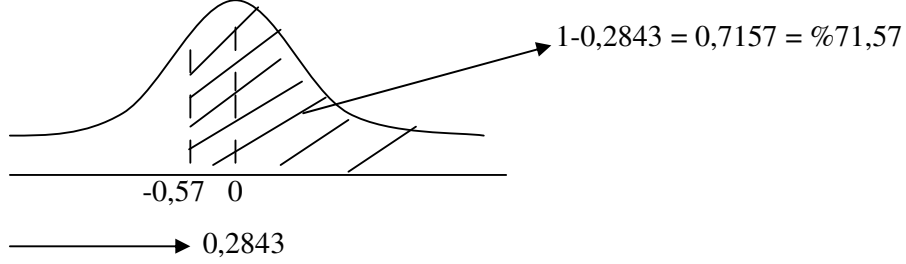
$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{20.000-20.000}{1732,1} = 0$$

Sonuncu 4. ayda;

Kredinin Geri Ödeme Oranı = $19.000/15.000 = 1,26$

$$Z = \frac{X-\mu}{Q} = \frac{19.000-20.000}{1732,1} = -0,57$$

Bu analiz tekniğinde de net nakit akışlarını etkileyebilecek faktörler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmalıdır.

2.5 SWOT Analizi

SWOT analizi firmanın kendi yapısından kaynaklanan kuvvetli ve zayıf yönlerinin tespiti ile dış çevredeki değişikliklerin işletmeye getireceği fırsat ve tehditlerin analizinin yapılmasıdır. İşletmeler sürekli değişen çevre ortamında bir takım fırsat ve tehditlerle karşılaşır. Bu fırsat ve tehditler işletmenin mevcut güçlü ve zayıf yönlerinin değişmesine neden olur.

Güçlü yönler (üstün yönler), firmanın herhangi bir konuda rakiplerine göre daha etkili ve verimli olmasıdır. Beş esas kritere göre işletme kendi faaliyet alanında rakiplerine göre üstün, eşit veya zayıf olarak nitelendirilebilir. Görelî Pazar durumu, görelî mali yapı, görelî üretim ve teknik kapasite, görelî AR-GE potansiyeli, görelî beşeri kabiliyet ve yönetim etkililiğidir (Dinçer, 1998: 206). Zayıf yönler, firmanın rakiplerine göre daha etkin ve verimli olduğu yönleri ifade eder. Güçlü ve zayıf yönler firmanın mevcut durumu ile ilgilidir. Yani bu faktörler içsel değişken olup işletmenin kontrol edebildiği değişkenlerdir.

Fırsat, işletme çevresinde meydana gelen değişikliklerin işletmeye sunduğu elverişli durumlardır. Tehdit ise işletmenin amaçlarını gerçekleştirmesini zorlaştıran durumları ifade eder. Fırsat ve tehditler dışsal değişken olup firmanın kontrolü dışında gelişen faktörlerdir.

Firmanın güçlü ve zayıf yönlerinin tespiti kredi kurumunun işletmede yapacağı finansal ve finansal olmayan istihbarat sonucu elde ettiği verilerden oluşmaktadır. fırsat ve tehditler ise kredi kurumunun daha geniş bir perspektif ile ekonomide meydana gelebilecek değişmelerin ve buna bağlı olarak sektördeki değişmelerin işletmeye ne gibi avantajlar ve dezavantajlar getireceğini saptamaya yöneliktir.

SWOT analizi kredi analizi aşamasında, analizi yapılan her faktörü belli bir sistematik içinde değerlendirme olanağı vererek firmanın risk durumunun toplu olarak görülmesini ve değerlendirilmesini sağlar (Yenice, 2003: 9).

Zayıf Yönler

- *Kötü finansal sonuçlar
- *Fabrikada bulunan makina-teçhizatın bakımsızlığı
- *Dar ürün yelpazesi
- *Odaklaşma eksikliği
- *Pazarlama-satış becerilerinin eksikliği
- *Sektör ortalamasının altında karlılık
- *Üretim kapasitesinin yetersiz olması
- *Müşteri kaybedilmesi, zayıf piyasa imajı
- *Yüksek oranda borçlanma eğilimi
- *Satışların belirli müşterilere yoğunlaşması
- *Müşterinin banka mevduatlarında düşme
- *Gerçekçi olmayan fiyat politikası
- *Önemli ölçüde vadesi geçmiş alacağın bulunması
- *Alacak tahsilat süresinin uzaması
- *Sıkı sık personel değişikliği
- *Finansman giderlerinin faaliyet gelirleri içindeki payının artması
- *Faaliyette zarar etmesi
- *Yatırımların kısa vadeli kredilerle yapılması
- *Kur riski
- *Çalışanların sigorta primlerinin

Güçlü Yönler

- *Uzun ve sağlıklı bir ticari geçmişe sahip olması
- *Moralitesinin düzgün olması
- *Varlıklı olması
- *Üründe yenilik
- *Müşteriler tarafından beğenilme
- *Piyasada önder/lider olma
- *Maliyet avantajı
- *Finansal kaynakların yeterliliği
- *İş konusunun krediyi güvenli ve akışkan olarak kullanmaya elverişli bulunması
- *Firma ortak ve yöneticilerinin deneyimli ve uzmanlık sahibi olması

ödenmemesi, vergi borçlarının

ödenmemesi

*Kullanılan kredinin anapara ve faiz

ödemelerinde gecikme yaşanması

*Grup şirketlerinden olan alacaklar

(kardeş kuruluş finansmanı)

*Satışlarda iskonto oranının artış trendi

izlemesi (brüt ve net satışlar arasında

önemli farklılık olması)

*İşgücünün iyi kullanılması

*Önemli olan üretim kanallarının, dağıtım

haklarının veya hammadde kaynaklarının

kaybedilmesi ve elden çıkarılması

*Özkaynakların faaliyet hacmi karşısında

yetersiz kalması

*Yüksek miktarda stok birikimi, değeri

düşen stok birimi

*Anahtar yönetici olmayışı veya ölümü

yönetim eksikliği

Fırsatlar

*Yeni/alt pazara girmek

*Ürün yelpazesini genişletmek

*İkame ürünlerin piyasasına girmek

*Tamamlayıcı ürünler üretmek

*Pazar büyümesi

*Sektöre/yöreye tanınan teşvikler

Tehditler

*Pazara yeni rakiplerin girme olasılığı

*İkame ürünlerin satışlarının artması

*Pazarın küçülmesi

*Artan rekabet baskısı

*Piyasada durgunluk-resesyon

*Müşteri zevk ve ihtiyaçlarında değişiklik

Kaynak: HalkBank, 2003: 18-19).

2.6 Proforma Tablolar

Proforma tablolar, firmanın gelecekteki beklenen performansının gösteren, firma yöneticilerinin planlarının ve amaçlarının rakama dökülmesi süreci sonunda hazırlanan tahmini mali tablolarıdır. Proforma mali tablolar kredi isteminde bulunan firmalarca düzenlenir. Çünkü proforma tablolar firma hedefleri doğrultusunda hazırlanan planlara

göre düzenlenir. Bundan dolayı analizci proforma tablolarındaki bilgilerin güvenilirliğini, dayanılan varsayımların gerçekçiliğini incelemeli, iyimser ve kötümser olmak üzere seçenekli proforma tablolar üzerinden analizi derinleştirmelidir.

Proforma gelir tablosuna planlama döneminde satış tahminlerinin yapılması ile başlanır. Satış tahminleri üst kademe yöneticilerin tecrübe, kanaat ve düşünceleri esas alınarak tahmin edilebileceği gibi korelasyon, regresyon gibi istatistiki metotlar yardımı ile de tahmin edilebilir.

Bütçe sistemi gelişmiş işletmelerde proforma tabloların hazırlanması oldukça kolaydır. Çünkü proforma tablolarında yer alan kalemlerin birçoğu bütçelerden sağlanır (Şener, 1980: 23). Bu nedenle kredilendirmede işletmelerin bütçe yapma alışkanlıkları, kredilendirme açısından ek bir puandır. Firmanın geçmiş yıllardaki tahmini rakamları ile gerçekleşen rakamları incelenerek de bütçeleme alanındaki başarısı belirlenebilir. Şüphesiz ki aradaki varyansın az olması firmanın bütçeleme yeteneğini göstermektedir.

2.7 Fizibilite Etüdü

Firmanın yatırım projesi değerlendirilmeden önce, kalitatif ve kantitatif istihbarat sonucu elde edilen verilerin sistemli bir şekilde bütün halinde görülmesi amacıyla SWOT analizi yapılır. Firmanın istihbarat sonuçlarını toplu bir şekilde gösteren SWOT analizinin olumlu olarak nitelendirilmesi ile analiz işletmenin yatırım projesi üzerinden devam eder. Banka, firmaların yatırım projelerine yönelik finansman sağlarken projenin iktisadi, teknik ve mali araştırmasını yapıp çıkaracağı sonuçlara göre desteklenip desteklenmemesine karar verir.

Bankaların firmalara kullandığı kredilerin kaynak maliyetini etkileyen en önemli unsurlardan biri de yatırım kredisine konu olan projenin iç karlılık oranı tarafından belirlenen risk primidir. Düşük faizli kredi pazarlamanın faiz gelirlerini artıracığı varsayımı altında, bankaların iç karlılığı yüksek yatırım projelerini tesbit etmeleri ve bu projelerin finansmanı için kredi vermeleri gerekmektedir. Burada en önemli nokta, yatırımcı kredi müşterisinin getirdiği projenin fizibilitesinin en iyi şekilde yapılmasıdır (Babuşçu, 2003: 65).

Yapılabilirlik etüdü yatırımcının ne üreteceğini, nereye satacağını, nasıl üreteceğini, ne kadarlık bir yatırım yapacağını, yatırımı nereye yapacağını ve ne

kazanacağını gösteren bir rapordur. Yapılabilirlik etüdüleri, kesin yatırım kararının verilmesinden ve uygulama (kesin) projelerinin hazırlanmasından önce yapılan ve projelerin teknik, ticari, finansal, ekonomik, sosyal ve kurumsal yapılabilirliklerini analiz eden kapsamlı bir çalışmadır (Ayanoğlu, Düzyol, İtler ve Yılmaz, 1996).

İşletme yönetimin hazırlayacağı fizibilite etüdünün içeriği genel itibariyle şu şekildedir.

I. Yatırımcı Kuruluşun

- 1- Adı ve ünvanı
- 2- Adresi
- 3- Telefon ve faks no.
- 4- Sektörü/ alt sektörü
- 5- Sermayesi
 - a- Kayıtlı sermaye
 - b- Ödenmiş sermaye
- 6- Bağlı bulunduğu vergi dairesi ve vergi numarası :
- 7- Ortaklar hakkında bilgi ve vergi numaraları
- 8- Firma ve ortaklar hakkında bilgi alınabilecek özel ve resmi kuruluş ve bankalar, adresleri ve telefon numaraları
- 9- Firmada projeden sorumlu şahısların isimleri, adresleri, telefon numaraları

II. Yatırımla İlgili Genel Bilgiler

- 1- Yatırımın cinsi (komple yeni, tevsi, entegrasyon, tamamlama, yenileme, modernizasyon, darboğaz giderme, kalite düzeltme, ürün çeşitlendirme)
- 2- Yatırımın konusu
- 3- Yatırımın yeri
- 4- Yatırıma başlama tarihi
- 5- Deneme üretimine geçiş tarihi
- 6- İşletmeye geçiş tarihi
- 7- Projenin ekonomik ömrü
- 8- Elektrik gücü(KWA)
- 9- İstihdam
- 10- Projenin kapasitesi (tesisin kuruluş kapasitesi ve tam kapasitede üretilecek mal ve hizmet miktarları verilir)
- 11- Projenin gerekçesi
- 12- Projenin kısa anlatımı
- 13- Üretilecek mallar ve hizmetler

III. Projenin Teknik Yönleri

- 1- Üretim teknolojisi
- 2- Üretim akış şeması
- 3- Çevreye etkisi
- 4- Yatırımın yıllara dağılımı
- 5- Yatırımın finansman kaynakları
- 6- İlin Yapısal Özellikleri

- a-Coğrafi konum, doğal yapı ve iklim özellikleri
- b-Sosyal yapı(nüfus, çalışan nüfus ve sektörler itibariyle dağılımı, eğitim durumu, mevcut altyapı durumu)
- c-Ekonomik yapı
- 7- Toplam yatırım tutarı
- a-Projenin sabit yatırım tutarı
- b-İşletme sermayesi
- 8- Yatırım uygulama(termin) planı
- 9- Makina ve donatım(Alınmış ya da alınacak olan yerli ve ithal makina ve teçhizat listesi ve maliyetleri)
- 10- Yapılmış inşai tesislerin listesi maliyeti ve keşif maliyeti

IV. Projenin Ekonomik Yönleri

- 1- Pazar ve talep ile ilgili bilgiler
- 2- Talep projeksiyonu
- 3- Projenin istihdama etkisi
- 4- Projenin döviz yaratma gücü
- 5- Pazar ve talep ile ilgili çözümlenmeler

V. Projenin Mali Yönü

- 1. Proforma tablolar
- 2. Temel ölçütler
 - a-Net bugünkü değer
 - b-İç karlılık oranı
 - c-Fayda-maliyet oranı
- 3. Basit ölçütler
 - a-Geri ödeme süresi
 - b-Basit karlılık oranı
- 4. Başabaş noktası
- 7. Duyarlılık analizi
- 8. Senaryo analizi
- 9. Simülasyon

(Türkiye Kalkınma Bankası, 1989; Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 2005; İSO; 2005)

Yatırım projelerinin başarısını etkileyen gelir ve maliyet büyük ölçüde teknik özellikler tarafından belirlenir. Dolayısıyla bunlar yatırımın başarısını önemli ölçüde etkiler (Yılmaz, 1997: 30). Teknik değerlendirmede yatırım projesi konu, ürünler, teknoloji, altyapı olanakları açısından incelenir, yapılacak yatırımın fiziki boyutu ve yatırım sonucunda ulaşılabilecek kapasite belirlenir. Bu belirlemelerden yararlanarak sabit ve işletme sermayesi yatırım tutarları ve işletme döneminde projenin yaratacağı fonlar hesaplanır.

Toplam yatırım tutarı; projenin sabit yatırım tutarı ile işletme sermayesinden oluşur. Projenin sabit yatırım tutarı; arsa, etüd ve proje, teknik yardım ve lisans, inşaat,

makina ve teçhizat, navlun, sigorta, ithalat ve gümrükleme giderleri, montaj giderleri, taşıt ve demirbaşlar, işletmeye alma giderleri, genel giderler kalemlerinden oluşan gerçek fiziki maliyeti, fiyat artışları, kur farkları, beklenmeyen giderler ve yatırım dönemi finansman giderlerinin eklenmesi ile belirlenir.

Ekonomik değerlemede mevcut ve potansiyel talep ve arz koşulları, proje konusu halen üretilen ve/veya üretilecek olan ürünlerin özellikleri, projenin katma değer, istihdam ve döviz yaratma gücü analiz edilmektedir. Bu çalışmalarda talep ve arz ölçekleri, talep ve arzı etkileyen faktörler, piyasanın yapısı ve özellikleri, rekabet olanakları, yatırımın bölge ve ülke kapasitesine katkısı araştırılır ve proje konusu halen üretilmekte veya üretilecek olan ürün veya ürünlerin pazar olanakları ve talebin büyüklüğü belirlenir.

Mali değerlendirme ise kredi talep eden şirketin geçmiş yıllardaki faaliyetleri, mali ve hukuki yapısı incelenerek şirketin mevcut durumu belirlenir, projenin gerçekleştirilmesi ve tesisin işletmeye geçebilmesi için gerekli finansman ihtiyacı tespit edilir. Bu ihtiyacın uygun finansman kaynaklarıyla karşılanmasına yönelik fon ihtiyaç ve kaynak belirlenmesi amacıyla proforma tablolar düzenlenir ve nakit akışları dikkate alınarak statik ve dinamik proje değerlendirme yöntemleri kullanılarak projenin gerçekleştirilebilirliği ve proje gelirlerinin, kredi anapara taksit ve faiz geri ödeme ve yatırımcıya gelir yaratma gücüne sahip olup olmadığı belirlenir.

İşletmenin finansman ihtiyacını gerçekçi tahmin etmesi bankanın alacağı riski azaltmaktadır.

Yatırım üretim maliyetlerinin düşük, satış gelirlerinin ise yüksek alınması durumunda projenin ihtiyaç duyacağı finansman miktarı olduğundan daha az görünmekte, sonuçta ise proje finansmanında zorluklar ile karşılaşmakta, artan finansman gereği nedeniyle de projenin karlılığı ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle projenin finansman ihtiyaçlarının gerçekçi bir şekilde saptanması ve değişik finansman kaynakları arasından en uygun olanlarının seçilmesi önem taşımaktadır (Ayanoğlu vd., 1996).

Değerlendirmede statik ve dinamik yöntemler ile diğer yöntemlerin doğruluğu net nakit akışlarının gerçekleşme olasılığına bağlıdır. Bu nedenle net nakit akışlarının hesaplanmasında firmanın hangi varsayımlardan hareket ettiği, karşılıklı görüşmeler yolu ile tetkik edilmeli ve iyimser ve kötümser projeksiyonlara göre tahminlemeler

yapılmalıdır. Bu amaçla duyarlılık analizi, senaryo analizi ve simulasyon olmak üzere 3 yöntem kullanılır.

Net nakit girişlerini etkileyen temel değişkenler; satış fiyatı, satış miktarı, birim değişken maliyet, parasal sabit giderler ve kurumlar vergisi oranıdır. Duyarlılık analizinde vergiden sonraki net nakit girişi bu değişkenlerden birinin alabileceği en iyimser ve kötümser değerler için, diğer değişkenler sabit kalmak şartıyla; yeniden hesaplanır. Böylece net nakit girişinin her bir değişkene olan duyarlılığı görülmüş olur. Duyarlılık analizinin sakıncası, bir değişken değişirken ötekilerin sabit kaldığı varsayımını yapmasıdır. Bu varsayım gerçekçi değildir. O nedenle senaryo analizi denilen yöntem, duyarlılık analizine tercih edilir. Senaryo analizinde net nakit girişleri değişkenlerin en olası kombinezonları için hesaplanır. Örneğin satış miktarını artırmak için fiyat düşürmek gerekmektedir. Ama bu arada birim değişken maliyet ve parasal sabit giderler de değişik değerler alabilir. Simülasyon (benzetim) yönteminde ise her değişken için olası değerler tesbit edilir ve yıllık net nakit girişleri değişkenlerin bütün olası kombinezonları için hesaplanır. Bilgisayar her değişkenden rastgele bir değer seçer ve oluşan kombinezon için bir net nakit akışı hesaplanır. Daha sonra aynı işlem olası bütün kombinezonlar tüketilinceye kadar devam eder. Bu yöntemde kombinezonlar arasında gerçekçi ilişkiler kurulması önemlidir (Gürsoy, 1997: 539-540).

Bunun yanında firmanın, yatırım için çeşitli kaynakların ortalamasını alarak hesapladığı iskonto oranının doğru tespit edilmesi de önemlidir. İskonto oranı yatırımcının projeye bağladığı kaynağın maliyetini diğer bir deyişle proje ile elde edilmesi gereken en düşük kazanç oranını gösterir. Yatırım kararı verilmesinde kullanılan ve paranın zaman değerini esas alan tekniklerde kullanılan iskonto oranı (indirgeme oranı) analiz sonuçlarını büyük ölçüde etkiler. İskonto oranının iyi belirlenmesi, yatırım kararının tutarlı olmasını sağlar.

Bu oranın belirlenmesinde öncelikle projede kullanılan farklı sermaye kaynaklarının maliyeti tek tek bulunur. Daha sonra bu kaynakların toplam içindeki payları kullanılarak sermaye maliyetlerinin ağırlıklı ortalaması hesaplanır. Bulunan ortalama değer indirgeme oranı olarak kullanılır.

Projenin iskonto oranının enflasyon beklentisinden arındırılarak hesaplanması daha yararlı olabilir. Buna gerçek iskonto oranı denir.

Gerçek İndirgeme Oranı (i) = $[(1+k)/(1+P)]-1$

k = Nominal indirgeme oranı,

P = Beklenen enflasyon oranı.

Yapılacak teknik, mali ve ekonomik değerlendirmeler sonucunda projenin gelir yaratma kapasitesi belirlenir. Banka ile mutabakata varılması halinde kredinin geri ödeme planı tespit edilir ve kredi işletmenin kullanımına sunulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

3.1 Araştırmanın Amacı

Bursa merkezde faaliyet gösteren banka şubelerinin kredi taleplerinin değerlendirirken dikkate aldıkları unsurları belirlemek, kullandıkları analiz tekniklerini saptamak ve firmanın hukuki yapısının banka için önemli olup olmadığını tespit etmektir.

3.2 Ana Kütle ve Örnek Seçimi

Araştırmanın ana kütleleri Bursa merkezde faaliyet gösteren banka şubeleridir. Bursa merkezde faaliyet gösteren banka şube sayısı 117'dir. Ana kütle içinden 62 banka tesadüfi olarak seçilmiş ve anket uygulanmıştır.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilere, ikinci bölümde banka bilgilerine ve üçüncü bölümde, pazarlama, yönetim, muhasebe-finansman, üretim departmanı değerlendirmeleri ile ortaklık yapıları ve kullanılan analiz tekniklerine yer verilmiştir. Pazarlama, yönetim, muhasebe-finansman ve üretim departmanının değerlendirilmesinde 5'li likert ölçeği (çok önemli, önemli, kararsızım, önemsiz, çok önemsiz) kullanılmıştır. Kullanılan analiz tekniklerinin tespitinde de 5'li likert ölçeği (Sık sık kullanılmakta, kullanılmakta, kararsızım, kullanılmamakta, hiç kullanılmamakta) kullanılmıştır.

Veriler SPSS 11,5 programı ile analiz edilmiştir.

3.3 Bulgular

3.3.1 Kişisel Bulgular

Ankete cevap verenlerin büyük bir çoğunluğu bay, 27-36 ve 37-46 yaş grubunda, yönetmen ve mali analist pozisyonunda bulunan, 6-10 yıl ile 11-15 yıl deneyimi olan kişilerdir.

Tablo 5: Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	Genel		Kamu		Özel		Yabancı	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Bay	44	71	15	79	25	66	4	80
Bayan	18	29	4	21	13	34	1	20
Yaş Grubu								
27-36	25	40,3	8	42	14	37	3	60
37-46	27	43,5	7	37	20	53	-	-
47-56	10	16,1	4	21	4	10	2	40
Pozisyon								
Direktör	12	19,4	5	26	5	13	2	40
Yönetmen	29	46,8	6	32	21	55	2	40
Mali analist	21	33,9	8	42	12	32	1	20
Deneyim								
5 yıl ve altı	3	4,8	1	5,2	2	5,2	-	-
6-10 yıl	25	40,3	8	42,2	14	37	2	40
11-15 yıl	21	33,9	5	26,3	16	42	1	20
16 yıl ve üzeri	13	21,0	5	26,3	6	15,8	2	40

3.3.2 Banka Bilgileri

Anketi yanıtlayan 62 bankadan 19'su kamu bankası, 38'si özel banka, 5'i yabancı bankadır.

Türkiye genelinde şube sayısı bakımından ise anketi yanıtlayan 12 bankanın 150-249 arasında şubesi, 11 bankanın 350-449 arasında şubesi ve 10 bankanın 550-649 arasında şubesi bulunmaktadır.

Tablo 6: Banka Bilgileri

Tür	f	%
Kamu Bankası	19	30,6
Özel Banka	38	61,3
Yabancı Banka	5	8,1

Türkiye Geneline Şube Sayısı	Genel		Kamu		Özel		Yabancı	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1-49	5	8,1	-	-	4	11	1	20
50-149	3	4,8	-	-	3	7,9	-	-
150-249	12	19,4	-	-	8	21	4	
80								
250-349	4	6,5	2	10,6	2	5	-	-
350-449	11	17,7	-	-	11	28,9	-	-
550-649	10	16,1	10	52,6	-	-	-	-
650-749	5	8,1	-	-	5	13,1	-	-
850-949	5	8,1	-	-	5	13,1	-	-
950'den fazla	7	11,3	7	36,8	-	-	-	-
Yurt Dışı Şube Sayısı								
Bulunmamakta	7	11,3	-	-	6	15,8	1	20
1-4	31	50	12	63,2	15	39,5	4	80
5-10	24	38,7	7	36,8	17	44,7	-	-

3.3.3 İşletme Departmanlarının Analizi

Bu bölümde, pazarlama, yönetim, muhasebe-finance ve üretim departmanının değerlendirilmesinde kullanılan likert ölçeği şıklarının frekans dağılımları verilmiştir. Ayrıca bankadaki pozisyon ile değerlendirme kriterleri arasında farklılık olup olmadığını saptamak için tek faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Banka türü ile değerlendirme kriterleri arasında fark olup olmadığını tespit etmek için ise T testi yapılmıştır. T testi ve varyans analizi için pazarlama, yönetim, muhasebe-finance ve üretim departmanının değerlendirilmesinde kullanılan şıklara puan verilerek ölçeğin toplam puanı bulunmuştur. Çok önemlidir şikkına 5 puan, önemlidir şikkına 4 puan, kararsızım şikkına 3 puan, önemsizdir şikkına 2 puan ve çok önemsizdir şikkına 1 puan verilmiştir.

3.3.3.1 Frekans Tabloları ve Tek Faktörlü Varyans Analizi

3.3.3.1.1 Pazarlama Departmanına İlişkin Kriterlerin Analizi

Tablo 7: Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dağıtım kanallarının türü ve etkinliği	45	72,6	17	27,4	-	-	-	-	-	-
Müşteri portföyü	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Markalaşma çalışmaları	60	96,8	2	3,2	-	-	-	-	-	-
İkame ürün durumu	35	56,5	27	43,5	-	-	-	-	-	-
Yurt içi ve yurt dışı pazar payı	56	90,3	6	9,7	-	-	-	-	-	-
İhracat potansiyelinin yüksek olması	60	96,8	2	3,2	-	-	-	-	-	-

*1-5 Likert Ölçeği

1*= çok önemsizdir, 2= önemsizdir, 3= kararsızım, 4= önemlidir, 5**= çok önemlidir

Bankalar pazarlama departmanına ilişkin analizlerde öncelikle müşteri portföyü, markalaşma çalışmaları, ihracat potansiyelinin yüksekliği ve yurt içi ve yurtdışı pazar payı kriterlerini dikkate almaktadırlar.

İç piyasada meydana gelen krizler talebin azalmasına neden olarak işletmenin satış hacminin azalmasına neden olur. Dolayısıyla firmanın gelirlerindeki azalma kredi anapara ve faiz ödemelerini zora sokar. Bu nedenle bankalar kredilendirecekleri firmaların ihracat potansiyelini, ihracatın yıllara göre seyrini, yurtdışında ürünün pazar payına ve markalaşma çalışmalarına önem vermektedirler.

Tablo 8: Bankadaki Pozisyon Durumu ile Pazarlama Departmanına İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişki

	Kareler toplamı	sd	Ortalamaların karesi	F	Sig.
Gruplar Arası	2,995	2	1,497	2,143	0,126
Gruplar İçi	41,215	59	0,699		
Toplam	44,210	61			

Sig. değeri 0,05' ten büyük olduğu için karşılaştırılan grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Yani direktör, yönetmen ve mali analistlerin verdikleri yanıtların ortalamaları hemen hemen birbirine denktir.

3.3.3.1.2 Yönetim Departmanına İlişkin Kriterlerin Analizi

Tablo 9: Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kurumsallaşma faaliyetleri	54	87,1	8	12,9	-	-	-	-	-	-
Yöneticilerin işe hak. ve iş den.	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Yöneticilerin sağlık durumu	41	66,1	19	30,6	-	-	2	3,2	-	-
Girişimcilik yapısı	51	82,3	11	17,7	-	-	-	-	-	-
Planlama politikaları	47	75,8	15	24,2	-	-	-	-	-	-
Yöneticilerin piyasadaki itibarları	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-

*1-5 Likert Ölçeği

1*= çok önemsizdir, 2= önemsizdir, 3= kararsızım, 4= önemlidir, 5**= çok önemlidir

Banka şubeleri yönetim departmanına ilişkin değerlendirmelerinde önem sırasına göre yöneticilerin işe hakimiyetleri ve iş deneyimlerini, piyasadaki itibarlarını ve kurumsallaşma faaliyetlerine dikkat etmektedirler.

Bankadaki pozisyon durumu ile yönetim departmanına ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişki: Buna ilişkin değerlendirmede test of homogeneity of variances tablosunda sig. (anlamlılık) değeri 0,05' ten küçük çıktığı için varyanslar homojen değildir. Dolayısıyla varyans analizi için oldukça büyük önem taşıyan bir varsayım karşılanamamaktadır. Tek faktörlü varyans analizi (oneway anova) için gerekli olan varsayım karşılanamadığından, bankadaki pozisyon durumu ile yönetim departmanına ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiyi saptamak için kruskal-wallis testi kullanılmıştır.

Test istatistik tablosu(a,b)

	Yönetim
Chi-Square	3,222
df	2
Asymp. Sig.	0,200

a Kruskal Wallis Test

b Grup Değişkeni: Bankadaki Konumunuz

Ortalamalar arasında anlamlı fark olup olmadığını asymp. sig. (Asymptotic Significance) değeri gösterir. Bu değer 0,05'ten büyük olduğu için grupların ortalamalarının hiç birisi arasında anlamlı farklılık yoktur. Bu nedenle bu gruplar birbirine denktir denilebilir. Yani direktör, yönetmen ve mali analistlerin verdikleri cevaplar birbirine oldukça yakındır.

3.3.3.1.3 Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Kriterlerin Analizi

Tablo 10: Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Risk yönetimi stratejileri	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Uluslararası stnd. hazırlanmış mali tablolar	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Çalışma sermayesi yönetiminde etkinlik	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Bütçeleme faaliyetlerine önem verilmesi	60	96,8	2	3,2	-	-	-	-	-	-
Etkin iç kontrol sistemi	54	87,1	8	12,9	-	-	-	-	-	-
Etkin maliyet denetimi	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-

*1-5 Likert Ölçeği

1*= çok önemsizdir, 2= önemsizdir, 3= kararsızım, 4= önemlidir, 5**= çok önemlidir

Muhasebe-finansman alanına ilişkin değerlendirmelerde öncelikli olarak firmanın risk yönetim stratejileri, mali tabloların uluslararası standartlarda hazırlanıp hazırlanmadığına, bütçeleme faaliyetleri, çalışma sermayesi yönetiminde etkinlik ve etkin maliyet denetimi unsurlarına önem verilmektedir.

Burada da bankadaki pozisyon durumu ile muhasebe-finansman departmanına ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişki de test of homogeneity of variances tablosunda sig. (anlamlılık) değeri 0,05' ten küçük çıktığı için kruskal-wallis testi kullanılmıştır.

Test istatistik tablosu(a,b)

	MuhasebeFinansman
Chi-Square	4,980
df	2
Asymp. Sig.	0,083

a Kruskal Wallis Test

b Grup Değişkeni: Bankadaki Konumunuz

Asymp. Sig (Asymptotic Significance) değeri 0,05'ten büyük olduğu için grupların ortalamalarının hiç birisi arasında anlamlı farklılık yoktur. Bu nedenle bu gruplar birbirine denktir.

3.3.3.1.4 Üretim Departmanına İlişkin Kriterlerin Analizi

Tablo 11: Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerlendirmelerinin Frekans Tablosu

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Toplam kalite politikası	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
AR-GE yaklaşımı	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Üretim kap. ve kapasite kullanım oranları	58	93,5	4	6,5	-	-	-	-	-	-
Makine ve teçhizat parkı	4	6,5	18	29,0	-	-	38	61,3	2	3,2
Makine ve teçhizatın verimi	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Ürünün talep fiyat esnek. yüksek olması	1	1,6	5	8,1	2	3,2	40	64,5	14	22,6

*1-5 Likert Ölçeği

1*= çok önemsizdir, 2= önemsizdir, 3= kararsızım, 4= önemlidir, 5**= çok önemlidir

Üretim departmanına ilişkin değerlendirmelerde firmanın toplam kalite politikası, AR-GE yaklaşımı, makine ve teçhizatın verimi ile üretim kapasitesi ve kapasite kullanım oranlarına dikkat edilmektedir.

Tablo 12: Bankadaki Pozisyon Durumu ile Üretim Departmanına İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişki

	Kareler Toplamı	sd	Ortalamaların Karesi	F	Sig.
Gruplar Arası	2,317	2	1,158	0,522	0,596
Gruplar İçi	130,860	59	2,218		
Toplam	133,177	61			

Sig. değeri 0,05' ten büyük olduğu için karşılaştırılan grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Yani direktör, yönetmen ve mali analistlerin verdikleri yanıtların ortalamaları hemen hemen birbirine denktir.

3.3.3.2 T Testi

Kamu, özel ve yabancı banka şubelerinin pazarlama, yönetim, muhasebe-finansman ve üretim departmanlarına ilişkin değerlendirmelerinin karşılaştırılması amacıyla T testi yapılmıştır.

Bu tablolarda sig. (2-tailed) değeri gruplar arasında fark olup olmadığını gösterir. Bu değer 0,05' ten küçükse gruplar arasında fark vardır. Bu durumda hangi grubun ortalaması büyükse o grubun diğer gruptan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenir. Eğer bu değer 0,05' ten büyükse karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilir. Bu durumda ise grupların ortalamaları birbirinden farklı da olsa aslında birbirine denk oldukları söylenir.

3.3.3.2.1 Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Değerlendirme Kriterlerinin Karşılaştırılması

Tablo 13: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	29,1579	0,89834	-0,235	55	0,815	-0,0526
Özel Banka	29,2105	0,74100				

Sig. değeri 0,05' ten büyük olduğu için kamu ve özel banka şubelerinin pazarlama departmanına ilişkin değerlendirmelerinde anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 14: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	28,2632	1,55785	-3,117	22,807	0,005	-1,1842
Özel Banka	29,4474	0,79517				

Kamu ve özel banka şubelerinin yönetim departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinde fark vardır. Buna göre özel banka şubelerinin değerlendirme kriterleri ($X=29,4474$) kamu bankası şubelerinin değerlendirme kriterlerinden ($X=28,2632$) daha yüksektir. Bu fark yöneticilerin sağlık durumu ile planlama politikalarının farklı değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır.

Tablo 15: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	29,3684	1,38285	-1,813	18,484	0,086	-0,5789
Özel Banka	29,9474	0,22629				

Kamu ve özel banka şubelerinin muhasebe-finance departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinde anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 16: Kamu ve Özel Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	25,4737	1,57651	2,602	55	0,012	1,0526
Özel Banka	28,2000	1,09545				

Kamu ve özel bankaların üretim departmanına ilişkin değerlendirmelerinde fark vardır. Özel banka şubelerinin değerlendirme kriterleri ($X=28,200$) kamu bankası şubelerinin değerlendirme kriterlerinden ($X=25,4737$) daha yüksektir. Bu farklılık makine ve teçhizat parkı ile ürünün talep fiyat esnekliğinin yüksek olması şıklarının farklı puanlamaya tabi tutulmasından kaynaklanmıştır.

3.3.3.2 Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Değerlendirme Kriterlerinin Karşılaştırılması

Tablo 17: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	29,1579	0,89834	2,033	22	0,054	0,9579
Yabancı Banka	29,2105	0,74100				

Sig. Değeri 0.05'ten büyük olduğu için karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 18: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	28,2632	1,55785	-0,719	22	0,479	-0,5368
Yabancı Banka	28,8000	1,09545				

Karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 19: Kamu ve Yabancı Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	29,3684	1,38285	-1,005	22	0,326	-0,6316
Yabancı Banka	30,0000	0,00000				

Karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 20: Kamu ve yabancı banka şubelerinin üretim departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinin karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Kamu Bankası	25,4737	1,57651	4,050	21,602	0,001	1,6737
Yabancı Banka	23,8000	0,44721				

Üretim departmanının değerlendirilmesinde kamu ve yabancı banka şubeleri arasında anlamlı bir fark vardır. Tablodan da görüleceği üzere kamu bankalarının değerlendirme kriterleri ($X=25,4737$) yabancı banka şubelerinin değerlendirme kriterlerinden ($X=23,800$) daha yüksektir. Bu farklılık makine ve teçhizat parkı ile ürünün talep fiyat esnekliğinin yüksek olması şıklarının farklı değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır.

3.3.3.2.3 Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Değerlendirme Kriterlerinin Karşılaştırılması

Tablo 21: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Pazarlama Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	Df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Özel Banka	29,2105	0,74100	2,714	41	0,010	1,0105
Yabancı Banka	28,2000	1,09545				

Pazarlama departmanının belirlemede özel banka şubelerinin değerlendirme kriterleri ($X=29,2105$) yabancı banka şubelerinin değerlendirme kriterlerinden ($X=28,2000$) yüksektir. Bu farklılık ikame ürün durumu ile yurt içi ve yurt dışı pazar payı şıklarının farklı değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır.

Tablo 22: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Yönetim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Özel Banka	29,4474	0,79517	1,641	41	0,108	0,6474
Yabancı Banka	28,8000	1,09545				

Özel ve yabancı banka şubelerinin yönetim departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 23: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Muhasebe-Finansman Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Özel banka	29,9474	0,22629	-0,515	41	0,610	-0,0526
Yabancı banka	30,0000	0,00000				

Özel ve yabancı banka şubelerinin muhasebe-finansman departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 24: Özel ve Yabancı Banka Şubelerinin Üretim Departmanına İlişkin Değerleme Kriterlerinin Karşılaştırılması

	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkları
Özel Banka	24,4211	1,36820	2,079	17,113	0,053	0,6211
Yabancı Banka	23,8000	0,44721				

Özel ve yabancı banka şubelerinin üretim departmanına ilişkin değerlendirme kriterlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.

3.3.4 Kredilendirmede Kullanılan Tekniklerin ve Araçların Analizi

Kredilendirmede temel ve ek mali tablolara önem verilmekte olup, analizde geleneksel analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Akım tablolarına önem verilmesi net nakit akışlarının kredi analizlerinde sıklıkla kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 25: Kredilendirmede Kullanılan Tekniklerin ve Araçların Frekans Dağılımı

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Likidite rasyoları	59	95,2	3	4,8	-	-	-	-	-	-
Karlılık rasyoları	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Finansal yapı rasyoları	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Faaliyet rasyoları	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Bilanço	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Gelir tablosu	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Satışların maliyeti tablosu	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Fon akım tablosu	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Nakit akım tablosu	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Net işletme sermayesi değişim tablosu	61	98,4	1	1,6	-	-	-	-	-	-
Özkaynak değişim tablosu	47	75,8	15	24,2	-	-	-	-	-	-
Kar dağıtım tablosu	36	58,1	26	41,9	-	-	-	-	-	-
Karşılaştırmalı analiz	58	93,5	4	6,5	-	-	-	-	-	-
Dikey analiz	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Trend analizi	62	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Faaliyet kaldıracı	-	-	-	-	-	-	54	87,	8	12,9
Başabaş noktası analizi	-	-	-	-	-	-	58	93,	4	6,5
SWOT analizi	57	91,9	5	8,1	-	-	-	-	-	-

*1-5 Likert Ölçeği

1*= hiç kullanılmamakta, 2= kullanılmamakta, 3= kararsızım, 4= kullanılmakta, 5**= sık sık kullanılmakta

3.3.5 Banka Şubelerinin Kredilendirilecek Firmalarda Aradıkları Hukuki Yapı

Hukuki yapının belirlenmesinde banka şubelerine birden fazla şikkı işaretleme hakkı tanınmıştır. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

Tablo 26: Hukuki Yapı

	f	%
Halka kapalı A.Ş	62	100
Halka açık A.Ş	34	54,8
Limited Şirket	60	96,8

Bankalar sermaye şirketlerine kredilendirmede tercih etmektedirler. Bunun nedenleri; sermaye şirketlerinin finansman olanaklarının daha fazla olması, şahıs şirketlerinde aksine bir hüküm olmadıkça şirket ortaklarından birinin ölümünün şirketi sona erdirmesi, şahıs şirketlerinin aile şirketi niteliğinde olmasıdır.

SONUÇ

İstihbarat, kalitatif ve kantitatif istihbarat olarak ikiye ayrılır. Kalitatif istihbaratta ekonomik, sektörel ve firma analizi yapılır. Bu istihbarat türünde yapılan çalışmalar sayısal verilere dayanmaz. Kantitatif istihbarat firmanın mali tabloları üzerinden yapılır. Kantitatif istihbarat kullanılan analiz yöntemlerine göre ikiye ayrılır. Karşılaştırmalı analiz, dikey analiz, trend analizi ve rasyo analizi geleneksel analiz teknikleri olarak adlandırılır. Başabaş noktası analizi, net nakit akışı analizi, faaliyet kaldıraç analizi ise modern analiz yöntemleri olarak adlandırılır. Tüm analiz tekniklerinin sistematik bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi doğru kararlar alınması açısından önemlidir.

Bankalar tarafından kredilendirmede, nicel ve nitel olarak hangi unsurların dikkate alındığını belirlemek amacıyla uygulanan ankette, elde edilen veriler şu şekildedir;

1. Firma departmanlarına ilişkin değerlendirmelerde şu hususlar dikkate alınmaktadır;

Üretim departmanında;

- Müşteri portföyü,
- Markalaşma çalışmaları,
- İhracat potansiyelinin yüksekliği,
- Yurtiçi ve yurtdışı pazar payı.

Yönetim departmanında;

- Yöneticilerin işe hakimiyetleri ve iş deneyimleri,
- Piyasadaki itibarları,
- Kurumsallaşma faaliyetleri.

Muhasebe-Finansman departmanında;

- Firmanın risk yönetim stratejileri,
- Mali tabloların uluslararası standartlarda hazırlanıp hazırlanılmadığı,
- Bütçeleme faaliyetleri,
- Çalışma sermayesi yönetiminde etkinlik,

- Etkin maliyet denetimi.
- Üretim departmanında;
- Firmanın toplam kalite politikası,
- AR-GE yaklaşımı,
- Makine ve teçhizatın verimi ile
- Üretim kapasitesi ve kapasite kullanım oranları.

2. Anket cevaplayıcıların değerlendirmeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kamu, özel ve yabancı bankaları değerlendirme kriterlerinde ise bazı departmanlar arasındaki tercihlerde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

3. Kredilendirmede temel ve ek mali tablolar tablolar anlaşılır, tarafsız, karşılaştırılabilir olmalıdır. Bu nedenle bilanço ve gelir tabloların yeminli mali müşavir onaylı olması ve vergi dairesi onaylı olması gerekir. Kullanılan analiz tekniklerinin etkinliğini artırmak için de temel mali tablolarda gerekli incelemelerden sonra ilave ve tenziller yapılmalıdır. Kullanılan analiz teknikleri ise geleneksel niteliktedir.

4. Kredilendirilecek firmanın hukuki statüsüne önem verilmektedir. Genellikle sermaye şirketleri tercih edilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAROĞLU, Mustafa, Cevdet. ŞAHOĞLU. Yatırımcılar için Borsa ve Menkul Kıymetler. İstanbul: Yayılım Yayıncılık, 2000.
- AKDOĞAN, Nalan, Nejat Tenker. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. Ankara: Gazi Kitapevi, 2001.
- AKGÜÇ, Öztin. Mali Tablolar Analizi. İstanbul: Avcıol Basım-Yayın, 1995.
- AKGÜÇ, Öztin. Finansal Yönetim. İstanbul: Avcıol Basım-Yayın, 1995.
- AKGÜÇ, Öztin. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi. İstanbul: Arayış Yayıncılık, 2000.
- ALPARSLAN, Melike. “Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler”, Bankacılar Dergisi, Sayı 31, 1999, ss. 121.
- AYANOĞLU, Kamil, M. C. Düzyol, Niyazi İtler, Cevdet Yılmaz. Kamu Yatırım Projelerinin Planlanması ve Analizi. Ankara: DPT. İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Proje Yatırımları Değerlendirme ve Analiz Dairesi, 1996, <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup96/prjplan/prj4.html>, (28 Aralık 2005).
- BABUŞÇU, Şenol. Bankacılıkta Risk Değerlendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması. Ankara: Sermaye piyasası Kurulu Yayını No: 94, 1997.
- BABUŞÇU, Şenol. Türk Bankacılık Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler. Ankara: HalkBank Eğitim Daire Başkanlığı, 2003.
- BERK, Niyazi. Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi. İstanbul: Beta Basım, 2001.
- BRİGHAM, Eugene F, Michael C. EHRHARDT. Financial Management Theory and Practice. Lehigh Press, 2002.
- CENGİZ, Erol. Nakit Akım Yaklaşım Yöntemiyle Kredi Değerlendirmesi “Mali Tablolar Analizi”.Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayını (Yayın No:167), 1991.
- CEYLAN, Ali. İşletmelerde Finansal Yönetim. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000.
- CEYLAN, Yasin, Türksal HANEDAN ve Ahmet UCAR. Bilanço Analiz Teknikleri. Ankara: Vergi Denetmenleri Derneği Eğitim Yayınları Serisi 4, 2002.

- ÇABUK, Adem, İbrahim LAZOL. Mali Tablolar Analizi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı (Yayın No: 154), 2000.
- ÇİL, Burhan. İstatistik. Ankara: Detay Yayıncılık, 2000.
- ÇİLOĞLU, Erdoğan. Bankacılıkta İstihbarat, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği (Yayın No: 151), 1988.
- ÇÖMLEKÇİ, Ferruh. “Finansal Kararlarda Kullanılacak Bilginin Mali Analizde Üretilmesi”, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:1-2, 1990, ss.23.
- DİNÇER, Ömer. Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası. İstanbul: Beta Basım, 1998.
- ERDOĞAN, Muammer. İşletme Finansı. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları, 1990.
- GÖKÇEN, Gürbüz. “Finansman Giderlerinin Dağıtımı Sorunu”, Muhasebe-Finansman Dergisi, Yıl:6, Sayı:7, Aralık 1997, ss.90.
- GÜRBÜZ, Hasan. Muhasebe Denetimi. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1990.
- GÜRSOY, Cudi Tuncer. Yönetim ve Maliyet Muhasebesi. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları, 1997.
- HALKBANK. Proje Değerlendirme ve Mali Tahlil Daire Başkanlığı. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve FİAR Hazırlanması. Ankara: 2003.
- HALKBANK. Proje Değerlendirme ve Mali Tahlil Daire Başkanlığı. Firma İstihbarat ve Analiz Raporu. Ankara: 2004.
- HALKBANK. Krediler Mevzuatı. İç Kontrol Daire Başkanlığı. Ankara: 2004.
- http://www.iso.org.tr/tesvikler_default.asp, (20.11.2005).
- <http://www.sanayi.gov.tr/WebEdit/Gozlem.aspx?sayfaNo=2508&navigate=var>, (25.11.2005).
- LAZOL, İbrahim. Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000.
- MALİTABLO, <http://analiz.ibsyazilim.com/malitable04.html>, (10.01.2006).
- MATAR, Süreyya, Ömer M. BAKTİR. “Firmaların Kayıtdışı Faaliyetleri Çerçevesinde Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Tahsis Esasları”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Ağustos-Eylül 1998, ss.1.
- MEIGS, R.F., M.A. MEIGS, M. BETTNER, R. WHITTINGTON. Accounting:The

- Basis For Business Decisions. The McGraw-Hill Companies, 1996.
- ORANLAR, <http://analiz.ibsyazilim.com/egitim/Oranlar.html>, (10.12.2005).
- ÖKTEM, Recep. “Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Satışların Maliyeti Tablosunun Yapısına İlişkin Tespitler”, Muhasebe-Finansman Dergisi, Yıl:8, Sayı:10 Haziran 1999, ss.117.
- ÖZTÜRK, İsmet. “Bankalarda Ticari Kredi Uygulamalarında Mali Tahlil ve İstihbaratın Önemi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- PETERSON, Pamela. Financial Management and Analysis. McGraw-Hill Inc. 1994.
- SAMUELS, J.M., F.M WILKES and R.E. BRAYSHAW. Management Company Finance. International Thompson Business Press, 1995.
- SEVAL, Belkıs. Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayınları, Yayın No:11, 1990.
- SEVİLENGÜL, Orhan. Bankalarda Kredi Müşterilerinin Finansal Tablolarının Analizi ve Türkiye Uygulamasının Değerlendirilmesi. Ankara, 1993.
- STRSCHEK, Dev. “Break-Even Analysis and Operating Leverage”, A Special Collection From The Journal of Commercial Bank Lending, Robert Morris Associates, 1987.
- ŞAKAR, Hakan. Bankalarda Kredilendirme Teknikleri İstanbul: Bankacılık Eğitim Dizisi No:4. Akdeniz Yayıncılık, 2002.
- ŞENER, Dilek. “Proforma Gelir Tablosu”, Atatürk Üniversitesi İşletme Dergisi, Cilt:4, Sayı: 3-4, 1980, ss.23.
- ŞENSOY, Necdet. “Faaliyet Kaldırıcı ve Finansal Kaldırıcının Mali Tablolar Analizi Açısından İncelenmesi”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Kasım-Aralık 2001, ss.23.
- TCMB. Sektör Oranları. Ankara, 2003.
- TÜRKİYE KALKINMA BANKASI. Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesi, Ankara: 1989.
- UYANIK, Senan. “Sermaye Yapısının Seçiminde Kaldıraçların Rolü”, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 11, 1993, ss.42.
- ÜSTÜNEL, Bülent. Mali Tablolar, İstanbul: Denet Yayıncılık, 1995.

YENİCE, Serhat. İleri Kredi Yönetimi. İstanbul: Done Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri, 2003.

YILMAZ, Zekai. Yatırım Projeleri Analizi ve Yönetimi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No: 18, 1997.

EKLER

Ek-1: İstihbarat Talep Formu

İSTİHBARAT TALEP FORMU

GÖNDERİLEN :

GÖNDEREN :

TARİH :

FİRMA ÜNVANI :

ADRESİ :

FAALİYET KONUSU :

KURULUŞ YILI :

TİCARET ODASINA KAYITLI OLDUĞU YER :

ORTAKLAR :

ÇALIŞTIĞI FİRMALAR :

ÇALIŞTIĞI BANKALAR :

DİĞER :

Yukarıda ünvanı belirtilen firma hakkında banka/piyasa istihbaratı yapılarak sonucun tarafımıza bildirilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla,

Ek-2: Banka İstihbarat Formu

BANKA İSTİHBARATI

TARİH :

FİRMA :

GÖRÜŞÜLEN BANKA :

GÖRÜŞÜLEN KİŞİ :

ÜNVANI :

İSTİHBARAT BİLGİLERİ

- 1- Kaç yıldır çalışıyor?
- 2- Kredili müşteri olup olmadığı?
- 3- Krediler için alınan teminat?
- 4- Döviz kredisi kullanıyorsa taahhüt problemi var mı?
- 5-
- 6- Kredilerini zamanında kapatabiliyor mu?
- 7- Yeni yatırımları var mı? Neler?
- 8- Yatırımlar nasıl finanse ediliyor?
- 9- Moralite?
- 10- Diğer:

İSTİHBARATI DÜZENLEYEN:

İMZA

Ek-3: Piyasa İstihbarat Formu

PİYASA İSTİHBARATI

TARİH :

FİRMA :

GÖRÜŞÜLEN FİRMA :

GÖRÜŞÜLEN KİŞİ :

ÜNVANI :

İSTİHBARAT BİLGİLERİ

1- İstihbaratı yapılan firma ile ilişki sebebi (Alıcı-satıcı-ailevi-rakip) ?

2- İlişkinin kaç yıldır sürdüğü?

3- İlişkinin yıllık tutarı?

4- Edimlerini yerine getirip, getirmediği?

5- Gözlenen problemler?

6- Firma hakkında piyasada oluşan kanaat?

7- Firma hakkında kendi değerlendirmeleri?

8- Diğer?

İSTİHBARATI DÜZENLEYEN:

İMZA

Ek-4: OUVFİAR

**ORTA VE UZUN VADELİ FİRMA İSTİHBARAT VE ANALİZ RAPORU
(OUVFIAR)**

I-GENEL BİLGİLER

A-KURULUŞ VE HUKUKİ DURUM

Firmanın Ünvanı	:	
Kuruluş Tarihi	:	
Faaliyet Konusu	:	
Adresi Merkez	:	
Fabrika	:	
Sermaye(nominal/ödenmiş)	:	
Kayıtlı Bulunduğu Sicil ve No	:	
Tic. Sicil Gazetesi Trh. ve No'su	:	
Oda Sicil No	:	
Vergi Dairesi ve No'su	:	
Firma ile İlgili Diğer Bilgiler	:	

B-SERMAYE DAĞILIMI VE YÖNETİCİLERİN TANITIMI

Sermaye Yapısı	Adı ve Soyadı	Hisse Payı (%)	Görevi
Yönetim Krl. Görev Süresi			

Ortak ve Yöneticiler Hakkında Bilgiler

--

C-İŞTİRAKLER-BAĞLI ORTAKLIKLAR VE KARDEŞ KURULUŞLAR

Firma Ünvanı	:
Faaliyet Konusu	:
Adres	:
Sermayesi	:
Ortaklık Yapısı	:
Net Satış Hasılatı	:
Net Kar	:
Protestolu Senet ve Karşılıksız Çek Durumu	:
Bankamızla İlişkisi-Çalıştığı Şube	:

II-KREDİ TALEBİ**A-TALEP EDİLEN KREDİ/KREDİLER**

	Kredi I
Adı	
Türü	
Talep Tutarı	
Faiz-Komisyon Oranı/Vade	
Talep Nedeni	

	Kredi II
Adı	
Türü	
Talep Tutarı	
Faiz-Komisyon Oranı/Vade	
Talep Nedeni	

B-KREDİ İÇİN VERİLECEK TEMİNATLAR

1-Alınacak Gerçek Müşteri Çek/Senedi			
Cinsi	Marjı	Tutarı	Ortalama Vade

2-Gayrimenkul İpoteği(Ekspertiz Rapor/Raporları Ek:... verilmiştir.)						
Cinsi	Yeri	Ekspertiz Değeri	Bankamıza Ait Mevcut İpotek	Derecesi	Yeni Tesis Edilecek İpotek	Derecesi

3-Ticari İşletme Rehni (Ekspertiz Rapor/Raporları Ek:... verilmiştir.)						
Cinsi	Yeri	Ekspertiz Değeri	Bankamıza Ait Mevcut İpotek	Derecesi	Yeni Tesis Edilecek İpotek	Derecesi

4-Kefalet (Kefil İstihbarat Raporları Ek:..... verilmiştir.)		
Adı Soyadı/Ünvanı	Firmadaki Görevi/Mesleği	Serbest Varlığı

Kefaleti Alınacak Kişilere İlişkin Gayrimenkul ve Menkullerin Detayı

Yeri	Cinsi	Alanı	Cilt No-Sayfa No-Ada No	Asgari Piyasa Değeri

5-Diğer

III-BANKACILIK ÇALIŞMALARI ve DİĞER BİLGİLER

A-BANKAMIZ

Bankamızla Çalışmaya Başladığı Tarih				
Mevcut Kredileri (İtfa Tabloları EK:... verilmiştir.)				
Türü	Tahsis Trh.	Vade Sonu	Limit Risk	Teminat

B-DİĞER BANKALAR

Kredileri (İtfa Tabloları EK:... verilmiştir.)				
Türü	Tahsis Trh.	Vade Sonu	Limit Risk	Teminat

C-TCMB RİSK BİLGİLERİ

Risk Kodu	Limit	Kısa Vadeli Risk	Orta Vadeli Risk	Reeskont Faizi	Tahakkuk Faizi	Toplam Risk

D-PROTESTOLU SENET VE KARŞILIKSIZ ÇEK DURUMU

--

E-DİĞER FİNANS KURUMLARI

Firma Adı				
Toplam Tutar				
Ödeme Tablosu				
Taksit Tutarı				

IV-EKONOMİK FAKTÖRLER

A-ÜRÜN VE İMALAT DURUMU

Kullanılan Hammaddeler			
Temin Edilen Yerler ve Koşulları			
Unvanı, İli, Telefonu	Tutarı	Koşulları	

B-SATIŞ VE PAZARLAMA

Üretilen Mamul/Mamuller			
Satış Yapılan Yerler ve Koşulları			
Unvanı, İli, Telefonu	Tutarı	Koşulları	

C-İTHALAT VE İHRACAT (Detaylı Bilgiler Ek:... verilmiştir.)

İthalat(\$)				İhracat(\$)			
Bnk.Geç.İth.(\$)				Bnk.Geç.İhr.(\$)			
Ülke				Ülke			
İthalat Türü				İhracat Türü			

D-İTHALAT VE İHRACAT BAĞLANTILARI (Detaylı Bilgiler Ek: verilmiştir.)

--

E-ÜRETİM VE SATIŞ MİKTARLARI

Ürünler	KKO(br)	.././....		.././....		.././....	
		Üretim	Satış	Üretim	Satış	Üretim	Satış

F-SEKTÖREL DURUM&FİRMANIN SEKTÖRDEKİ YERİ

--

G-DİĞER HUSUSLAR

--

V-MALİ DURUM

A-ÖZET MALİ TABLOLAR

BİLANÇOLAR

AKTİF	.././....	.././....	.././....		.././....	.././....	.././....
Dönen Varlıklar				KVB			
Duran Varlıklar				UVB			
				Özkaynak			
Aktif Toplamı				Pasif Toplamı			

GELİR TABLOLARI

RASYOLAR

	.././....	.././....	.././....	-			
Brüt Satış				-			
Net Satış				-			
Brüt Kar/Zarar				-			
Faaliyet Karı/Zararı				-			
Finansman Giderleri				-			
Net Kar/Zarar				-			

B-MALİ YORUM

--

VI-TEKNİK BİLGİLER

A-İŞYERİNİN TANIMI

Açık Alan/Arazi:

--

İnşai Tesisler:

--

Alt Yapı Tesisleri

--

B-MAKİNE TESİSLER

1-Mevcut Makine Tesisler

2-Satın Alınacak Makine ve Tesisler

Adı ve Özelliği	Adedi	Birim Fiyatı	Toplam Tutar	Menşei
Toplam				

3-Satın Alınacak Makine ve Tesislerin Gerekliliği

--

4-Leasing Durumu	Var()		Yok()				
Firma Adı							
Toplam Tutar							
Ödeme Tablosu
Taksit Tutarı							

C-YATIRIM TUTARI VE AÇIKLAMALARI

D-TERMİN PLANI(PROJE UYGULAMA PROGRAMI)

--

E-ÜRETİM YÖNTEMİ

--

F-KAPASİTE HESABI

Üretim Cinsi	Tam Kapasite			Fiili Üretim Miktarları				
	Birimi	Mevcut	Proje	Toplam	Üretim Miktarı
1. mamul					1. mamul			
2. mamul					2. mamul			
3. mamul					3. mamul			
					KKO(%)			

G-ÜRETİM PROGRAMI VE SATIŞ BİLGİLERİ

MEVCUT + PROJE	KKO (%)	Üretim Miktarı			Satış Tutarı(..... YTL)		
		1. Mamul	2. Mamul	3. Mamul	1. Mamul	2. Mamul	3. Mamul
Tam kapasite							
2006							
2007							
2008							
2009							

H-GELİR-GİDER TABLOLARI VE AÇIKLAMALARI

I-ÇEVREYE ETKİ

--

VII-MALİ PROJEKSİYON

A-YATIRIM TUTARI VE FİNANSMANI

YATIRIM	MEVCUT	PROJE	TOPLAM
Arsa, bina			
Sabit yatırım			
İşletme sermayesi			
TOPLAM			
FİNANSMAN			
Özkaynaklar			
Yabancı Kaynaklar			
-Tesis			
-İşletme			
Diğer			
TOPLAM			

Açıklamalar :	
---------------	--

B-İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI HESABI

.....YTL
Brüt İşletme Sermayesi					
Kısa vadeli imkanlar					
İşletme sermayesi					
Mevcut işletme sermayesi					
Net işletme sermayesi					

Açıklamalar :	
---------------	--

C-PROFORMA ÇALIŞMALAR

Tam Kapasite		Fiili Kapasite		Öngörülen Kapasite	
Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran

.....YTL
Proforma Gelirler					
Proforma Giderler					
Finansman Giderleri					
Proforma Net Kar/Zarar					

Satışlar					
Kar					

Açıklamalar :	
---------------	--

D-BORÇ ÖDEME GÜCÜ RASYOSU

B.Ö.G. Rasyosu					
O.B.Ö.G. Rasyosu					

Açıklamalar :	
---------------	--

E-BAŞABAŞ NOKTASI ANALİZİ

Tam Kapasitedeki Satış Miktarı	
Birim Satış Fiyatı	
Başabaş Noktası Satış Tutarı	
Başabaş Noktası KKO	

VIII-FİRMA VE KREDİ ANALİZİ

Firmanın Kuvvetli Yönleri	Firmanın Zayıf Yönleri

IX-ÖZET VE SONUÇ

--

ONAY:

RAPORU DÜZENLEYEN(LER)

TARİH: .././....

Adı ve Soyadı	Ünvanı	İmza

YÖNETMEN/YÖNETMEN YARDIMCISI

Adı ve Soyadı	Ünvanı	İmza

PAZARLAMA BÖLÜM MÜDÜRÜ/ŞUBE MÜDÜRÜ

Adı ve Soyadı	Ünvanı	İmza

Ek-5: Toplam Yatırım ve Yıllara Dağılımı Tablosu

Yatırım Harcaması	Yatırım Süresi (1,2,.....N Yıl)																								
	1. Yıl						2. Yıl						N. Yıl						Toplam						
	Dış Para		İç para		Toplam		Dış Para		İç para		Toplam		Dış Para		İç para		Toplam		Dış Para		İç para		Toplam		
	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	Kre di	Özk y.	
1.Etüd Gid.																									
2.Mühendislik ve Proje Gid.																									
3.Lisans,Patent , Know-how vb.																									
4.Arazi Bedeli																									
5.Arazi Düzenlemesi																									
6.Hazırlık Yapıları																									
7.İnşaat Giderleri																									
Üretim Tes.																									
Yardımcı Tes.																									
İdari Binalar																									
Sosyal Tesisler																									
Lojmanlar																									
Diğer																									
8.Ulaşırma Tesisleri																									
9.Makine ve Donanım																									
10.Taşıma ve Sigorta Gid.																									

Ek-6: İşletme Giderleri Tablosu

	Yıllar	İşletme Dönemi		-----	1	2	3	4	Son. İş.
		% 100 (Tam Kapasite)		>	%	%	%	%	%	Yılı
Kapasite Kullanım Oranı					%	%	%	%	%	% ...
		İç Para	Dış Para	Toplam						
1. Hammaddeler										
2. Yardımcı Maddeler										
3. Yedek Parçalar										
4. Elektrik, Su, Yakıt vb.										
5. Bakım ve Onarım										
6. Teknoloji Ödemeleri										
7. İşçilik ve Personel										
TESİS (FABRİKA) GİDERLERİ										
8. Genel İdari Giderler										
İŞLETME GİDERLERİ										
9. Amortisman										
10. Finansman Giderleri-Faizler										
TOPLAM ÜRETİM GİDERLERİ										
11. Paketleme,Pazarlama ve Satış										
TİCARİ (SATIŞ) GİDERLER										

ÖZGEÇMİŞ

Cihangir ÖZÇELİK, 1981 yılında Balıkesir'in Sındırgı ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini Bigadiç, orta öğrenimini Savaştepe, lise öğrenimini Çorlu ilçesinde tamamladı. 1999 yılında, Adnan Menders Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü kazandı. 2002 yılında Uludağ Üniversitesi'ne yatay geçiş yaptı. 2003 yılında mezun oldu. Şubat 2006'da mülakatı yapılan Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı Gelir Uzman Yardımcılığı sınavını kazandı. Cihangir ÖZÇELİK orta derecede İngilizce bilmektedir.